

Musiikkioppilaitosten laadun arvioinnista

Anu Collin

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2022

Musiikin koulutusohjelma
Musiikkipedagogi

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Musiikin koulutusohjelma
Musiikkipedagogi

COLLIN, ANU:
Musiikkioppilaitosten laadun arvioinnista

Opinnäytetyö 89 sivua
Marraskuu 2022

Tämän opinnäytetyön aihe kumpusi halusta selvittää, kuinka valtio ja kunnat, jotka rahoittavat musiikin taiteen laajan oppimäärän opetussuunnitelman mukaista opetusta, arvioivat sitä tarjoavien oppilaitosten toimintaa. Haluttiin myös selvittää, kuinka voidaan varmistaa, että Suomessa on mahdollista edetä tasavertaisesti musiikin perusopinnoissa riippumatta siitä, missä oppilaitoksessa tai millä paikkakunnalla oppilas opintonsa suorittaa. Varianssia palveluntuottajien välillä on ollut jo aiemmin, mutta vuonna 2017 julkaistun Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mahdollistaessa opetuksentarjoajalle aiempaa laajemman liikkumavaran opetusympäristöjen ja opetussisältöjen suunnittelussa, riski oppilaiden eriarvoistumiselle opetussisältöjen laajuudessa ja laadussa on kasvanut.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, mitä laatu on musiikin opetuksen kontekstissa ja miten se voidaan määrittää musiikin taiteen perusopetuksen näkökulmasta. Tämän lisäksi tarkoituksena oli kirkastaa se, kuka tai ketkä laatutason määrittävät, ja luoda mahdollisimman selkeä ja yksiselitteinen rinnastus musiikin taiteen perusopetukseen kohdentuvien vaatimusten ja opetusta antavien musiikkioppilaitosten tuottaman laatukokemuksen mittaamisen välille.

Opinnäytetyössä pyrittiin tietoisesti välttämään laadullisen ja määrällisen tutkimuksen vastakkainasettelua, siksi käytetyn menetelmän voinee katsoa olevan lähinnä MMR eli Mixed methods research, jossa kvalitatiivisten ja kvantitatiivisten menetelmien yhdistelmän ajatellaan tuovan paremman käsityksen tutkimusongelmaan liittyvistä tekijöistä kuin vain toinen menetelmä yksistään.

Tarkastelun lopputuloksena voitiin todeta, että laatuarvioinnit vaativat aikaa ja osaamista. Laatuarviointien integriteetin todettiin olevan kestävä toiminnankehityksen ydin. Laadun arvioinnin tarkastelukohteina pitäisi olla erityisesti oppimisen olosuhteiden, joiden seurannalla varmistetaan turvalliset, terveelliset ja yhdenvertaiset olosuhteet musiikin opiskelulle. Yhteisellä kansallisella laadun arvioinnin mallilla tulisi tarkastella oppilaitoksia oppilaiden tasapuolisen taitotason mahdollistamiseksi ja oppilaitosten vertailukelpoisuuden varmistamiseksi. Yhteisesti määriteltä, ymmärrettävät kysymykset ja relevantit vastausvaihtoehdot sisältävä, yleisesti käytössä olevan ja helppokäyttöisen sovellusalustan päälle rakennettu kysely mahdollistaisi valtakunnallisen tason datan kerryttämisen ja vertailtavuuden sekä tukisi tulevaisuuden vision toteutumista.

Asiasanat: laatu, vaatimus, musiikinopetus, arviointi, mittaaminen

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Culture and Arts, Music
Music Pedagogy

COLLIN, ANU:
About the Quality Assessment of Music Schools

Bachelor's thesis 89 pages
November 2022

The topic of this thesis originated from the desire to find out how the society, which funds the basic education in the arts, can evaluate the quality of the activities provided by the educational institutions. Although, there has already been some variance in quality experience between service providers in the past, it may increase in the future. The reason for it being the basics of the basic curriculum for basic education in the arts, published in 2017, allowing the education provider greater leeway in the planning of teaching environments and teaching content. Hence, the risk of growing inequality among pupils in the scope and quality of teaching content has increased.

The aim of this thesis was to find out what quality is in the context of music education and how it can be determined from the perspective of basic education in the art of music. Additionally, the intention was to clarify who defines the quality level and to create an unambiguous juxtaposition as possible between the requirements for basic education in the music and the quality experience produced by the music schools providing the teaching.

As a result, it was concluded that quality assessments require both time and expertise and the integrity of quality assessments was found to be at the core of continual development. Especially the focus of the quality assessment should be on the learning environment the monitoring of which ensures safe, healthy, and equal conditions for the basic education.

Key words: quality, requirement, basic education, music, assessment

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	MITÄ LAATU ON	7
2.1	Laatu opetuksen kontekstissa	9
2.2	Laatu musiikin taiteen perusopetuksen laajassa oppimäärässä ..	12
3	MIKSI LAATUA PITÄISI MITATA.....	16
3.1	Laadun mittaaminen vähentää varianssia ja antaa työkaluja toiminnan kehittämiseen	16
3.2	Musiikin taiteen perusopetuksen rahoitus ja rahoitusmallin mahdolliset vaikutukset toiminnan arviointiin	19
4	OPETUKSEN LAADUN ARVIOINTI TÄNÄÄN	21
4.1	Kansallinen koulutuksen arviointikeskus – Karvi	21
4.1.1	Arvio taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden ja pedagogiikan toimivuudesta	22
4.1.2	Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden 2014 toimeenpanon arviointi.....	24
4.1.3	Auditointi korkeakoulun kehittämisen tukena.....	24
4.2	Selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä lukuvuonna 2019–2020	25
4.3	Itsearviointimallit.....	27
4.3.1	Taiteen perusopetusliitto TPO ry – Virvatulimalli	28
4.3.2	EFQM Excellence model	30
5	MISTÄ SYNTYY ONNISTUNUT LAADUN ARVIOINTI.....	32
5.1	Tärkeimpien sidosryhmien tunnistaminen	32
5.2	Sidosryhmien vaatimuksien mahdollisimman yksiselitteinen dokumentointi.....	33
5.3	Kerätään todisteet vaatimusten täyttymisen asteesta	34
5.4	Mitataan asiakastytyvyyttä.....	34
5.5	Varataan riittävät resurssit laadun arvioinnin toteuttamiseen	34
5.6	Tarkastellaan yhdessä mitä arvioinnin tulokset tarkoittavat	35
5.7	Varmistetaan, että ehdotetut kehitystoimenpiteet suoritetaan.....	36
5.8	Aloitetaan alusta.....	36
6	TUTKIMUSMENETELMÄT, -ETIIKKA JA TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	37
6.1	Kirjallisten lähteiden analysointi	38
6.2	Kyselytutkimus	38
6.3	Haastattelututkimus.....	40
6.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	42
6.1	Havaintojen ryhmittely.....	43

6.1.1	Toyotan tapa – 5 kertaa MIKSI?	43
6.1.2	Visualisointi ja merkityskokonaisuuksien jäsentely	44
6.1.3	Ishikawa -kalaruotokaavio	47
7	MUSIIKIN TAITEEN PERUSOPETUKSEN LAAJAAN OPPIMÄÄRÄÄN KOHDENTUVAT VAATIMUKSET	50
7.1	Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet.....	50
7.2	Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän yleiset tavoitteet.....	51
7.3	Musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän tavoitteet	52
7.4	Koulutuksen järjestäjä	53
7.1	Musiikkioppilaitosten johto, rehtorit	53
7.2	Oppilaat ja heidän huoltajansa.....	54
7.3	Opettajat	58
7.4	Jatko-opintojen tarjoajat.....	63
7.5	Muita sidosryhmiä	64
7.6	Suomalaisen musiikkikoulutuksen visio 2030	66
8	VAATIMUKSISTA JOHDETUT ARVIOINNIN MITTARIT JA NIIDEN KRITTEERIT	67
8.1	"Taito ja Tahto"	69
8.1.1	Oppilaan taitotason ja osaamisen arviointi	69
8.1.2	Opettajan osaamisen arviointi	71
8.2	Toimintakulttuuri.....	72
8.3	Oppimisen olosuhteet	75
8.3.1	Tilojen arviointi.....	76
8.3.2	Työvälineiden arviointi	78
8.3.3	Kasvatuskumppanuuden arviointi.....	78
8.4	Tarjonta.....	81
8.5	Tavoitteiden saavuttamisen aste.....	82
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	83
	LÄHTEET.....	84

1 JOHDANTO

Ottaen huomioon, että laatua käsitteenä on pohdittu hyvinkin yli 2000 vuotta niin historian tunnettujen filosofien ja tiedemiesten kuin kotimaisten ja ulkomaisten asiantuntijoiden toimesta, tuntui mahdottomalta, että kykenisin löytämään opin- näytetyössäni vastauksen siihen, mitä laatu on musiikin taiteen perusopetuksen laajassa oppimäärässä ja miten sitä voidaan arvioida. Tähän haasteeseen kuitenkin tartuin, sillä halusin selvittää kuinka valtio ja kunnat, jotka rahoittavat musiikin taiteen laajan oppimäärän opetusta, arvioivat oppilaitosten toimintaa ja varmistavat, etteivät oppilaitosten väliset erot valmistuvien taitotasossa kasva mahdollisten paikallisten säästöpainneiden johdosta, vuonna 2017 voimaan tulleen opetussuunnitelma mahdollistaessa opetuksentarjoajalle aiempaa laajemman liikkumavaran opetusympäristöjen ja opetussisältöjen suunnittelussa (Huolila 2020).

Opetuksentarjoajien toiminnan laadun arviointi on haasteellista. Siitä yhtenä esimerkkinä Suomen Yleisradion 17.9.2021 uutisoima kohu, jonka keskiössä oli koulutuksen laatupalkinnon saanut ammattiopisto, jonka opiskelijat kuitenkin kokivat jääneensä heitteille. Oppilaitokset ovat olemassa oppilaitaan varten ja oppijoiden kokemus määrittää merkittävilä osin sitä, mikä on oppilaitoksen toiminnan laatu. Siksi halusin opinnäytetyössäni tuoda esiin taiteen perusopetukselle laaditun valtakunnallisen velvoittavan ohjeen ja opetusta antavien musiikkioppilaitosten arkielämän välisen ristiriidan, josta taiteen eetos on monesti aika kaukana. Oppimisen olosuhteissa, joissa musiikin taiteen ydintoimijat, opettajat ja heidän oppilaansa toimivat, on paikkakuntakohtaisia eroja, jotka johtuvat pääasiallisesti rahasta ja sen puutteesta sekä joskus ehkä päätöstentekijöiden näköalattomuudesta.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tarkastella pääosin kvalitatiivisin menetelmin sitä, mitä laatu on opetuksen kontekstissa ja miten se voidaan määrittää musiikin taiteen perusopetuksen näkökulmasta. Tämän lisäksi tarkoitukseni oli kirkastaa se kuka tai ketkä laatutason määrittävät ja luoda mahdollisimman selkeä ja yksiselitteinen rinnastus musiikin taiteen perusopetukseen kohdentuvien vaatimusten ja opetusta antavien musiikkioppilaitosten tuottaman laatukokemuksen mittaamisen välille. Näin syntyi eräänlainen kokoava ohjeistus laadun arvioimiseksi musiikkioppilaitoksissa.

2 MITÄ LAATU ON

Jotta voidaan saada vastaus kysymykseen siitä, mitä laatu on musiikin taiteen perusopetuksen laajassa oppimäärässä, tulee ensin selvittää mitä laatu on ja kuinka se käsitteenä juuri opetuksen kontekstissa ymmärretään. Toisaalta pitää myös tunnistaa kaikki ne sidosryhmät, jotka laadun määrittelevät juuri musiikin taiteen perusopetuksen viitekehyksessä. Sillä laatu, sen varmistaminen ja hallinta, ovat aina kontekstista riippuvaisia ja niiden käsitteelliset muokkautuvat ajankohdasta sekä sidosryhmästä riippuen (Alila 2013, 6).

Laadun käsitettä selvitettäessä, on mahdoton olla törmäämättä kirjainyhdistelmään ISO (International Organization for Standardization), joka on maailmanlaajuinen kansallisten standardisoimisjärjestöjen liitto, sekä sen alaisuudessa laadittuihin laatu standardeihin ISO 9000 sekä ISO 9001. Suomen standardisoimisliiton internetsivuilla julkaistussa artikkelissaan Juhani Anttila ja Kari Jussila ovat todenneet laadun olevan ikiaikainen ja hyvin filosofinen aihe, vaikka se on samalla läsnä arjessamme jatkuvasti (Anttila & Jussila 2016).

Vuonna 2015 uudistetussa, ISO:n julkaisemassa standardissa 9000 on kirjattuna laadunhallintajärjestelmiin liittyvät peruskäsitteet, periaatteet ja sanasto. Sen mukaan laatu on jonkin asian ominaisuuksien ja niihin kohdistuvien vaatimusten välinen suhde (ISO 9000 2015, 23). Artikkelissaan Anttila ja Jussila (2016) pohtivat laadun olemusta, sen käsitettä ja historiallista taustaa saadakseen vahvistettua standardin määritelmän ontologisen (teoreettisen) perustan ja mainitsevat yli 300 vuotta eKr. eläneen kreikkalaisen tiedemiehen ja filosofin Aristoteleen jo pohtineen laatukäsitettä (Anttila & Jussila 2016).

Vaikka laatua käsitteenä on pohdittu hyvinkin pitkään, sen yksiselitteinen määrittely näyttää kaatuvan ihmisen itsensä tarpeeseen lokeroita asioita. Niin ikään Anttila ja Jussila artikkelissaan päätyvät palastelemaan käsitettä muun muassa tuote-, tuotanto- ja arvoperusteisesti, viitaten myös yhden 1900-luvun suurimman laatujohtamisen gurun, Joseph Juranin (1904–2008) määrittelyihin laadusta.

Vuonna 2008 kuollut Joseph Juran oli eräänlainen laatukäsitteen isähahmo ja kansainvälisesti tunnustettu laadun tarkastelumenetelmien kehittäjä. Hän loi laadun mittaamisen yhteydessä 80–20-käsitteen mukaillen taloustieteilijä Vilfredo

Paretoa, joka tutkiessaan vaurauden jakautumista havaitsi, että yleensä ilmiöissä 20 % aiheuttaa 80 % tuloksista. Näin ollen Juran totesi, että ”*vain harvat asiat ovat tärkeitä, suurin osa on merkityksettömiä*”. Juranin mukaan Pareto-analyysi voi auttaa tunnistamaan ne tekijät, joilla on suurin vaikutus laatuun. (Juran n.d.) Myös Anttila ja Jussila (2016) nostavat esiin laadun mitattavuuden.

Vuosikymmenten ajan laatu käsitettiin yksinkertaisesti ”käyttökelpoisuutena” ja laatu oli sitä, että asiakas koki esineen toimivan siihen tarkoitukseen kuin se oli hankittu (Juran, De Feo. 2017). Tämä johtui laatukäsitteen syntymisestä pääosin teolliseen tuotantoon keskittyneellä ajanjaksolla. 80-luvulla mielenkiinto palveluiden laatua kohtaan syntyi pääosin tietoyhteiskuntien kehityksestä johtuen (Beckford 2016, 3). Sittemmin laatukäsite on laajentunut ja Juran ja De Feokin (2017) määrittelevät sen käsikirjansa uusimmassa painoksessa ”tarkoituksenmukaisuudeksi”. Edellä mainitun lisäksi Juran ja De Feo (2017) nostavat esiin sen, että tarkoituksenmukaisuuden, ja näin ollen laadun, kokemus ei määriy vain loppukäyttäjän kautta, vaan laatua määriteltäessä kaikki ne, joihin asia tavalla tai toisella elinkaarensa aikana vaikuttaa, mukaan lukien ostaja, käyttäjä, toimittaja, viranomaiset jne. voidaan lukea asiakkaiksi, jotka määrittävät laadun. Tämä laaja ja kirjava joukko sekä heidän tarpeidensa ja odotustensa myötä kasvava lista laadun määreistä haastaa laadun mittaamisen varsinkin palvelujen osalta.

Koska laatufilosofiat, laadun tarkastelu ja siihen liittyvät työkalut saivat alkunsa teollisen tuotannon hallitessa suurinta osaa useimpien maiden kansantaloudesta, ne eivät sovellu sellaisenaan palvelualojen laadunohjaukseen. Palvelualojen haasteena on kehittää laadun ohjaukseen tapoja, jotka soveltuvat sellaisen alan tarpeisiin, jonka tärkein voimavara ovat ihmiset, joiden tiedot ja taidot rakentavat keskeisen eron hyvän ja huonon palvelun välillä. (Beckford 2016, 15.)

Anttila ja Jussila (2016) mainitsevat laadun eri näkökulmia esitellessään esimerkkeinä muun muassa nopeuden, tehokkuuden, kultapitoisuuden, virheettömyyden, tyytyväisyyden, sopivuuden tiettyyn tarkoitukseen, syntyvän arvonlisän ja tarpeen tyydyttymisen kokemuksen. Näistä nopeuden, tehokkuuden ja kultapitoisuuden mittaaminen on helppoa ja tulokset yksiselitteisiä. Niiden osalta myös asiakkaan odotukset voidaan helposti määrittää ja osoittaa täytetyiksi, mutta ne

eivät kelpaa musiikin opetuksen laadun mittareiksi. Virheettömyyden, tyytyväisyyden, tarpeen tyydyttymisen kokemukset ovat esimerkkeinä lähempänä palvelun laadusta puhuttaessa. Laadun käsitteen taustalla näyttää silti aina olevan jonkun omakohtainen kokemus aiheeseen kohdistettuihin odotuksiin nähden. Samaan johtopäätökseen lienevät päätyneet artikkelissaan myös Anttila ja Jussila todessaan laadun olevan käsite, joka ymmärretään hyvin subjektiivisella tavalla (Anttila & Jussila 2016).

2.1 Laatu opetuksen kontekstissa

Opetus on didaktiikan ja kasvatuksen ydinkäsite. Se on tavoitteellista ja vuorovaikutuksellista toimintaa, jonka pyrkimyksenä on aikaansaada opetussuunnitelman mukaisten uusien tietojen ja taitojen omaksumista. (Hellström 2008, 202–203.)

Useissa tutkimuksissa oppilaitoksia asetetaan arvojärjestykseen opetuksen laadun pohjalta. Kuitenkin monesti mainituissa tutkimuksissa oppilaitoksien arvojärjestyksen taustalla on vain oppimisen laadun tarkastelu, joka tehdään yksipuolisesti oppilaiden taitotasoa mittaamalla, vaikka laatu, kuten aiemmin on todettu, on paljon monitahoisempi käsite. (Vopla n.d.) Tämän lisäksi on muistettava, että oppiminen ja opettaminen ovat opetuksen alikäsitteitä (Hellström 2008, 202).

Opetuksen laatu syntyy yhteistoiminnallisesti opettajan ja oppilaan vuorovaikutuksena ja yksi tärkeä oppimisen edellytys on se, että kohtaamisessa haluavat molemmat osapuolet olla mukana ja että opetus tuntuu mielekkäältä. Haasteena opetuksen laadun arvioinnissa on, että opettaja opettaa persoonallaan ja oppilaan oivalluttamisen onnistuminen on jälleen vain yksi merkki opettamisen onnistumisesta.

Opetuksen laatua tarkasteltaessa ei siis voida käyttää mittarina vain oppimistuloksia, vaikka kiteytetysti voitaisiinkin sanoa, että onnistunut oppiminen olisi laadukkaan opetuksen tulosta. Opetuksen laadusta ja oppimisen laadusta voidaan erottaa yksittäisiä, tunnistettavia ja mitattavia seikkoja, joita voidaan erotella, mutta jotka eivät kuitenkaan voi olla täysin erottamattomia. Opetuksen laadun

tarkastelussa tuleekin huomioida oppimistulosten lisäksi myös opettamisen, toimintaympäristön sekä toimintakulttuurin perspektiivit. (Vopla n.d.).

Opetus on mitä suurimmassa määrin palvelu, jonka laaja sidosryhmäkenttä määrittää sen laadulle valtavan määrän eri tasoisia odotuksia, joiden arviointi vaatii monialaista mittarointia. Myös taiteen perusopetuksen laajasta oppimäärästä laaditussa opetussuunnitelman perusteissa puhutaan palveluista viitattaessa koulutuksen järjestäjän velvollisuuteen tarjota opetusta lain määräämällä tavalla (Opetushallitus 2017, 9).

Beckfordin mukaan (2016, 16) palvelun laatu syntyy, kun palvelun tarjoajan henkilöstö noudattaa hyvää prosessia, heillä on kyvyt (osaaminen) toimia oikein ja ymmärrys siitä, että asiakkaalla on merkitys. Yhtäläisesti myöhemmin tarkemmin esitettävissä, opinnäytetyötä varten tehdyissä haastatteluissa, nousi selvästi esiin se, kuinka tärkeää on tiedostaa oppilaitoksen olemassaolon syy – oppilaitokset ovat olemassa oppilaitaan varten.

Edelleen Beckford korosti kirjassaan (2016, 16) että menestyvät palveluorganisaatiot tiedostavat laadun syntyvän ainakin kolmesta dimensiosta;

- Mitä tehdään – prosessi
- Miten se tehdään – taidot
- Miksi se tehdään – käyttäytyminen / tapa toimia

Vaikka Beckford ei kirjassaan varsinaisesti puhu opetuksen laadusta, sitä voi soveltaa opetuksen kontekstiin varsin mainiosti, sillä oppimiseen viitataan usein vuorovaikutteisena ja monisuuntaisena prosessina, jossa laatuun liittyvät asiat kulkevat kehänä, jotka ruokkivat toisiaan. Opettajan ammattitaidolla on oppimistuloksien saavuttamisessa prosessissa suuri merkitys. Mutta prosessina voidaan tarkastella myös opettamista. Oppilaalle tuo tuntemuksen laadusta järjestelmällinen tapa toteuttaa opetusta ja oivalluttaa hänet laajemmin ymmärtämään myös oppimisen taustatarkoitus (Blaeser 2021, 24–25).

Edelleen opetuksen laadun kannalta merkittävä tekijä on Beckfordin (2016, 16) esiin nostama kolmas dimensio, miksi jotain tehdään, joka määrittää oppilaitoksen olemassa olen tarkoituksen. Siihen sisältyy myös oppilaitoksen toimintakulttuuri. Tapa toimia voi olla yhtäläisesti tärkeä menestystekijä kuin aiheuttaa työhyvinvoinnin romahtamisen ja maineen menetyksen.

Oppilaitoksen toimintakulttuuri säteilee sisään ja ulospäin. Sen vaikutus oppilaisiin ja heidän huoltajiinsa ja lähipiiriinsä sekä opettajiin, muihin oppilaitoksen työntekijöihin ja heidän lähipiiriinsä, on kiistaton. Beckford (2016, 16) korostaakin, että palveluja tarjoavien organisaatioiden tulee menestyäkseen kyetä luomaan vilpittömän suhde asiakkaisiinsa ja tämä tapahtuu hänen mukaansa vain siten, että organisaatio kykenee sitouttamaan henkilöstönsä.

Opetuksen laatua tarkasteltaessa Beckfordin (2016, 16) palveluorganisaatioita koskevat laatuteesit vaativat kuitenkin täydennyksekseen vielä neljännenkin ulottuvuuden, sillä opetusta määrittävät normit vaikuttavat niin organisaation sisäiseen kuin ulkoiseenkin toimintakulttuuriin. Kirsi Alila (2013) on väitöskirjassaan tarkastellut sitä, kuinka laatu käsitteenä esiintyy sellaisissa valtionhallinnon ohjausasiakirjoissa, kuten opetushallituksen laatima taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet on.

Alilan väitöskirja pureutuu pääosin varhaiskasvatuksen laatuun eikä sellaisenaan vastaa kysymykseen siitä, mitä laatu on musiikin taiteen perusopetuksen laajassa oppimäärässä. Hän kuitenkin toteaa, että usein varhaiskasvatusta määrittävissä ohjausasiakirjoissa laatuun viitataan riittämättömän kouriintuntuvasti ja sitä mitä kulloinkin laatukäsitteen yhteydessä tarkoitetaan, ei avata riittävän yksiselitteisesti (Alila 2013, 24). Tämä on linjassa havaintoni kanssa, että laadun eksplisiittinen ja konkreettinen määrittely kussakin kontekstissa on ehdottoman tärkeää, jotta laatua voidaan arvioida, mitata ja jotta tuloksia voidaan hyödyntää toiminnan kehittämisessä.

2.2 Laatu musiikin taiteen perusopetuksen laajassa oppimäärässä

Aalto-yliopiston verkkosivuilla vuonna 2014 julkaistussa Aalto Leaders' Insight -artikkelissa Mitä laatu on? Osaammeko määritellä sen? liike-elämän kouluttaja Simo Salminen toteaa, ettei laatua voida mitata taikka arvioida ennen kuin on tunnistettu sisäisten ja ulkoisten asiakkaiden näkökulmasta tärkeät attribuutit ja määritelty niille tavoitearvot. Laatua voidaan arvioida yksiselitteisesti vasta sitten, kun tunnetaan mitä arvioidaan, mikä on odotusarvo, miten asian pitäisi olla ja miten se on. (Salminen 2014) Näin ollen määrittääksemme mitä laatu on musiikin taiteen perusopetuksen laajassa oppimäärässä, tulee ensin tunnistaa musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän ulkoiset ja sisäiset asiakkaat sekä spesifioida heidän siihen kohdentavat vaatimuksensa ja odotuksensa.

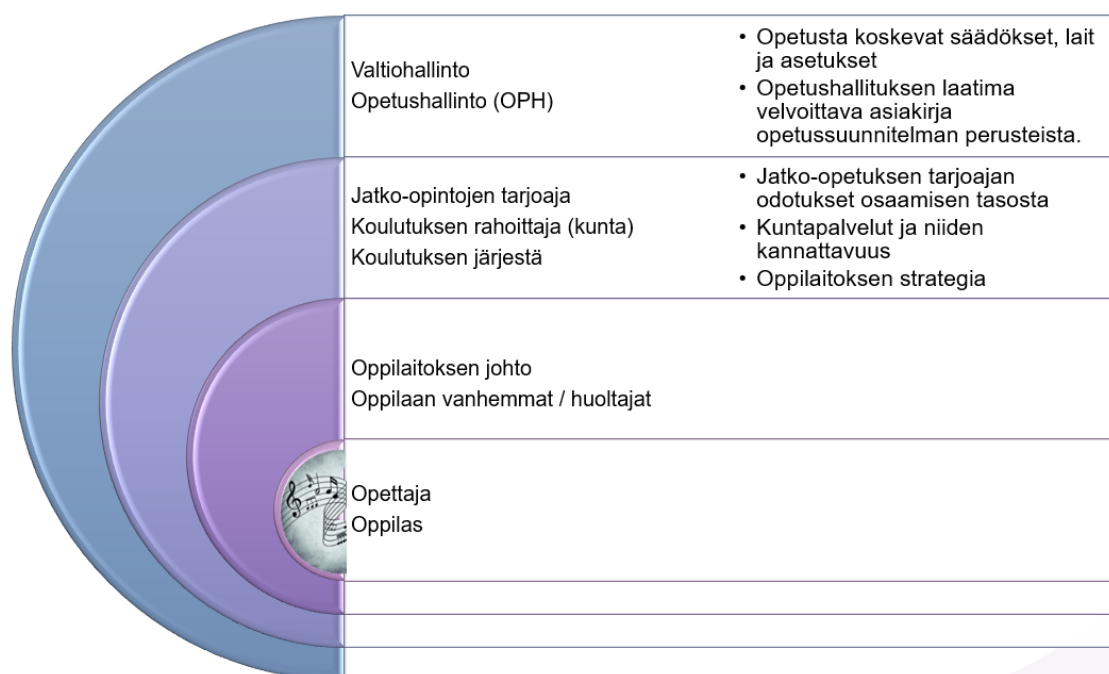
Vaikka kaupallinen terminologia, kuten ulkoiset ja sisäiset asiakkaat, ei oikein sovi taiteen eetokseen, päädyin käyttämään opinnäytetyössäni jonkin verran myös asiakas -käsitettä, jota Kirsi Alilakin (2013) väitöskirjassaan on monin paikoin käyttänyt. Käytettäessä termiä asiakas tai asiakkuus, ei kuitenkaan välttämättä tarvitse hyväksyä kaikki talouselämän sääntöjä.

Riippumatta siitä, että vain 0,9–1 % syksyllä 2019 Opetushallituksen toimeksiantosta tehtyyn selvitykseen vastanneista musiikin taiteen laajan oppimäärän perusopintoja ja syventäviä opintoja tarjoavista oppilaitoksista ilmoitti lukukausimaksukseen 0–49 € ja, että selvitykseen osallistuneista yli 86 %:lla opetuksen tarjoajista lukukausimaksut olivat 150–450 € (Opetushallitus 2020, 41–42), taiteen tekemisen ja opetuksen laadun arviointi tapahtuu odotusten kautta, ei niinkään rahan. Vaikka musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän oppilaat ja heidän huoltajansa ovat mitä suurimmassa määrin asiakkaita, joiden voidaan olettaa odottavan rahalleen laadullista vastinetta, taiteen ja yritysmaailman ero korostuu vuorovaikutteisessa prosessissa, jossa asiakas on itse vahvasti tekemisen ytimessä.

Vuonna 2012 Opetus- ja kulttuuriministeriö on julkaisussaan määrittänyt laatukriteereitä perusopetukselle. Vaikkei mainittua julkaisua voi, eikä tule käyttää sellaisenaan musiikin taiteen perusopetuksen laadunarvioinnissa, siinä mainitut toimijat ovat pääosin valideja myös musiikin taiteen perusopetuksen kontekstissa.

Laatua voidaan siis tarkastella asiakkuuden sijaan myös toimijalähtöisesti. Toimijoina Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisussa on mainittu valtiohallinnon lisäksi opetuksen järjestäjä, oppilas sekä hänen huoltajansa ja opettajat ja rehtorit. (Opetushallitus 2012, 13.)

Alla olevassa kuvassa musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän toimijat on jaettu eri tasoille sen mukaan, kuinka lähellä opetuksen ja oppimisen ydintä kyseiset toimijat ovat. Ytimessä ovat luonnollisesti opettaja ja oppilas, sillä kokemus laadusta syntyy osin näiden kahden vuorovaikutteisen prosessin seurauksena. (Kuva 1.)

Kuva 1. Musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän ydintoimijat.

Oppilaan huoltajilla on luonnollisesti odotuksia opetukselle, mutta myös muuten oppilaitoksen toiminnalle, opetuksen sisällön, tason ja laajuuden suhteen, ja heidän voidaan katsoa olevan musiikin taiteen perusopetuksen näkökulmasta ulkoisia asiakkaita. Heidänkin näkemyksensä ja kokemuksensa ovat merkittäviä tarkastellessamme musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän laatua.

Oppilaitoksen johdolla sekä muulla toiminnan sujuvat edellytykset luovalla organisaatiolla on tärkeä osa laadun tuottamisen kannalta toimivassa yhtälössä. Johtajuutta tarvitaan ohjaamaan organisaatiota samaan suuntaan ja rakentamaan

yhteistyötä, jolla luodaan onnistumisen edellytykset. Ilman johtajuutta päätöksenteko kangertelee eivätkä työyhteisön vahvuudet tule koko potentiaalilla hyödynetyiksi. (Ristikangas & Ristikangas 2017, 28–32.) Hyvä johtaminen mahdollistaa yhteisen onnistumisen luomalla ilmapiirin, jossa opettajat kokevat voivansa keskittyä ydintekemiseen eli opettamiseen samalla säilyttäen tunteen, että heitä kuunnellaan oppilaitoksen strategialinjauksia tehtäessä.

Rehtoreiden rooli musiikin taiteen perusopetuksen laajaa oppimäärää tarjoavissa oppilaitoksissa poikkeaa muun perusopetuksen piirissä toimivien rehtoreiden tehtävistä siten, että heiltä vaaditaan erityisesti avointa kommunikaatiota ja raportointia koulutuksen järjestämisestä vastaavan tahon, kaupungin, kunnan tai kuntayhtymän suuntaan varsinkin opetustarjonnan rahoituksen osalta. Valtiolle raportoidaan opetustuntimääriä. Kunnat ovat kiinnostuneita uusien ja olemassa olevien oppilaiden lukumääristä ja valmistuneiden lukumääristä.

Mainitut raportit eivät kuitenkaan kerro mitään toteutuksen laadusta. Opinnäyteytöitäni varten tekemissäni haastatteluissa rehtorit nostivatkin erääksi laatuhaasteeksi toteutuksen kuntasidonnaisuuden. ”*Se tunnustetaan ja tunnustetaan, että kunnat tekevät ratkaisut ja kun tulee tiukkaa, leikataan taiteen perusopetuksesta*” (haastateltava 2022). Perusteluna tähän on usein se, ettei musiikkikasvatus ole lakisääteistä toimintaa samaan tapaan kuin perusopetus. Esimerkiksi eräissä tapauksissa jopa kuntayhtymän sisällä oppilaitosta rahoittavista kunnista yksi haluaa muista poiketen säästää rajoittamalla omien kuntalaistensa opintosisältöä poistamalla sivusoitinmahdollisuuden. Näissä tilanteissa oppilaitoksen rehtorin tehtävä on kyetä perustelemaan opintosisältöjen vaikuttavuus osana kuntien palveluntarjontaa ja siitä syystä onkin tärkeää löytää ne mittarit, joilla toiminnan laatu ja vaikuttavuus voidaan osoittaa.

Kuvassa 1 toiseksi ulommaisella kehällä onkin koulutuksen järjestämisestä vastaava taho. Tämän lisäksi nimesin jatko-opintojen tarjoajan yhdeksi toimijoista sen perusteella, että laissa taiteen perusopetuksesta 633/1998 on mainittu opetuksen tarkoituksiksi mahdollistaa taiteenalan ammatillinen ja korkea-asteen koulutus (FINLEX n.d.).

Yhteiskunnallisesti musiikilla ja sen opetuksella on laaja-alaisia vaikutuksia. Muun muassa Helsingin yliopisto on koulutusta ja oppimista koskevassa uutisesaan viitannut psykologian maisteri Katri Saarikiven väitöstutkimukseen, jonka mukaan musiikkia lapsena harrastaneiden aivoissa tarkkaavuuden tehostuminen näkyy aivoissa vielä varhaisaikuisuudessakin (Helsinki 2022). Hyvinvoinnin näkökulmasta voisi musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän ulkoisena asiakkaana nähdä myös kunnantarjoamat mielenterveys-, vanhus- ja kuntoutuspalvelut.

On laajasti tunnustettua, että musiikin kokeminen ja kuuntelu tuottavat mielihyvää. Jyväskylän yliopistossa vaikuttava professori Jaakko Erkkilä on tiimeineen vuonna 2011 kyennyt osoittamaan, että musiikkiterapialla on kiistatta parempi hoitovaste masennusta hoidettaessa kuin tavanomaisella terapialla (Erkkilä, ym. 2011, 135). Tämän lisäksi vuonna 2021 eNeuro-tiedelehdessä julkaistussa tutkimusartikkelissaan Helsingin yliopiston tutkijatohtori Aleksi Sihvonen tiimeineen toteaa, että vokaalimusiikin kuuntelun on todettu kuntouttavan tehokkaasti yksilön kielellisiä toimintoja aivoverenkiertohäiriön jälkeen (Sihvonen, ym. 2021, 2).

Välillisesti musiikin taiteen perusopetuksen voidaan siis katsoa koskevaan yhteiskunnallisesti laajaa sidosryhmäjoukkoa, mutta Opetus- ja kulttuuriministeriö on perusopetuksen laatukriteereitä koskevassa julkaisussaan (2012) korostanut, että myös opetuksen laadun määrittely pohjautuu vaatimuksiin, jotka voidaan johdattaa suoraan opetusta koskevista säädöksistä sekä opetushallituksen laatimista opetussuunnitelman perusteista (Opetushallitus 2012, 10). Tästä johtuen tarkastelen musiikin taiteen perusopetuksen laajaan oppimäärään kohdentuvia vaatimuksia myöhemmin opinnäytetyössäni ensin lain ja asetusten näkökulmasta.

Eri toimijoiden vaatimuksia tarkastelen opinnäytetyöni jälkipuoliskolla luvussa 7, pohjautuen osin opinnäytetyötäni varten tekemiäni strukturoitujen laadullisten haastattelujen ja kyselytutkimuksien vastauksiin. Tämän lisäksi johdan osan vaatimuksista Tiia Luoman Opetushallitukselle laatiman selvityksen (Luoma 2020) pohjalta muodostaakseni kattavan kokonaisnäkemyksen musiikin taiteen perusopetuksen laajaan oppimäärään kohdistuvista vaatimuksista, joiden täyttymisen aste määrittää laatua musiikin taiteen perusopetuksen laajassa oppimäärässä.

3 MIKSI LAATUA PITÄISI MITATA

Uusi taiteen perusopetukselle laadittu, vuonna 2017 julkaistu, Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet mahdollistaa entistä laajemman liikkumavaran musiikin ja taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän toteutusmalleissa. Tämä tarkoittaa automaattisesti myös laajempaa varianssia eli vaihtelua eri palveluntuottajien, musiikkioppilaitosten, ja tuotettujen palveluiden välillä. Eräs haastateltavista vertasi tilannetta siihen, että perusopetuksen puolella, kun oppija siirtyy peruskoulusta toiselle asteelle tai lukiosta korkeakouluun, on selkeämpi osaamisen taso tietyissä oppiaineissa ja valtakunnallinen OPS ohjaa sisältöä tarkemmin, riippumatta mistäpäin Suomea on tullut (haastateltava 2022). Musiikin taiteen perusopetuksen OPS on väljä ja antaa merkittävästi enemmän vapauksia, jolloin oppijoiden taitotasoihin syntyy väistämättä oppilaitoskohtaisia eroja.

3.1 Laadun mittaaminen vähentää varianssia ja antaa työkaluja toiminnan kehittämiseen

Suomessa koulujärjestelmässä on mahdollista, ainakin toistaiseksi, edetä kohtuullisen tasapuolisesti kohti jatko-opintoja riippumatta siitä, millä paikkakunnalla yksilö koulunsa käy. Vaikka esimerkiksi toisen asteen opinnoissa osa kouluista on selvästi toisia suositumpia, opintosisällöt ovat samanlaisia opinahjosta riippumatta. Opinnäytetyötäni varten tekemät haastattelut ja omat kokemukseni eri musiikkioppilaitoksista, eivät tue näkemystä, että näin olisi myös musiikin ja taiteen laajan oppimäärän opinnoissa. Kun varianssia palveluntuottajien välillä on ollut jo aiemmin, vuonna 2017 julkaistu Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet saattaa räjäyttää ongelman aivan uuteen mittakaavaan. Opinnäytetyötäni varten tehdyissä haastatteluissa korkeakoulujen edustajat ennakoivat kertoessaan hakijoiden jo nyt varsin kirjavasta taitotasosta.

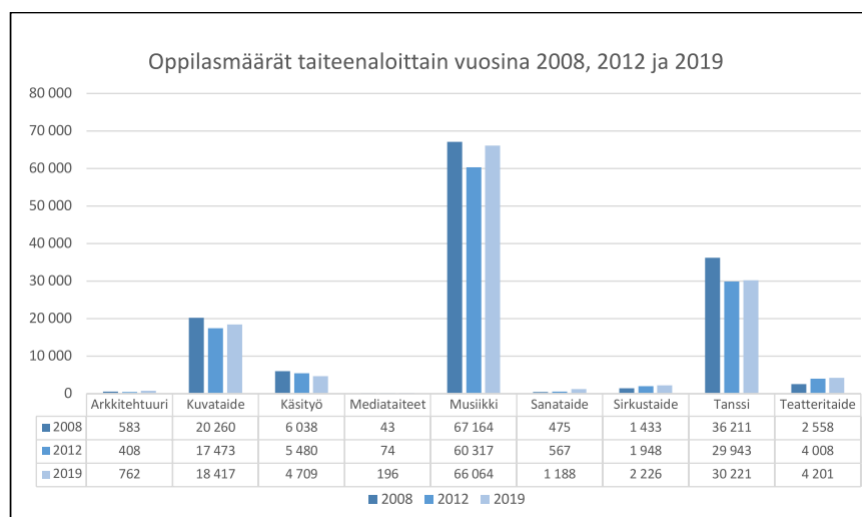
Laadun mittaaminen antaa palveluntarjoajalle käsityksen palvelujen käyttäjän palvelukokemuksesta. Laatumittareita seuraamalla palveluntarjoaja voi kehittää toimintaansa ja parantaa asiakastytyvyyttä. Mittareiden avulla, niin halutesaan, palveluntarjoaja voi tunnistaa ne toiminnan osa-alueet, jotka ovat arvokkaimpia sidosryhmien laatukokemukselle ja ohjata toimintaansa laatujohtamisen

periaatteiden mukaisesti. Mutta opetuksen kontekstissa laadun mittaaminen antaa myös mahdollisuuden varmistaa, että oppilaille tarjotaan tasavertaiset mahdollisuudet hakeutua ja päästä jatkamaan musiikkiopintojaan korkeammilla koulutusasteilla Taiteen perusopetuksen perusteiden vaatimusten mukaisesti.

Yrity maailmasta johdetut laatujohtamisen teesit saattavat aluksi tuntua kaukaiselta musiikin taiteen perusopetuksen näkökulmasta tarkasteltaessa, mutta kuten yritysmaailmassa sijoittajien, myös opetuksen rahoittajan näkökulmasta laadun mittaaminen on varmasti tärkeää, jotta sijoitetulle rahalle voidaan saada paras mahdollinen vastine. Haastatellut rehtorin kokivatkin, että ohjaus tapahtuu hyvin pitkälle taloudellisilla perusteilla.

Ministeriö muutti vuonna 2019 tehdyn selvityksen pohjalta opetustuntikohtaisia määräraha-perusteita. Rahat ohjataan valtiosuustuntimäärät ylittävälle oppilaitoksille, jos tuntimäärät eivät täyty. Tämä voi johtaa ja on johtanutkin siihen, että osa oppilaitoksista pyrkii aina raportoinnissaan osoittamaan, että tuntimäärät menevät yli, ja että kysyntää on, vaikka toiminnan laadusta tuntimäärät eivät kerro mitään. Myös opinnäytetyössä käyttämäni Opetushallitukselle tehty selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä lukuvuonna 2019–2020 kertoo edeltäjiensä tavoin pääasiassa siitä, kuinka tehokkaassa käytössä resurssit ovat, montako tuntia on pidetty milläkin Euromäärällä. Tilastot eivät kerro siitä, mitä rahalla oikeasti on saatu ja onko toiminta vastannut asiakkaiden odotuksia.

Tilastoissa mielenkiintoa herättää esimerkiksi ristiriita, että oppilasmäärät näyttävät tilastoissa nousseen tai pysyneen jotakuinkin samana vuosien 2012–2019 mittausjaksolla, mutta opinnäytetyötäni varten tekemissäni haastatteluissa ja kyselyvastauksissa tuli esiin Luomankin selvityksessään mainitsema näkemys, että oppilasmäärien pieneneminen hankaloittaa joissain tapauksissa oppilaitosten toimintaa (Luoma 2020, 51).

Kuva 7. Oppilasmäärät taiteen aloittain vuosina 2008, 2012 ja 2019 (Luoma 2020, 21).

On oppilaitosten toiminnan edellytysten ja laadun kannalta irrelevanttia tarkastella oppilasmääriä, mikäli dataa niiden taustalla ei laajemmin seurata oppilaitos tai alue kohtaisesti. Samalla tavoin esimerkiksi se, miten taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden vaatimus oppimäärän yksilöllistämisen mahdollisuudesta on käytännössä toteutettu ja kuinka hyvin toteutusmallit ovat oppilaiden näkökulmasta koettu, puuttuu laatujohtamisen näkökulmasta tarkasteltuna nykymuotoisesta selvityksestä täysin.

Nykyisen raportointimallin mielekkyyttä tukee vain se, että sitä kautta saadaan valtakunnallista tilastollista vertailupohja kiinteidenkustannusten ja opetuskustannusten suhteesta ja sitä millaisilla rakenteilla oppilaitokset toimivat. Yksittäisten musiikkioppilaitosten toiminnan sisällöstä se ei kerro mitään. Vastaamatta jää, miten opetuksen määrä on käytännössä mitoitettu niin, että opetuksen tavoitteet voidaan saavuttaa, millaisilla keinoilla mahdollistetaan oppilaalle taiteenalalle ominaisen osaamisen kehittyminen, miten on onnistuttu tavoitteessa varmistaa, että musiikin ja taiteen laajan oppimäärän opiskelijat saavat yhtäläiset mahdollisuudet edetä musiikin opinnoissaan. Laadun mittaaminen on tärkeää, jotta voidaan yksiselitteisesti arvioida, miten palvelulle asetetut odotukset ja vaatimukset ovat toteutuneet.

Myös oppilaitokset kokevat laadun mittaamisen tärkeäksi. Laadun ja onnistumisen mittaamisessa on monta tasoa. Valtio, kunnat, vastuussa oleva johto, opettaja ja henkilöstö sekä tärkeimpänä itse oppija. Tärkeintä on tiedostaa ketä ja mitä varten toiminta on. Taiteen perusopetus on julkisen rahoituksen armoilla ja

oppilaitosten on kyettävä perustelemaan tarkoituksensa. Kun päätöksentekotasolla jaetaan niukkuutta, se, joka pystyy parhaiten perustelemaan tarpeensa voittaa taistelun vähistä rahoista. Oppilaitoksissa tiedostetaan, että asiakkuuden määrittely on tärkeää ja kun halutaan pysyä hengissä, pitää myös yhteiskunnallinen vaikuttaminen pystyä näyttämään todeksi. Siksi myös laadun mittareiden määrittely kiinnostaa, jotta pystytään konkretisoimaan toiminnan vaikuttavuus asiakkaan laatukokemuksen kautta.

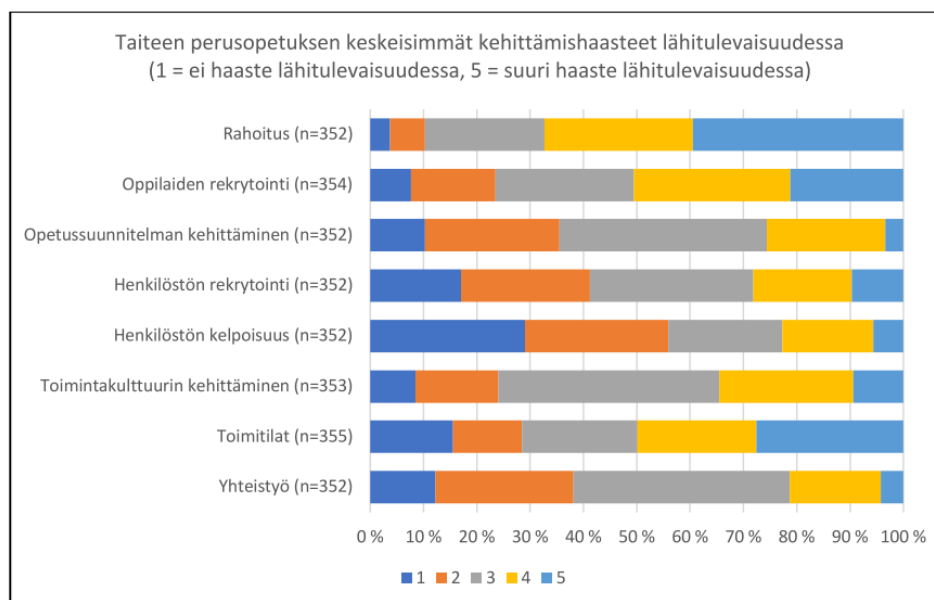
3.2 Musiikin taiteen perusopetuksen rahoitus ja rahoitusmallin mahdolliset vaikutukset toiminnan arviointiin

Viime vuosina myös sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus on myllännyt yhteiskuntaa. Yksi sen merkittävistä positiiviseksi katsotuista muutoksista on se, että ihmiset voivat hakeutua julkisen terveydenhuollon asiakkaana mihin tahansa terveyskeskukseen Suomessa. Myös perusopetuslaki 628/1998 takaa oppilaalle mahdollisuuden hakeutua toisen kunnan alueelle (FINLEX n.d.).

Toisin kuin esimerkiksi julkisenterveydenhoidon mallissa ja perusopetuksessa, musiikin taiteen laajan oppimäärän opetukseen ei voi hakeutua täysin yhdenvertaisesti toisen kunnan alueelle, mikäli oman kunnan alueella tarjotaan musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän mukaista opetusta. Tällä tarkoitan sitä, että silloin kuntaosuuden mukainen summa tulee asiakkaalle itsellensä maksettavaksi. Koska oppilaitoksien tarjonnassa on varianssia, jonka moni musiikin opiskelusta kiinnostunut jo tiedostaa, ja jonka voidaan ennakoida entisestään kasvavan, saattaa asiakaskunnassa olla enenevässä määrin halukkuutta hakeutua tai yrittää hakeutua laadun näkökulmasta paremmiksi tiedettyihin oppilaitoksiin. Tämä on kuitenkin rahoitusmallilla estetty tai kynnys siihen on tehty korkeaksi, jonka takia myös vapaan kilpailun oppilaitoksille tuoma paine on keinoitekoisesti poistettu, jonka voidaan olettaa heikentävän laatua joissakin tapauksissa.

Suomessa ei musiikin taiteen perusopetusta antavilla oppilaitoksilla ole käytössään vain yksi rahoitusmalli. Kunta voi peruspalvelujen valtionosuuden lisäksi käyttää taiteen perusopetukseen myös muuta kunnan rahoitusta. (Luoma 2020,

37.) Kuinka musiikkioppilaitos kunnassa näkyy ja se, kuinka moni kuntalainen pääsee nauttimaan palvelusta, voi olla merkittävää oppilaitokseen kohdentuvan päätöksenteon kannalta. Myös Luoman selvityksessä rahoituksen todettiin olevan suurin taiteen perusopetuksen lähitulevaisuuden haasteista (Luoma 2020,50).

Kuva 8. Taiteen perusopetuksen keskeisimmät kehittämishaasteet lähitulevaisuudessa kyselyvastausten mukaan (Luoma 2020, 51).

Luoman mukaan hänen selvitykseensä saamista vastauksista on havaittavissa huoli kuntataloustilanteen heikentymisen vaikutuksista taiteen perusopetuksen tulevaisuuteen ja esimerkiksi soveltuvien opetustilojen saatavuuteen. Selonteos- saan Luoma mainitsee myös, että monissa vastauksissa nousi esiin jo aiemmissa selvityksissä esiin tuotu näkemys taiteen perusopetuksen rahoitusmallin ja siihen liittyvän valtionosuuden eriarvoistavasta käytänteestä. (Luoma 2020, 50.)

Laadun mittaaminen on ensiarvoisen tärkeää, jotta tärkeimmät musiikin taiteen perusopetukselle ja sen laajalle oppimäärälle asetetut tavoitteet voidaan ristiriidattomasti osoittaa saavutetun. Julkisen johtamisen ja siihen liittyvän päätöksenteon tulisi olla mahdollisimman läpinäkyvää ja faktaperusteista. Vain laaja-alainen laadun arviointi voi tarjota siihen välineet ja siksi laadun mittaamista ei voi sivuuttaa.

4 OPETUKSEN LAADUN ARVIOINTI TÄNÄÄN

Koska opetuksen tavoitteet, opetusmateriaalit tai niiden sisällöt eivät kuulu standardisoinnin piiriin, ei opetuksen laadun arvioinnin kriteereitä voi poimia suoraan mistään standardista (Suomen standardisoimisliitto n.d.). Mikään standardi ei myöskään suoraan aseta vaatimuksia opetuksen tarjoajan toiminnalle. Tästä syystä opetuksentarjoajien toiminnan laadun ja siitä johtuvan opetuksen laadun arviointi on haasteellista myös musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän mukaista opetusta tarjoavissa oppilaitoksissa. Kuten muutoinkin laadun arvioinnissa, myös opetuksen laadun arvioinnissa voidaan helposti lipsahtaa tarkastelemaan liian laajoja kokonaisuuksia ilman konkretiaa, jolla osoittaa laadun tai laaduttomuuden taso.

4.1 Kansallinen koulutuksen arviointikeskus – Karvi

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) on perustettu 30.12.2013/1295 säädetyn lain perusteella (FINLEX n.d.). Se on sitoutumaton arviointiviranomainen, jonka tehtävänä on kansallisella tasolla varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen riippumaton arviointi. Karvi toimii opetushallituksen erillisenä, itsenäisenä yksikkönä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla. (Valtiolle 2020) Kansallinen koulutuksen arviointikeskuksen tehtävänä on toteuttaa arviointeja opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymän arviointisuunnitelman mukaisesti todentaen siten eri koulutustasoilla opetussuunnitelmien perusteiden tavoitteiden toteutumisen tason (FINLEX n.d.).

Vuonna 2021 Karvi julkaisi koosteen, jonka tarkoituksena on antaa selvyys Karvin kasvatus- ja koulutusaloilla suorittamiin, laadunhallintajärjestelmien auditointeihin sekä laadunhallinnan tukitehtäviin. Vaikka laadunhallinta sekä siihen liittyvän arvioinnin toteutus tapahtuu aina koulutusasteen ominaispiirteet huomioiden, eri opetuksenjärjestäjien arviointi noudattaa pääasiallisesti samaa konseptia. (Karvi 2021, 3) Karvin toiminnan tavoitteena on laajasti osallistavalla arviointiotteella parantaa edelleen suomalaista kasvatus- ja koulutusjärjestelmää ja lisätä sen yhdenvertaisuutta (Karvi 2021, 24).

4.1.1 Arvio taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden ja pedagogiikan toimivuudesta

Vuosina 2010 ja 2011 toteutti Karvin edeltäjä, Koulutuksen arviointineuvoston nimittämä arviointiryhmä, opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta arvioita taiteen perusopetuksen laajan ja yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteiden ja taiteen perusopetuksessa käytettyjen pedagogisten menetelmien tarkoituksenmukaisuudesta (Tiainen ym. 2012, 21). Arvioinnin yhteydessä tarkasteltiin myös oppilaitoksien itsearviointia, sisäisen kehityksen menettelyjä sekä tasa-arvotavoitteiden toteutumista koulutuksen tarjoajan toiminnassa. Raportissaan työryhmä totesi, ettei kansallisella tasolla taiteen perusopetus ollut aiemmin ollut arvioinnin kohteena. (Tiainen ym. 2012, 9.) Voidaankin olettaa, että juuri tämä mainittu raportti on voinut toimia yhtenä Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistustyössä käytetyistä taustamateriaaleista, joista Kauppinen esitelmässään mainitsee (Kauppinen 2017).

Tiainen ym. (2012) raportissa mainitaan, että vaikkakin arviointi on toteutettu opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta, tarpeet arvioinnille eivät rajoitu vain politiikkatoimien valmistelua ja suuntaamista ja varten, vaan arviointi on yhtä merkittävä niin opetushallituksen kuin taiteen perusopetusta tarjoavien tahojen kannalta, joille raportti antaa käsityksen taiteen perusopetuksen kansallisesta tilasta. Arviointiryhmä on kuitenkin raportissaan todennut, ettei taiteen perusopetuksen laatu itsessään ollut arvioinnin kohteena. (Tiainen ym. 2012, 21–24)

Vuonna 2012 arvioinnista tehdyssä raportissaan arviointiryhmä korostaa useaan eri otteeseen taiteen perusopetuksen kohdistuvan erityisesti lapsille ja nuorille. Niin raportin esipuheessa kuin itse arvioinnin tavoitteiden määrittelyn yhteydessä arviointiryhmä mainitsee tärkeimmäksi pyrkimyksekseen kehittää opetussuunnitelmien perusteiden toimivuutta, jonka määrittelyn yhteydessä mainitaan sen ilmenevän odotusten- ja tarkoituksenmukaisena toimintana. (Tiainen ym. 2012, 19–24) Siksi onkin jälkikäteen tarkasteltuna pohdinnan arvoista, voiko taiteen perusopetuksen kansallista tilaa, taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden ja siihen liitetyn pedagogiikan toimivuutta arvioida ilman, että tunnustetaan taidekasvatukseen laatuun liittyvät eri aspektit ja sitä arvioivat sidosryhmät.

On vaikea nähdä, kuinka kattava arviointi voidaan tehdä sivuuttamalla täysin lasten ja nuorten tai heidän vanhempiansa näkemykset ja kokemukset siitä, kuinka taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden tavoitteet ovat toteutuneet.

Tarkoituksenmukaisuuden käsitteen määrittelyn yhteydessä arviointiryhmä on nostanut esiin paitsi säädösten mukaisuuden, myös ”*asiakkaiden tarpeiden*” mukaisuuden (Tiainen ym. 2012, 24). Niinpä herättääkin ihmetystä, miksi arvioinnin toteutuksessa haastatellut ovat olleet pääosin rehtoreita ja heidän valitsemiaan opettajia (Tiainen ym. 2012, 28). Sen voisi olettaa jossain määrin tuovat epävarmuutta arvioinnin tulosten legitimitetille.

Raportissa tuodaan esille aiempia arviointi- ja tutkimushankkeita, joista yhtenä mielenkiintoisimmista taiteen perusopetusta tarjoavien oppilaitosten aloitteesta, opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella luotu itsearviointimalli, Virvatuli, joka sisältää kaikkien taiteenalojen yhteiset itsearvioinnin kriteerit (Koivisto-Nieminen, Holopainen n.d., 6). Käsittelen Virvatuli-arviointimallia tarkemmin luvussa 5.3, mutta merkillepantavinta tässä on se, että arviointimallin kehittäminen lähti liikkeelle nimenomaan taiteen perusopetusta tarjoavien oppilaitosten omasta aloitteesta ja että laadittujen kriteereiden pohjana on juuri opetussuunnitelman perusteiden oppimiskäsitys, tavoitteet ja pedagogiikka (Koivisto-Nieminen, Holopainen n.d., 6), joita Taiteen perusopetuksen laajalle oppimäärälle laaditun opetussuunnitelman perusteissa 2017 ovat muun muassa: taiteen perusopetuksen tehtävän täyttäminen, ihmisoikeudet, tasa-arvo sekä yhdenvertaisuus.

Tavoitteet ovat suoraan määräyksestä poimittavissa: ”... *tavoitteena on luoda edellytyksiä elinikäiselle taiteen harjoittamiselle ja aktiiviselle kulttuuriselle osallisuudelle... Laajan oppimäärän tavoitteena on vahvistaa oppilaiden oppimisen iloa, opiskelumotivaatiota ja luovaa ajattelua...*” (Opetushallitus 2017). Mainitut tavoitteet ovat täysin subjektiivisia, eivätkä ne ole mainittavasti perussisällöltään muuttuneet aiemmin vuodelta 2002 lähtien voimassa olleeseen Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteisiin verrattuna. Näin ollen ei ole millään muotoa perusteltavissa, että koulutuksen arviointineuvoston nimittämä arviointiryhmä on vuosien 2010–2011 aikana toteuttamassaan arvioinnissa jättänyt suurimman sidosryhmän, oppilaat, kyselyjen ulkopuolelle.

4.1.2 Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden 2014 toimeenpanon arviointi

Koska Tiainen ym. ovat raportissaan Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden ja pedagogiikan toimivuus, maininneet hyödyntäneensä arvioinnissaan esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteille tehtyjä arviointeja, tutustuin esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden toimeenpanon arvioinneista laadittuun tuoreimpaan arviointiraporttiin, saadakseni käsityksen millaisia laatukriteereitä kyseisissä arvioinneissa ehkä on käytetty.

Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien vuonna 2014 julkaistujen perusteiden jalkautuksen arviointi toteutettiin 2016–2020 välisenä aikana neljässä erässä (Venäläinen, Saarinen, Johnson, Cantell, Jakobsson, Koivisto, Routti, Väänänen, Huhtanen, Kauppinen & Viitala 2020, 23). Tämäkin osoittaa, ettei opetuksen toteutuksen arviointi ole helppoa, vaan varsin aikaa vievää puuhaa.

Raportti itsessään on hyvin mielenkiintoinen, vaikken löytänytkään yksiselitteistä vastausta siihen, millä tavalla eri arviointikysymyksiin saatiin todennus. Avovastauksen olivat mielenkiintoisimpia ja laatunäkökulmasta tarkasteltuna vaikuttavimpia. Ainakaan kukaan kyseisen raportin lukenut ei voi väittää tulevan yllätyksenä opettajien uupumuksen ja siirtymisen toisille aloille (vrt. Venäläinen ym. 2020, 84–85).

4.1.3 Auditointi korkeakoulun kehittämisen tukena

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toteuttaa myös korkeakoulujen ulkoiset auditoinnit maassamme, kertoo Pekka Auvinen Tuula Pirisen toimittamassa artikkelikokoelmassa, Riippumaton arvioija (Auvinen 2018, 41). Arvioinnilla on vahva rooli korkeakoulujen laadun kehittämisen tukena ja yhtenä sen ensisijaisista työkaluista ovat palautejärjestelmät sekä toimintatapojen suunnittelu.

Lopuksi tutustuin vielä Kansallinen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisuun Korkeakoulujen auditointikäsikirja 2019–2024 vuodelta 2019, saadakseni laajemman käsityksen siitä, miten laatu käsitteenä voidaan opetusta arvioitaessa tulkita. Käsikirjassa korostetaan yhtenä arvioinnin tavoitteena evaluoida sitä, kuinka vaikuttava organisaation laatujärjestelmä on ja kuinka tarkoituksenmukaisesti laatujärjestelmä tukee toiminnan jatkuvaa parantamista, sekä organisaation strategian ja toiminnan tavoitteiden toteutumista. Käsikirjassa todetaan, että läpäistäkseen auditoinnin tulee korkeakoulun saada arviointialueilta 1–3 tulokseksi vähintään arvosana ”hyvä” ja avataan kohtuullisen selkeästi kyseisen tason kriteerit. (Karvi 2019, 8.) Niistä voidaan helposti johtaa organisaation laatujärjestelmän suunta-
viivat, vaikkakin näytön saaminen voi auditoijan työssä osoittautua haastavaksi.

Karvin raportoimia, puhtaasti taiteen perusopetukseen, sen laajaan oppimäärään tai taiteen perusopetuksen laadunhallinnan tilaan kohdentuvia selvityksiä en kynnnyt opinnäytetyötäni varten löytämään. Vuonna 2017, osana Karvin tekemää selvitystä valtiontalouden säästöjen vaikutuksista sivistyksellisten oikeuksien toteutumisesta, myös taiteen perusopetus oli mukana arvioinnissa. Kyseisessä raportissa käytetty data kohdentui vuosien 2011 ja 2015 aikavälille, joten tulokset sinänsä ovat enää vain historiallisesta näkökulmasta kiinnostavia. Kiinnostavaa raportissa sen sijaan oli sen kattavuus. Arviointiin oli pyydetty myös laillisuusvalvonnan näkökulmasta tilastoja oikeusasiamieheltä, oikeuskanslerilta sekä aluehallintovirastoilta. Erot aluehallintovirastojen kirjaamiskäytännöissä kuitenkin aiheuttivat sen, ettei selvitystä varten ollut mahdollista saada tilastoja esimerkiksi pelkästään taiteen perusopetusta koskevista kanteluista. (Karvi 2017, 45–47.) Ulkopuolisen arviointitahon tuoma objektiivisuus sekä laajuus laadun arviointiin on eittämättä Karvin tehtävistä tärkein ja sen mainittu raportti vuodelta 2017 vahvistaa.

4.2 Selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä lukuvuonna 2019–2020

Hyödynsin jo aiemmin Tiia Luoman vuonna 2020 Opetushallitukselle laatimaa selvitystä taiteen perusopetuksen järjestämisestä lukuvuonna 2019–2020. Se antaa lukijalleen tilastojen valossa jonkinlaisen käsityksen taiteen perusopetusta

tarjoavien oppilaitosten toiminnasta, mutta varsinaiseen laadun arviointiin raportti antaa vain jonkin verran taustatietoa. Kuten esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden toimeenpanosta vuonna 2014 tehdyssä arviointiraportissa, myös Luoman (2020) selvityksessä avovastausten sisältö antaa laatu näkökulmasta katsottuna tärkeintä tietoa.

Luoman selvityksessä esimerkiksi taiteen perusopetusta tarjoavien oppilaitosten opetustarjontaa on tarkasteltu vain ylätasolla eri taiteen lajit eritellen, eikä se tarjoa tietoa esimerkiksi siitä, kuinka monipuolinen opintosisältö on tai monenko eri instrumentin opetusta musiikin taiteen perusopetusta tarjoavalla oppilaitoksella on antaa. Lisäksi selvityksessä on kyllä / ei –vastauksilla kerätty tietoa oppilaitosten oppilaalle tarjoamista mahdollisuuksista kehittää taitojaan omista lähtökohdistaan. Kysely ei kuitenkaan tarjoa tietoa oppimäärän yksilöllistämiseen käytetyistä järjestelyistä. (Luoma 2020, 24–30.) Opetushallituksen laatima velvoittava ohje edellyttää, että koulutuksen järjestäjä on kuvannut ne menettelyt, joilla oppimäärän yksilöllistäminen mahdollistetaan (Opetushallitus 2017, 16) ja laadun arvioinnin kannalta vastaus kysymykseen onko menettelyt kuvattu, on arvokkaampi kuin vastaus siihen, onko oppilaitoksessa *mahdollisuus* opiskella yksilöllistetysti.

Vuonna 2019 Luoman kyselyyn vastanneissa taiteen perusopetuksen oppilaitoksissa opiskeli 127 987 oppilasta (Luoma 2020, 16), joista yksilöllistetyn oppimäärän mukaisesti opiskeli annettujen vastausten perusteella 4897 oppilasta (Luoma 2020, 30). Tämä osoittaa, että vain vajaat 4 % oppilaista on yksilöllistetyn oppimäärän piirissä. Kun Erilaisten oppijoiden liitto ry:n verkkosivujen mukaan erilaisia oppimisvaikeuksia on arvioiden mukaan noin 10–20 prosentilla väestöstä (Erilaisten oppijoiden liitto ry n.d.), on laadunarvioinnin näkökulmasta kiinnostavaa tarkastella, miten oppimäärän yksilöllistäminen on toteutettu ja kuinka sen asiakasnäkökulmasta arvioidaan onnistuneen.

Laadun arvioinnin kannalta voisi olla tarpeen pohtia onko ero, vuonna 2019 yksilöllisen oppimäärän mukaisesti taiteen perusopetuksessa opiskelevien oppilaiden (4 %), ja väestön keskimäärään, joka kamppailee erilaisien oppimisvaikeuksien kanssa (10–20 %), merkittävä, sen ollessa karkeasti arvioiden 5–15 %. Sitä

paitsi oppimäärän yksilöllistämistä voi tarvita kuka tahansa esimerkiksi elämäntilanteesta riippuen. Aiemmin kuvussa 3.2 käsittelin oppilaiden ja heidän huoltajiensa odotuksia musiikin taiteen perusopetuksen laajalle oppimäärälle. Opinnäytetyötäni varten tekemiäni strukturoitujen haastattelujen tuloksena yksi tärkeimmistä odotuksista oppilaitokselle oli kasvatuskumppanuus, jonka yhtenä ilmenebismuotona huoltajat korostivat oppilaan elämäntilanteen huomioimista ja esimerkiksi koulu siirtymien aiheuttamaa stressiä, jonka Viljakainen (2020, 82) oli myös omassa tutkimuksessaan nostanut esiin.

4.3 Itsearviointimallit

Itsearvioinnilla tarkoitetaan sitä, että organisaatio itse, osana omaa toimintaansa, arvioi toimintatapojaan ja niiden vaikutuksia organisaation tärkeimpiin sidosryhmiin. Kyseessä on systemaattinen prosessi, jonka avulla kerätään tietoa organisaation itsensä tärkeinä pitämistään asioista ja toiminnan vahvuuksista. Samalla itsearviointi auttaa organisaatiota tunnistamaan toimintaansa liittyviä kehittämistarpeita. (Opetushallitus n.d.) Itsearviointiin on tarjolla erilaisia valmiita malleja, mutta luonnollisesti organisaation on hyvä valita käyttöönsä malli, joka soveltuu toiminnan tarkasteluun ja organisaation kokoon nähden. Itsearviointi voidaan helposti nähdä myös organisaatiossa ylimääräisenä taakkana, jos vahingossa valitaan toiminnan laajuuteen ja organisaation kokoon nähden liian raskas malli.

Eurooppalainen ISO 9001:2015 standardi määrittää vaatimukset laadunhallintajärjestelmille ja koostaa laadunhallinnan periaatteita. Useat organisaatiot, toimialasta riippumatta, ovat laatineet toimintaansa tukemaan mainitun standardin mukaisen laadunhallintajärjestelmän. Standardissa on toiminnan suorituskyvyn arviointiin ja mittaukseen liittyen esitetty, että toimijan tulisi olisi hyvä tunnistaa mitä toimintaansa liittyviä asioita se pitää tärkeinä seurata ja millaisilla menetelmillä niitä olisi hyvä mitata. Myös se, kuinka tuloksia olisi arvioitava sekä miten ei-toivottuihin asioihin puututaan ja havaittu ongelma korjataan, tulisi määrittää. (ISO 9001 2015, 27.)

ISO 9001:2015 standardi mainitsee sisäiset auditoinnit yhdeksi menettelyksi, jolla organisaatio voi arvioida toimintaansa ja sen vaatimusten mukaisuutta (ISO 9001

2015, 28). Sisäisillä auditoinneilla tai muutoin itsearvioiden saatujen tulosten perusteella, ja niitä tarkemmin analysoiden, on luonnollisesti hyvä tarkastella asiakastytyväisyyden tasoa sekä tuotettujen palveluiden vaatimustenmukaisuutta. Samalla organisaatio voi tunnistaa toiminnassa sellaisia kehityskohteita, joihin tarttumalla kyetään parantamaan toiminnan tehokkuutta, lisäämään asiakastytyväisyyttä sekä ennakoidusti luomaan kyvykkyys vastata sidosryhmien tuleviin odotuksiin.

Toinen itsearvioinnin kannalta oleellinen eurooppalainen standardi on ISO 19011:2018, joka määrittelee ohjeet johtamisjärjestelmien auditoinnille. Sitä soveltaen voidaan nostaa esiin muutamia niin sisäisissä auditoinneissa kuin itsearvioinnissa tärkeitä seikkoja. Toimintaa arvioitaessa on ensiarvoisen tärkeää huolehtia eettisyydestä ja tiedon luotettavuudesta. Arvioitaviin asioihin tulee suhtautua puolueettomasti ja arvioinnin aikana tulee säilyttää objektiivisuus joka suhteessa. Havainnot tulee dokumentoida yksiselitteisesti ja riittävän perusteellisesti. Kirjatuille havainnoille täytyy myös kyetä osoittamaan toteen riittävät perusteet kerätyn informaation pohjalta. (ISO 19001 2018, 11–12.)

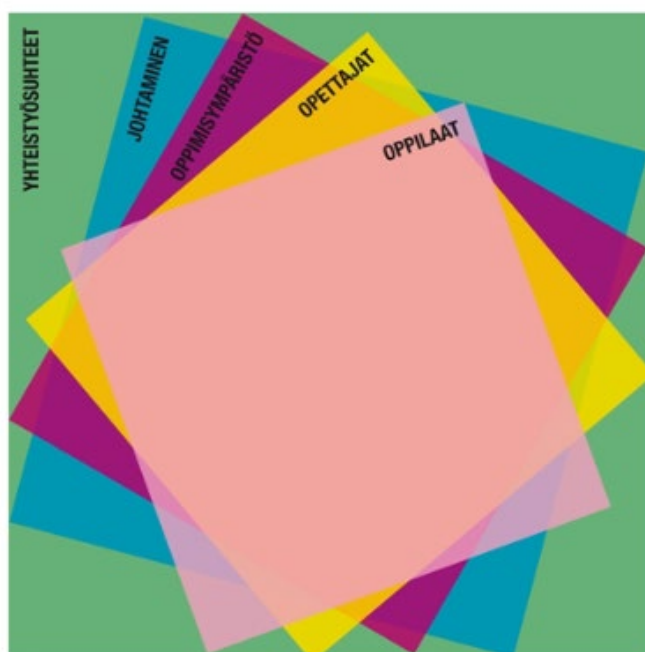
4.3.1 Taiteen perusopetusliitto TPO ry – Virvatulimalli

Vuonna 2008 perustettu Taiteen perusopetusliitto TPO ry koostuu kuudesta yhdeksällä eri taiteenalalla toimivasta jäsenjärjestöstä, jotka edustavat 270 taiteen perusopetusta antavaa opetuksentarjoajaa. TPO-liiton toiminta keskittyy jäsenliittojen yhteistyön mahdollistamiseen, taiteen perusopetuksen edunvalvontaan sekä asiantuntija- ja vaikuttajatehtäviin. (Taiteen perusopetusliitto TPO ry n.d.)

Vuoden 2012 alkupuolella Suomen opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisi verkkosivuillaan uutisen uudesta, taiteen perusopetukseen kehitetystä itsearviointimallista, jonka tehtävä oli auttaa taiteen perusopetusta tarjoavia oppilaitoksia niiden velvollisuuksiin kuuluvassa lakisääteisessä itsearvioinnissa (valtioneuvosto.fi 2012). Virvatuli-hankkeessa selvitettiin alun perin taiteen perusopetusta tarjoavien oppilaitosten itsearvioinnin käytänteitä, joiden pohjalta todettiin tarve luoda käytännöllinen ja ymmärrettävä väline itsearvioinnin toteuttamiseen. (Tiainen ym. 2012, 33).

Itsearviointimallin ja sen arviointikriteerien laatimisessa oli mukana yli 30 edustajaa taiteen perusopetusta tarjoavista oppilaitoksista. Ennen julkaisuaan arviointimallia myös koeponnistettiin kahdeksassa eri oppilaitoksessa, jotta kyettiin varmistamaan siitä, että arviointimalli täyttää oppilaitosten tarpeet. (Koivisto-Niemi-
nen & Holopainen n.d., 6)

Opetus- ja kulttuuriministeriö opetushallituksen taiteen perusopetukselle laatiman opetussuunnitelman perusteiden kautta asettaa odotuksia taiteen perusopetukselle laadulle, kuten valtio ja ministeriö toiminnan rahoittajina. Ensisijaiset asiakkaat toiminnalle ovat kuitenkin lapset ja nuoret, joille taiteen perusopetuksen tehtävänä on tarjota tavoitteellista ja tasolta toiselle etenevää taiteen opetusta. Taiteen perusopetusliiton, TPO ry:n Virvatuliarviointimallissa tämä on huomioitu ja mallia suunniteltaessa onkin pidetty tärkeänä huomioida myös oppilaiden mielipide (Koivisto-Niemi-
nen & Holopainen n.d., 8).

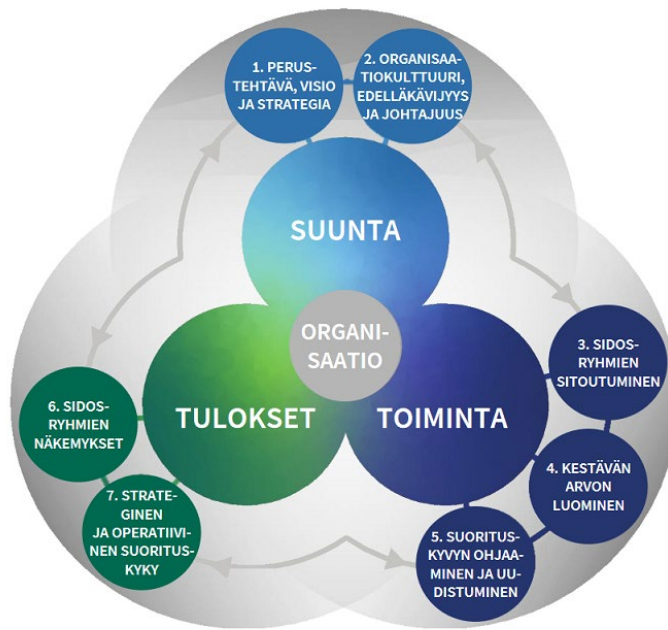
Kuva 9. Virvatuli –itsearviointimallin arviointialueet (Koivisto-Niemi-
nen & Holopainen 2011). Virvatuli-mallin työkalupakkiin kuuluvat myös oppilas- ja huoltajakysely sekä henkilöstökysely (Koivisto-Niemi-
nen & Holopainen n.d., 7). Niiden avulla organisaatio kykenee halutessaan aidosti arvioimaan Taiteen perusopetuksen laajalle oppimäärälle laaditun opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden täyttymistä myös subjektiivisen laatukokemuksen osalta.

Opinnäytetyötäni varten tekemissä haastatteluissa ja kyselyvastauksissa kävi kuitenkin harmillisen selvästi ilmi se, että Virvatuli-mallin käyttö on jäänyt oppilaitoksissa vain kerran taikka kahden mittaiseksi kokeiluksi. Virvatuli-malli on hautautunut oppilaitoksissa mahdollisesti siitä syystä, että mekanisme ei ole osattu käyttää tehokkaasti. Vastauksissa Virvatuli -malli koettiin raskaaksi ja monen oppilaitoksen edustajat kertoivat oppilaitoksen korvanneen sen omilla henkilöstö- ja oppilaskyselyillä. Itsearviointimallien tehokaskäyttö vaatii osaamista, joka kertyy vain arvioiteja tekemällä. Oppilaitoksissa ei ole kuitenkaan varattuna työaikaa eikä resursseja Virvatuli -mallin kaltaiselle raskaalle prosessille ja siksi myös itsearvioinnin osaaminen ei kerry.

4.3.2 EFQM Excellence model

EFQM-malli on saanut nimensä European Foundation for Quality Management järjestöltä. EFQM-mallia, joka perustuu eurooppalaisiin arvoihin muun muassa EU:n perusoikeuskirjaan, Euroopan ihmisoikeussopimukseen ja Euroopan unionin direktiiviin koskien yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa, käytetään laajasti itsearvioinnin työkaluna niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla maailmanlaajuisesti. Myös Opetushallitus kannustaa verkkosivuillaan itsearviointiin ja mainitsee, että EFQM-malli sopii hyvin koulutuksen järjestäjän laadunarviointiin. (Opetushallitus n.d.)

EFQM-mallin seitsemän pääkriteeriä tai näkökulmat on mainittu Opetushallituksen verkkosivuilta löytyvässä liitetiedostossa, jonka laatia on Laatukeskus Excellence Finland. Laatukeskus toimii Suomessa EFQM-mallin edistäjänä. Mallin esitteen voi ladata myös suomenkielisenä suoraan efqm.org -sivustolta. Mallin näkökulmat on esitetty kuvassa 9. Sen ytimessä on tiedostaa organisaation tavoitteet, menettelyt sekä toiminnan tulokset.

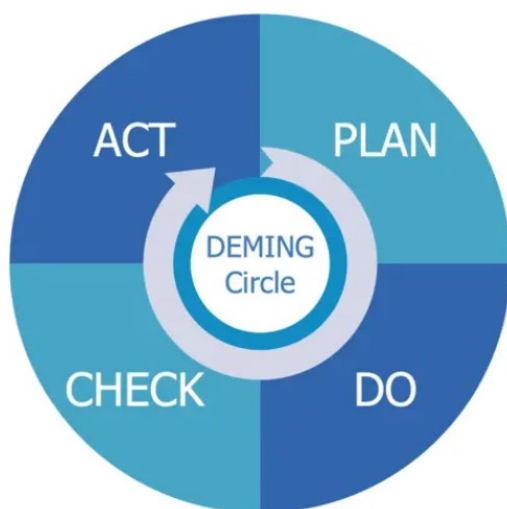
Kuva 10. EFQM-mallin näkökulmat (efqm.org n.d.)

EFQM-mallissa on määritetty seitsemän arvioinnin osa-alueita. Organisaation menettelyille on määritetty kolme arviointikohdetta, tavoitteille ja toteumalle kummallekin kaksi. Organisaation tulisi mallin mukaisesti tiedostaa perustehtävänsä, arvonsa ja toimintatapansa. Menettelyjä arvioitaessa tulisi EFQM-mallin mukaan organisaation tunnistaa tärkeimmät sidosryhmänsä ja niiden odotukset sekä tarkastella jatkuvan parantamisen tarpeita. Tämän lisäksi myös henkilöstön ammatitaidon ja tietämyksen tila sekä resurssien tarkoituksenmukainen kuormittaminen ovat toiminnan arvioinnin kohteita. Toiminnan tulosten arviointi edellyttää EFQM-mallin mukaan ensisijaisesti sidosryhmien laatukokemuksen kartoittamista, mutta luonnollisesti myös taloudellisten mittareiden tarkastelua. (efgm n.d.)

Minkä tahansa itsearviointityökalun tai lähestymistavan musiikin taiteen perusopetusta ja sen laajan oppimäärän mukaista opetusta tarjoava oppilaitos itselleen valitseekin, vain säännönmukainen ja systemaattisesti toistuva laadun arviointi antaa organisaatiolle eväät kehittyä ja kehittää toimintaansa. Ja edelleen, arvioinnin suorituksessa on huolehdittava eettisistä toimintatavoista sekä säilytettävä objektiivisuus joka suhteessa. (ISO 19001 2018, 11–12.) Toisaalta, jotta mahdollistamme valtakunnallisen vertailtavuuden, tulisi tavalla tai toisella päästä oppilaitosten yhdenmukaisiin mittareihin ja niiden kriteeristöjen yksiselitteiseen tulkitaan.

5 MISTÄ SYNTYY ONNISTUNUT LAADUN ARVIOINTI

Niin Karvin käyttämän auditointimallin ja laadunhallinnan tukitoimien kuin Taiteen perusopetusliitto TPO ry:n Virvatuli -mallinkin taustalta voi löytää laatustandardin ISO 9001:2015 ajatukset, jossa siinäkin noudatetaan Demingin tunnetuksi tekemää, jatkuvan kehittämisen PDCA (Plan-Do-Check-Act) kehää (ISO 9001 2015, 7). Mallin neljää vaihetta on mahdollista toistaa osana jatkuvaa oppimisen ja kehittämisen sykliä (The Deming Institute 2022). Myös onnistunut laadun arviointi noudattelee PDCA-mallia.

Kuva 11. PDCA-laatuympyrä (BEM Business Enterprise Mapping 2022.)

Aluksi on suunniteltava auditoinnin / laadun arvioinnin toteutus ja rajattava arvioidava osa-alue. Standardissa ISO 19011, joka määrittää johtamisjärjestelmien auditointiohjeet mainitaan auditoinnin valmisteluun liittyen, että vaiheessa tulisi huomioida niin arvioitavan kohteen toimintaympäristö kuin organisaation koko (19011:2018, 25). Organisaation toimintaympäristöön liittyy mitä suurimmassa määrin sen toiminnan tavoitteelle olennaisimmat sidosryhmät.

5.1 Tärkeimpien sidosryhmien tunnistaminen

Onnistunut laadun arviointi edellyttää laadun määrittelevien sidosryhmien tunnistamista (ISO 9001 2015, 11). Olen opinnäytetyöni luvussa 7, Musiikin taiteen perusopetuksen laajaan oppimäärään kohdentuvat vaatimukset, pyrkinyt tunnistamaan ne sidosryhmät, jotka ovat musiikin taiteen perusopetuksen näkökulmasta

tarkasteltuna mielestäni olennaisimmat. Kanssani lähes yhtäläiseen johtopäätökseen on päädytty myös Virvatuli-mallin työryhmässä, sillä mallin arviointioppaassa on mainittu esimerkkeinä oppilaitoksen sidosryhmistä muun muassa oppilaat, heidän vanhempansa ja toiminnan rahoittajat sekä viranomaiset ja koulut (Koivisto-Nieminen & Holopainen n.d., 34). Virvatuli-mallin yhteydessä arvioisin kuitenkin tarkoitettavan kouluilla enemmän oppilaitosyhteistyötä kuin jatko-opintojen tarjoajia. Virvatuli-itsearviointimallista puuttuu myöskin arviointi sille, kuinka oppilaitos vaikuttaa osana yhteisö, jossa se toimii.

5.2 Sidosryhmien vaatimuksien mahdollisimman yksiselitteinen dokumentointi

Laajoista kirjallisista materiaaleista, kuten Opetushallituksen laatimasta, velvoittavasta ohjeesta Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, on vaikea poimia yksiselitteisiä vaatimuksia, joiden toteutumisen astetta olisi helppo arvioida. Myös vaatimusten painoarvo jää usein lukijan tulkinnan varaan. Tarkoitan tällä sitä, että esimerkiksi Opetushallituksen velvoittavassa ohjeessakin on käytetty kieltä, jonka pakottavuus on tulkinnanvaraista. On vaikea esimerkiksi arvioida tavoitteen täyttymisen astetta silloin, kun tavoitteena on taidesuhteen kehittymisen *edistäminen* tai oppimisen ilon *vahvistaminen* (Opetushallitus 2017, 10–11).

Omaan pitkään, yli kahden kymmenen vuoden työkokemukseen laadun arvioinnissa pohjautuen, voin todeta, että vaatimuksia dokumentoitaessa olisi ehdottoman tärkeää määritellä eksplisiittiset toimet ja välttää epämääräisiä termejä. Jos mahdollista, olisi hyvä käyttää sanoja, jotka esittävät toiminnan toteuttajan aktiivisena operaattorina sen sijaan, että tämä olisi objekti. Vaatimusten dokumentointi on edellytys sille, että toimintaa voidaan suunnitella ja laadun arvioinnin yhteydessä voidaan analysoida sitä, kuinka hyvin toiminta on täyttänyt siihen kohdenetut odotukset.

5.3 Kerätään todisteet vaatimusten täyttymisen asteesta

Jotta arvioinnissa päästään organisaatiota kaikin puolin hyödyttävään lopputulokseen, objektiiviseksi näytöksi tulisi hyväksyä vain verifioitavissa oleva tieto, jonka keräämiseen käytettävät menetelmät voivat olla esimerkiksi haastatteluja, toiminnan havainnointia taikka toiminnan dokumentoinnin tarkasteluja (ISO 19011 2018, 30–31). Arvioinnissa käytettävät menettelyt riippuvat luonnollisesti auditoinnin päämäärästä ja rajauksista (ISO 19011 2018, 29).

5.4 Mitataan asiakastytyväisyyttä

Vaikka laatua kehitettäessä usein päädytään tarkastelemaan mittareita, jotka ovat luotu valmiiksi dokumentoitujen vaatimusten täyttymisen asteen arviointiin, olisi asiakastytyväisyyttä suotavaa kuulostella osana laadun arviointia myös avoimien kysymyksien avulla, sillä suurin virhe laadun arvioinnissa saattaakin syntyä siinä, että oletetaan asiakkaiden odotusten olevan muuta kuin ne lopulta ovat. Myös johtamisjärjestelmien auditointiohjeista määrittävä standardi ISO 19011 linjaa, että ennen varsinaisen arvioinnin suorittamista olisi tarkastettava olennaisten sidosryhmien mahdollisesti muuttuneet odotukset (19011 2018, 23).

Laatu ei käsitteenä ole mikään matemaattinen itseisarvo, jonka yksiselitteinen olemassaolo voidaan todistaa tilanteesta riippumatta. Jotta laatua käsitteenä voidaan arvioida, on pakollista tunnistaa ne osatekijät, joiden aiheuttaman tunnekokemuksen pohjalta voidaan *yrittää* määrittää laatukokemusta tukevat tai sitä heikentävät konkreettiset ja mitattavat vaikuttajat. Asiakaskokemusta ja asiakkaiden tyytyväisyyttä mitattaessa onkin syytä hyödyntää erilaisia tiedonkeruumenetelmiä erillään laadun arviointi- tai auditointiprosessista. Virvatuli-itsearviointimallia tukemaan on muun muassa kehitetty malleja helpottamaan tiedon keräämistä (Koivisto-Nieminen & Holopainen n.d., 13).

5.5 Varataan riittävät resurssit laadun arvioinnin toteuttamiseen

Kuten jo luvussa 4.3.1 Taiteen perusopetusliiton Virvatuli-itsearviointimallin yhteydessä toin esiin, laadun arviointi / laatuauditointi vaatii aikaa ja siihen varattuja

osaavia resursseja. Tämän lisäksi johtamisjärjestelmien auditointiohjeista määrittävässä standardissa ISO 19011 on korostettu riippumattomuuden ja objektiivisuuden vaatimusta arviointiin osallistujilta, jotta mahdollisilta eturistiriidoilta voidaan välttyä (ISO 19011 2018, 20). Tästä syystä olikin varsin hämmentävää törmätä opinnäytetyötäni tehdessäni raporttiin, jossa todetaan rehtorin päättävän arviointiin osallistujat (Jokihelmenopisto 2014, 6). Myös Leena Marsio (2014) selonteossaan Virvatuli, Kokemuksia taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten itsearviointista, rehtoreiden kerrotaan toimivan arvioinnista vastaavan roolissa ja monissa tapauksissa rehtori on kutsunut arviointiin mukaan erityisesti nimenomaiset henkilöt (Marsio 2014, 8–10). Edellä mainittu käytäntö lisää väistämättä riskiä arvioinnin tulosten vääristymiselle, koska rehtorit vastaavat budjetin kohdennuksesta. Se voi myös rapauttaa merkittävästi itsearvioinnin tulosten riippumattomuutta.

5.6 Tarkastellaan yhdessä mitä arvioinnin tulokset tarkoittavat

Oli kyseessä sitten itsearviointi taikka toiminnan laatuauditointi, olisi arviointiryhmän hyvä kokoontua yhteen keskustelemaan arvioinnin aikana tehdyistä havainnoista ennen johtopäätösten tekemistä ja suositusten tai kehitysehdotusten laatimista (ISO 19001 2018, 31). Ulkoisten auditointien yhteydessä prosessin päättää yleensä päätöskokous. Itsearvioinnin kohdalla tai sisäisissä auditoinneissa voidaan prosessi päättää kevyemmin tilaisuudessa, jossa kerrotaan arvioinnin aikana tehdyistä huomioista sekä niistä vedetyistä johtopäätöksistä (ISO 19011 2018, 32). Olennaista olisi tehdä kuulijoille selväksi, että näyttö perustuu otokseen, eikä se näin ollen ole koko totuus asioiden tilasta. Samalla tulee avata mahdollisia odotuksia toiminnan kehittämiseksi. (ISO 19011 2018, 32–33.) Kaikki tämä olisi luonnollisesti myös dokumentoitava, jotta arvioinnin tuloksiin ja niistä käytyihin keskusteluihin voidaan helposti palata tarvittaessa. Tärkeintä dokumentoinnissa olisi, aivan kuten vaatimusten dokumentoinnissa, pyrkimys mahdollisimman eksaktiin ilmaisuun niin positiivisten löydösten kuin kehitysehdotusten ja poikkeamienkin raportoinnissa.

5.7 Varmistetaan, että ehdotetut kehitystoimenpiteet suoritetaan

Vaikka musiikin taiteen laajaan oppimäärän mukaista opetusta antavien oppilaitosten laadun arvioinnin lähtökohtana on lain edellyttämä velvollisuus arvioida toimintaa ja sen vaikutusta (Laki taiteen perusopetuksesta 633/1998), on laadun arvioinnin tärkein tavoite vahvistaa organisaation yhteistä suuntaa, antaa tukea päätöksentekoon sekä työkaluja asiakastyytyväisyyden varmistamiseen. Jotta nämä tavoitteet täyttyvät ja toiminnan jatkuvan parantamisen oletus toteutuu, tulee ehdotetut kehitystoimenpiteet suorittaa ja hyväksi havaitut käytänteet jalkauttaa sekä viestiä riittävän tehokkaasti läpi organisaation.

Laki korostaa, että arviointien tarkoitus on koulutuksen kehittäminen sekä oppimisen edellytysten parantaminen. Laki myös edellyttää, että arviointien tärkeimpien tulosten tulee olla julkisia. (Laki taiteen perusopetuksesta 633/1998) Pelkkä raportin tai uuden toimintaohjeen julkaiseminen ei silti muuta käytäntöjä. Korjaavien toimenpiteiden ja parhaiden käytäntöjen jalkautuminen edellyttää infotilaisuuksia ja koulutuksia, jotta niiden raportoinnilla on odotettu vaikutus. Oppilaitoksen rehtorin tehtävä on osoittaa johtajuutta ja sitoutumista tukemalla organisaatiota kehittyvien käytänteiden sisäistämisessä ohjaamalla ja tukemalla.

5.8 Aloitetaan alusta

Itsearviointi, sisäinen tai ulkoinen auditointi tai mikä tahansa muu laatuun kohdistuva arviointi, on normaali osa organisaation toiminnan jatkuvan kehittämisen menettelyjä. Menettelyjen ja sen myötä laadun jatkuva parantaminen on nimensä mukaisesti päättymätöntä, jatkuvaa toimintaa, jossa yksiselitteistä maaliin pääsyä ei ole näkyvissä. Laadunhallintajärjestelmän vaatimuksia määrittävässä standardissa ISO 9001:2015 todetaan vain, että organisaation on mittauksen pohjalta arvioitava suorituskykyään ja pysyttävä ajan tasalla asiakkaidensa näkemysistä vaatimusten täyttymisen asteesta. Organisaation on toimenpitein varmistettava, että asiakkaiden vaatimukset täyttyvät ja jatkuvasti pyrittävä parantamaan asiakastyytyväisyyttä. (ISO 9001 2015, 27–30)

6 TUTKIMUSMENETELMÄT, -ETIIKKA JA TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

Opinnäytetyöhöni liittyvät tutkimusmenetelmät valikoituivat kysymysasettelun ja työn tavoitteen asetannan kautta. Tutkimusmenetelmiin vaikuttivat myös aineiston hankinnan ja analyysimenetelmien valinta. Empiirisen tutkimuksen joukko muodostui musiikin taiteen laajan oppimäärän opetussuunnitelman mukaisen opetussisällön laajasta sidosryhmäkentästä, jota tarkastelin sekä strukturoitujen laadullisten haastattelujen, kyselyjen että kirjallisten lähteiden analysoinnin kautta.

Kvalitatiiviset eli laadulliset tutkimusmenetelmät valikoituivat opinnäytetyöni keskeisiksi työkaluiksi, koska laadullista tutkimusta voidaan toteuttaa monella erilaisella menetelmällä ja niitä voi yhdistellä sujuvasti (Jyväskylän yliopisto 2021). Hyödynnän työssäni kuitenkin myös kvantitatiivisia menetelmiä ja aiemmin kerättyä kvantitatiivista dataa, jonka Tiia Luoma on tuottanut osana Opetushallitukselle laatimaansa selvitystä, esimerkiksi opetuksen yksilöllistämisen tarkastelutarpeen perusteena. Kvalitatiiviset ja kvantitatiiviset menetelmät eivät sulje toisiaan pois. Myös Timo Tuomivaara (2005, 28) korostaa, ettei laadullisen ja määrällisen menetelmän välille ole tarvetta vetää jyrkkää rajausta.

Tärkeimpänä ohjenuoranani opinnäytetyötäni valmistellessani olen pitänyt pyrkimystä luoda mahdollisimman selkeä ja yksiselitteinen rinnastus musiikin taiteen perusopetuksen laajaan oppimäärään kohdentuvien vaatimusten ja opetusta antavien musiikkioppilaitosten tuottaman laatukokemuksen mittaamisen välille. Siten olen tietoisesti pyrkinyt välttämään laadullisen ja määrällisen tutkimuksen välillä pitkään vallinnutta vastakkainasettelua (Sarajärvi & Tuomi 2018, 72) ja hyödyntänyt vain mahdollisimman joustavasti eri menetelmiä tutkimuskysymyksen kannalta oleellisen informaation keräämiseksi.

6.1 Kirjallisten lähteiden analysointi

Kirjallisten lähteiden analysoinnin kautta pystyi pääsemään tarkastelussa vain teoriatasolle, sillä opetuksen ja varsinkin taideaineiden opetuksen laadun mittaaminen on erittäin haastavaa. Haasteita laadun mittaamiseen tuo paitsi laatuun kohdistuvien vaatimusten määrittelijöiden lukuisa joukko, mutta myös taiteen perusopetukselle asetettujen vaatimusten ja odotusten dokumentoinnin kirjavuus sekä käytetyn terminologian tulkinnanvaraisuus.

Musiikin taiteen perusopetuksen ja sitä antavien oppilaitosten laadun arvioinnista kertovia raportteja on saatavilla varsin vähän. Laadun arvioinnin menettelyihin sekä laatuun liittyvien vaatimusten tunnistamiseen tavanomaiset laatustandardit ISO 9001:2015 Laadunhallintajärjestelmät, vaatimukset ja ISO 19011:2018 Johdatusjärjestelmän auditointiohjeet antoivat opinnäytetyölleni tietyn viitekehyksen yhdessä lain (Laki taiteen perusopetuksesta 633/1998) ja Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus n.d.) kanssa. Keskityin niin näiden dokumenttien kuin muiden opinnäytetyössäni hyödyntämieni materiaalien, sisältöanalyysissä etsimään musiikin taiteen perusopetuksen laajaan oppimäärään kohdentuvat velvoittavat vaatimukset sekä niiden toteuman verifiointiin jo käytössä olevat menettelyt.

6.2 Kyselytutkimus

Kyselytutkimus on hyvä keino koota tietoa esimerkiksi erilaisista yhteiskunnallisista ilmiöistä, ihmisten tavoista, asenteista ja mielipiteistä, jotka ovat tutkimuskohteina mutkikkaita ja varsin monivivahteisia. Kyselytutkimuksessa kysymykset tehdään lomakkeen avulla. (Vehkalahti 2019, 11.) Jotta tieteellinen kysely onnistuisi, tutkijan tulisi huomioida muun muassa vastaajien halukkuus osallistua kyselyyn ja siksi tutkijan tulisi paneutua huolellisesti lomakkeen suunnitteluun (Borg n.d.). Käytin opinnäytetyössäni kyselytutkimuksessa sähköistä lomaketta, jonka laadin Microsoft Forms -ohjelmiston avulla. Kyselylomake kohdennettiin kahden eri musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän mukaista opetusta tarjoavien oppilaitosten opettajille, joita oli yhteensä 40. Opinnäytetyöni aihe tuntui kiinnostavan monia ja opettajille suunnatun kyselyn vastausprosentti oli uskomaton 100 % eli kyselyyn vastasivat kaikki, joille se oli ohjattu vastattavaksi.

Laatimani kyselylomake sisälsi viisi kysymystä, joista vain yhdessä oli määritetty valmiit valintavaihtoehdot. Kysymyksellä kuka tai ketkä määrittävät pääasiallisesti musiikin perusopetuksen laajan oppimäärän laadun, pyrin selvittämään vastaajien käsitystä siitä kuka tai ketkä ovat musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän ydintoimijat (vrt. kuva 1 kpl 2.2).

2. Kuka / ketkä laatukokemuksen pääasiallisesti määrittävät

Oppija / oppilas

Oppilaitoksen johto / rehtori

Oppilaan vanhemmat / huoltajat

Opettajat / työyhteisö

Oppilaitoksen toiminnan rahoittajat

Jatko-opiskelun opetuksen tarjoajat

Other

Kuva 12. Opinnäytetyöhön liittyvän kyselytutkimuksen ainoa valmiit valintavaihtoehdot sisältävä kysymys (Collin 2022).

Muut kysymyksistä olivat avoimia, jotteivat ne millään muotoa rajaisi tai ohjailisi vastaajien näkemyksiä tai kokemuksia opetukseen ja oppimisen laatuun liittyen.

1. Mitkä asiat mielestäsi määrittävät laadun musiikin taiteen perusopetuksessa? *

Enter your answer

3. Millaiset asiat mielestäsi mahdollistavat laadun musiikin taiteen perusopetuksen laajassa oppimäärässä?

Enter your answer

4. Mitkä asiat heikentävät laatua musiikin taiteen perusopetuksessa?

Enter your answer

5. Miten musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän osalta laatua tulisi mielestäsi mitata? Vai pitääkö sitä mitata? *

Enter your answer

Kuva 13. Opinnäytetyöhön liittyvän kyselytutkimuksen avoimet kysymykset (Collin 2022).

Valitsemani lähestymistavan voinee siis katsoa olevan lähinnä MMR eli Mixed methods research, jossa kvalitatiivisten ja kvantitatiivisten menetelmien yhdistelmän ajatellaan tuovan paremman käsityksen tutkimusongelmaan liittyvistä tekijöistä kuin vain toinen menetelmä yksistään (Sarajärvi & Tuomi 2018, 78). Samaa osittain strukturoitua tiedonkeruutapaa noudatin muiden sidosryhmien kohdalla, joita lähestyin samoilla kysymyksillä ennakkoon, mutta toteutus tapa oli kuitenkin haastattelututkimus.

6.3 Haastattelututkimus

Tutkimushaastattelun tarkoitus niin ikään tuottaa tutkimusongelman selvittämisen kannalta olennaista aineistoa. Itse tutkimuskysymyksiä ei silti kysytä haastateltavilta, vaan niihin vastaaminen jää tutkijan tehtäväksi. (Hyvärinen, Suoninen & Vuori n.d.) Tutkimushaastattelussa kysymykset esitetään vastaajalle esimerkiksi kasvotusten tai puhelimitse (Vehkalahti K. 2019, 11). Opinnäytetyössäni toteutin haastattelut osin kasvotusten, osin verkkoneuvotteluohjelmistojen, Microsoft Teamsin ja Zoomin, välityksellä.

Haastattelututkimuksen alkuaikoina perustana toimivat kvantitatiivisen tutkimuksen joukkohaastattelututkimuksien strukturoidut kyselyt, joiden tavoitteena oli kerätä mahdollisimman standardoituja sekä objektiivisiä tuloksia (Hyvärinen, Suoninen & Vuori n.d.). Vehkalahti toteaaakin omassa teoksessaan, että haastattelututkimus on pitkälti kyselytutkimuksen kaltainen, mutta kyselytutkimuksessa käytettävän lomakkeen on toimittava itsenäisenä kokonaisuutena. (Vehkalahti 2019, 11.) Kuitenkin laadullisen tutkimuksen yleistyttyä laajeni myös puolittain strukturoitujen haastattelujen malli, jossa etukäteen laaditut kysymykset tehdään jotta-kuinkin yhdenmukaisesti, mutta haastatellulla on vapaus vastata omalla tyylillään (Hyvärinen, Suoninen & Vuori n.d.). Hyödynsin myös opinnäytetyötäni varten tekemissäni haastatteluissa osittain strukturoitua tiedonkeruutapaa.

Kohdensin opinnäytetyössäni haastattelututkimuksen musiikin taiteen perusopetusta ja sen laajan oppimäärän mukaista opetusta tarjoavien oppilaitosten rehtoreille (3), osin opettajille (2), jotka eivät olleet kyselytutkimuksessa mukana, sekä kahdelle (2) musiikin ammatillisen ja korkea-asteen jatko-opintoja tarjoavan koulutusentarjoajan edustajille. Edellä mainittujen lisäksi haastattelututkimukseen

osallistui kuusi (6) musiikin taiteen perusopetuksen laajassa oppimäärässä opiskelevaa lasta / nuorta sekä heidän vanhempiaan, joita kaikkia lähestyin samoilla kysymyksillä ennakkoon:

1. Mitkä asiat mielestäsi määrittävät laadun musiikin taiteen perusopetuksessa?
2. Kuka / ketkä laatukokemuksen pääasiallisesti määrittävät?
 - Oppija / oppilas
 - Oppilaitoksen johto / rehtori
 - Oppilaan vanhemmat / huoltajat
 - Opettajat / työyhteisö
 - Oppilaitoksen toiminnan rahoittajat
 - Jatko-opiskelun opetuksen tarjoajat
 - Muu – mikä / kuka?
3. Millaiset asiat mielestäsi mahdollistavat laadun musiikin taiteen perusopetuksen laajassa oppimäärässä?
4. Mitkä asiat heikentävät laatua musiikin taiteen perusopetuksessa?
5. Miten musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän osalta laatua tulisi mielestäsi mitata? Vai pitääkö sitä mitata?

Käytännössä hyödynsin edellä mainittuja kysymyksiä vain keskustelua ohjaavina päälinjoina enkä luonnollisestikaan esittänyt niitä lapsille tai nuorille täysin yllä olevassa muodossa. Jokaisen haastattelun tallensin ja litteroin myöhemmin erikseen tietojen kategorisointia varten.

Sillä kuinka haastattelija kysymyksensä muotoilee tai rajaa, on huomattava vaikutus vastauksiin ja siihen millaisia keskusteluja haastattelun aikana syntyy (Hyvärinen, Suoninen & Vuori n.d.). Lapsia lähestyin ikätasoa vastaavalla kielellä ja haastattelin heitä vanhempien läsnä ollessa. Esimerkiksi kysymyksen siitä, mitkä asiat lapsen mielestä määrittävät laadun musiikin taiteen perusopetuksessa esitin haastateltavalle muodossa: ”mikä mielestäsi on musiikin opiskelussa parasta” ja ”mikä siinä on tärkeää”. Osa nuorista vastasi myös vanhempiensa kautta, osallistumatta itse varsinaiseen tutkimushaastatteluun.

Vanhempien / huoltajien osalta valitsin haastateltavaksi sellaisia henkilöitä, joilla ei itsellään ollut kokemusta musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän

opinnoista. Tällä pyrin varmistamaan mahdollisimman autenttisen käsityksen siitä, miten onnistuneesti oppilaitosten, opettajien ja oppilaiden huoltajien keskinäinen kommunikaatio sekä opinnoista ja opintosisällöistä kertominen onnistuu.

Osalla tutkimushaastatteluun osallistuneista opettajista, rehtoreista ja korkeakoulujen edustajista oli omakohtaista kokemusta musiikin taiteen perusopetuksesta ja osalla myös kokemusta siinä vanhemman roolissa toimimisesta. Tämä kuului heidän vastauksistaan ja moni pystyi tarkastelemaan musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän laatua monista eri kulmista. Toisaalta sisäpiirin tieto toimintatavoista ja opintosisällöistä toi heidän vastauksissaan esiin selvän ymmärryksen taiteen perusopetuksen ja sen laajan oppimäärän toteutuksen haasteista.

6.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tämä opinnäytetyö noudattaa tutkimukseen kohdistuvia yleisiä eettisiä periaatteita. Huolellisuus, rehellisyys ja tarkkuus tutkimuksen jokaisessa vaiheessa, ovat osa hyvää tieteellistä käytäntöä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijan tulee tarkastella raporttia laatiessaan omia ratkaisujaan eettisestä näkökulmasta ja pohtia niiden merkitystä lopputuloksen kannalta. (Vuori n.d.)

Opinnäytetyössäni käytetyn aineiston keräämisen ja analyysimetodien osalta tässä luvussa 7, olen pyrkinyt kuvaamaan yksityiskohtaisesti jokaisen eri menetelmän toteutustavan. Aineiston keräämis- ja analyysimetodien seloste antaa mahdollisuuden arvioida tulosten luotettavuutta (Sarajärvi & Tuomi 2018, 122). Myöhemmin luvussa 8 kuvaan kuinka tutkimusmenetelmillä kerättyjen musiikin taiteen perusopetuksen laajaan oppimäärään kohdistuvien vaatimusten ja asiakasodotusten analyttinen tarkastelu voi auttaa laatumittareiden määrittelyssä ja laadun arvioinnissa.

Kaikilta haastatelluilta on pyydetty lupa haastattelun tallentamiseen ja litterointiin. Opinnäytetyössä ei ole käytetty sellaisia ilmaisia, joiden perusteella haastatellut voisi yksilöidä. Haastattelututkimuksen tallenteet sekä niistä laaditut litteroinnit on arkistoitu erikseen. Microsoft Formsin käyttö kyselytutkimuksessa mahdollisti sen, että kyselylomakkeiden kautta saadut vastaukset ovat kaikki anonyymejä.

Pyysin erillisellä lomakkeella palautetta kyselystä kyselytutkimukseen osallistuneilta. Sen yhteydessä kysyin osallistujien toivetta saada opinnäytetyöni myöhemmin luettavaksi ja niin halutessaan vastaaja joutui antamaan sähköposti-osoitteensa lisätietojen lähettämistä varten.

6.1 Havaintojen ryhmittely

Tarkastelin saamiani kyselytutkimuksen tuloksia avoimien kysymysten osalta haastattelututkimuksessa saamieni vastausten kanssa yhtäläisesti ja hyödynsin vastausten kategorisointiin soveltaen viisi kertaa Miksi-menetelmää. Menettelyä voi pitää eräänlaisena aineiston koodauksena, joka on yksi laadullisen tutkimuksen perusmenetelmistä. Siinä käytännössä pyritään aineistosta poimimaan yhtäläisyydet ja antamaani niille yhteinen nimittäjä. Ja näin datan luokitus rakentuu vasta kerättyjen vastausten perusteella. (Juhila n.d.) Tarkoitukseni oli löytää vastauksista yhteisiä nimittäjiä, joiden avulla pääsin kiinni sidosryhmien näkemyksiin siitä, mitkä asiat heidän mukaansa ovat merkityksellisiä tarkasteltaessa musiikin taiteen perusopetuksen laatua.

6.1.1 Toyotan tapa – 5 kertaa MIKSI?

Taiichi Ohno on Toyotan tuotantojärjestelmän keksijä ja kehittäjä, joka esittelee muun muassa kirjassaan Toyota Production System: Beyond Large-Scale Production Sakichi Toyodan luoman ”Viisi kertaa MIKSI” -menetelmän, joka edelleen on yksi Toyotan laadun kehityksen väline. Sen avulla kyetään kaivamaan ongelman tai haasteellisen tilanteen todellinen juurisyy, joka on monesti piilossa näkyvämpien havaintojen taustalla.

"Toyotan tieteellisen lähestymistavan perusta on kysyä, miksi viisi kertaa aina, kun havaitsemme ongelman ... Toistamalla miksi viisi kertaa, ongelman luonne ja sen ratkaisu tulevat selviksi."

~ Taiichi Ohno

Kuva 14. Esimerkki 5 kertaa MIKSI? (Taiichi Ohno n.d.).

Opinnäytetyötäni varten sovelsin Toyotan tapaa ja pyrin toistamaan kysymyksen ”mistä syntyy?” tai ”mikä syntyy?”, jokaisen avovastauksen kohdalla, jotta sain kaivettua esiin vastauksen mahdollisesti sisältämät eri näkökulmat. Seuraavassa taulukossa on todelliseen kyselytutkimuksessa saatuun vastaukseen perustuva esimerkki menetelmästä.

Tutkimuskysymys	tekijät, jotka määrittävät laatua			
	katégoria "mistä syntyy?"	katégoria "mistä syntyy?"	katégoria "mistä syntyy?"	katégoria "mistä syntyy?"
Mitkä asiat mielestäsi määrittävät laadun musiikin taiteen perusopetuksessa?				
Oppilaan on mahdollista opetella haluamansa taidot	opetustarjonta	opettajan ammattitaito		Taidon kehittyminen
Oppimistulokset, joista voi kuulla opetuksen lopputuloksen. Tunnit, joissa on opetuksellista sisältöä. Asenne, jolla opetusta tehdään. Asenne, jolla oppilaat harrastavat. Vuorovaikutus, jossa opettaja ja oppilas kohtaavat (Vuorovaikutuksessa tarvitaan aina kaksi henkilöä vähintään ja opettaja tarvitsee oppilasta vuorovaikutuksessa ja opetustilanteessa muutenkin).	opettajan ammattitaito	työyhteisön ilmapiiri	oppilaan sitoutuminen	Taidon kehittyminen
Opetuksen taso	opettajan ammattitaito			
Asiantuntevat opettajat, mahdollisuudet monipuoliseen opiskeluun, mahdollisuus osallistua yhteismusiisointiin ja musiikin hahmotusaineisiin, oppilaat oppivat	opettajan ammattitaito	opetustarjonta		Taidon kehittyminen
Opetus on pätevää, aikatauluissa pysytään, tarvittavat työvälineet löytyvät.	opettajan ammattitaito	tarvittavat työvälineet		

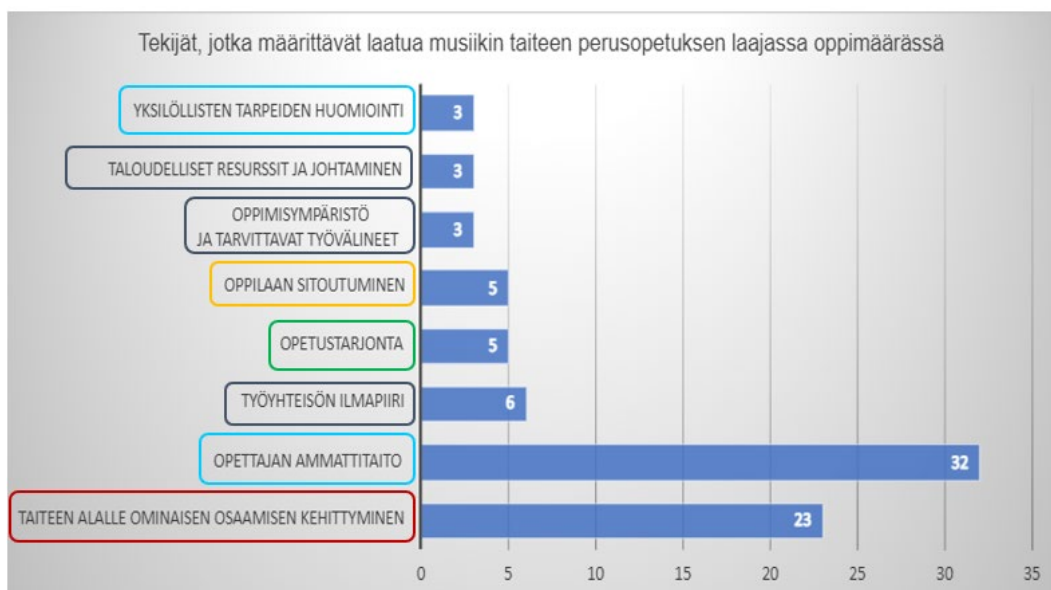
Kuva 15. Esimerkki "Mistä syntyy?" tai "Mitä syntyy?" (Collin 2022).

Samalla varmistin, että eri vastaajaryhmien näkökulmat on nimetty yhtäläisesti, jotta vastausten yhdenmukainen visualisointi ja sitä kautta vertailu, oli myöhemmin mahdollista. Kuljetin rinnalla taiteen perusopetuksesta säädetyn lain (633/1998) sekä Opetushallituksen laatiman velvoittavan ohjeen musiikin taiteen perusopetukseen kohdentamista vaatimuksista laatimaani vaatimusmatriisia, jotta kysely- ja haastattelututkimuksista saatujen vastausten luokittelun avulla voidaan tarkastella arvioinnin kriteereitä vaatimusperusteisesti.

6.1.2 Visualisointi ja merkityskokonaisuuksien jäsentely

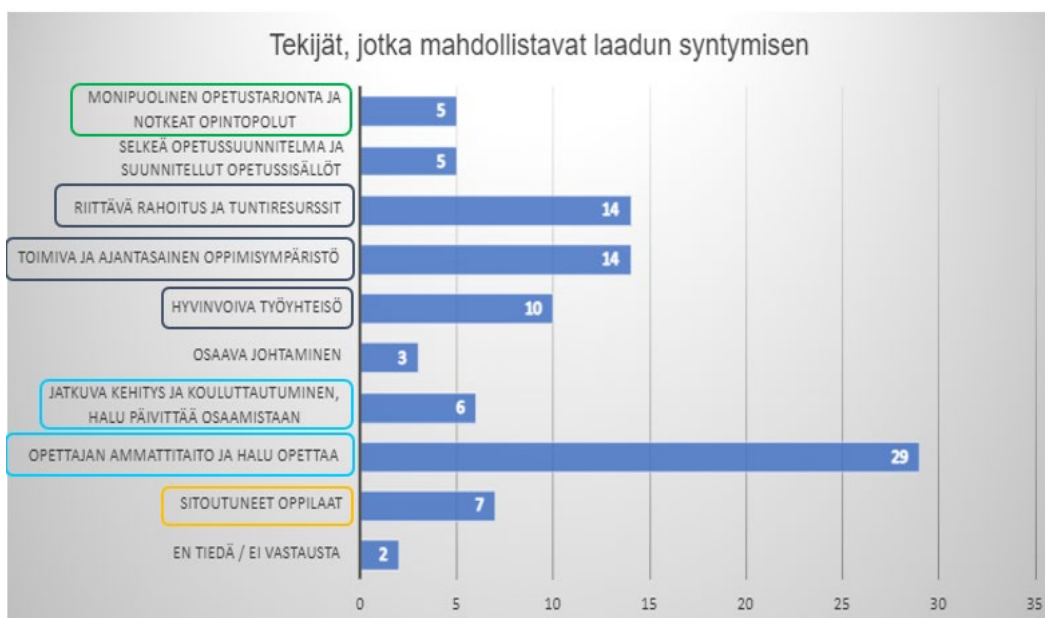
Valitsemani fenomenologis-hermeneuttiseen analyysiperinteeseen nojaavan aineistolähtöisen analyysimallin mukaisesti etsin aineistosta yhdenmukaisia vaikuttavia merkityksellisiä entiteettejä ja tulkitsin niitä, samaan aikaan omaa tulkintaani kuitenkin jatkuvasti kriittisesti tarkastellen (Sarajärvi & Tuomi 2018, 114–115). En halunnut yksinkertaistaa aineistoa liikaa ja kuvaajista voikin edelleen löytää nimittäjiä, joiden voidaan katsoa olevan osin tai lähes täysin toisiinsa liitännäisiä.

Sekä kyselytutkimuksen vastauksissa että haastatteluissa opettajat nostivat laatua määrittäviksi tekijöiksi sekä opettajan ammattitaidon että siitä seuraavan oppilaan taiteen alalle ominaisen osaamisen kehittymisen.

Kuva 16. Tekijät, jotka määrittävät laatua musiikin taiteen perusopetuksen laajassa oppimäärässä (Collin 2022).

Pohtiessaan tekijöitä, jotka laadun syntymiseen vaikuttaa, opettajien vastauksissa samat tekijät painottuivat kuitenkin hivenen eri tavalla.

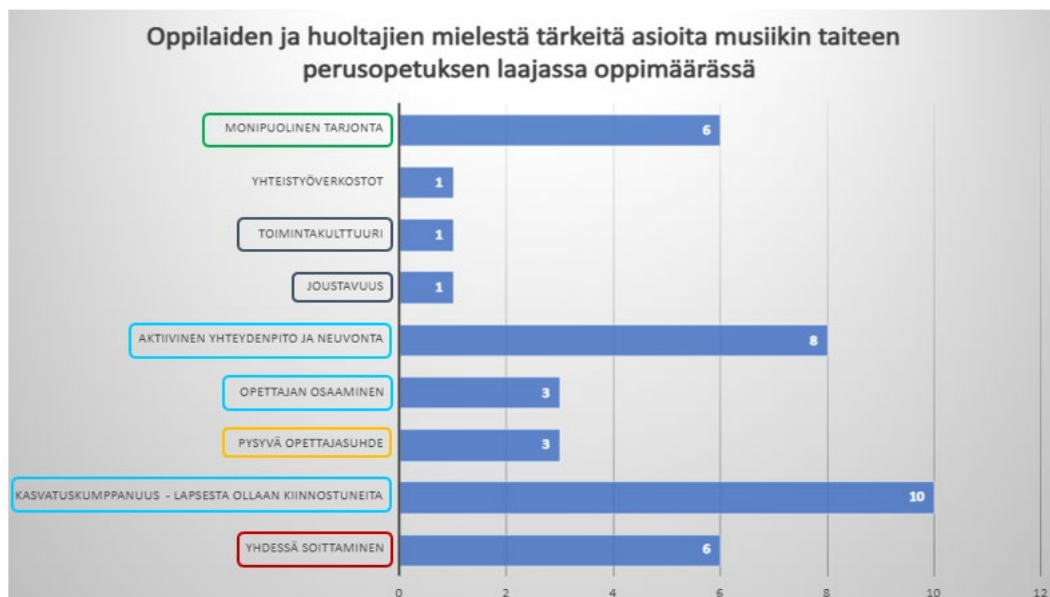
Kuva 17. Tekijät, jotka mahdollistavat laadun syntymisen musiikin taiteen perusopetuksen laajassa oppimäärässä (Collin 2022).

Syy-seuraussuhteiden tarkempi tarkastelu, esimerkiksi opettajan motivaatiosta jatkuvaan kehittämiseen, kouluttautumiseen ja haluun päivittää omaa osaamis-

taan sekä haluan opettaa ja tehdä työnsä mahdollisimman hyvin, paljastaa vahvan liitännäisyyden sekä työyhteisön hyvinvointiin, työympäristön ja tarvittavien välineiden laatuun ja ajantasaisuuteen sekä oppilaiden sitoutumisen asteeseen. Näiden taas voidaan katsoa olevan vahvasti riippuvaisia oppilaitoksen toimintakulttuurista, riittävästä rahoituksesta ja sitä kautta käytössä olevista tuntiresursseista ja näin edelleen.

Aiemmin opinnäytetyöni luvussa 3 tarkastelen näitä yksittäisiä laatukokemuksen tekijöitä erikseen musiikin taiteen perusopetuksen laajaan oppimäärään kohdentuvina vaatimuksina. Tutkimuksen synteesivaiheessa, analyysivaiheessa rakentuneet merkitykset koostetaan kokonaisuudeksi (Sarajärvi & Tuomi 2018, 115).

Koska opetuksen laatukokemus syntyy ensisijaisesti opettajan ja oppilaan vuorovaikutuksena, tarkastelin myös oppilaiden ja heidän huoltajiensa haastattelututkimuksessa antamia vastauksia koostaessani laajempaa merkityskokonaisuutta. Oppilaiden ja huoltajien vastauksissa korostuu henkilökohtainen kokemus kohdatuksi ja kuulluksi tulemisesta sekä kanssa kulkemisesta, mutta samat laadun osatekijät ovat tunnistettavissa materiaalista.

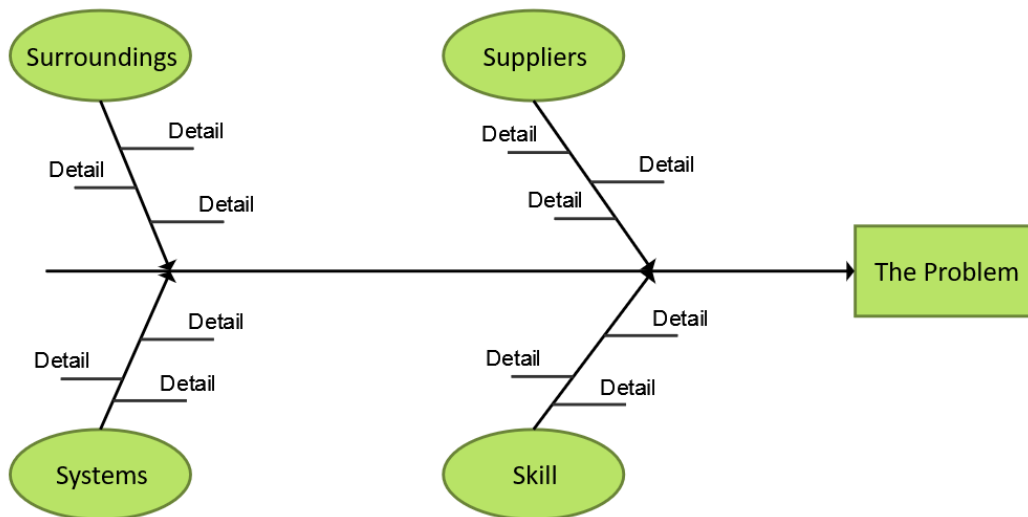

Kuva 18. Tekijät, jotka ovat oppilaiden ja huoltajien mielestä tärkeitä musiikin taiteen perusopetuksessa (Collin 2022).

Hyödynsin myös Ishikawan kehittämää syyseuraus mallia, jota kalanruotokaa- vioksikin yleisesti kutsutaan, päästäkseni kiinni haastattelu- ja kyselytulosten analysoinnissa niihin osa-alueisiin, joiden mittaroinnin avulla voisimme mitata laatua musiikin taiteen perusopetuksen laajassa oppimäärässä.

6.1.3 Ishikawa -kalaruotokaavio

Kaoru Ishikawa oli japanilainen teoreetikko, joka on ollut avain asemassa japanilaisen laatustrategian kehittämisessä ja on toisen hyvin yleisen laadun kehityksen työkalun kehittäjä. Usein Ishikawan kalaruotokaaviota käytettäessä hyödynnetään jo valmiita aihealueita, joilla on kokemusperäisesti merkittävä vaikutus käsiteltävän aihealueen laatuun. Esimerkiksi 4S -pohjaa, jossa S:t ovat "Surroundings" eli ympäristöön liittyviä muuttujia, "Suppliers" (toimijat), "Systems" (järjestelmät) ja "Skills" eli kyvyt, käytetään usein palvelumuotoilussa laatutekijöiden tai ongelman selvittämiseen. (asq n.d.)

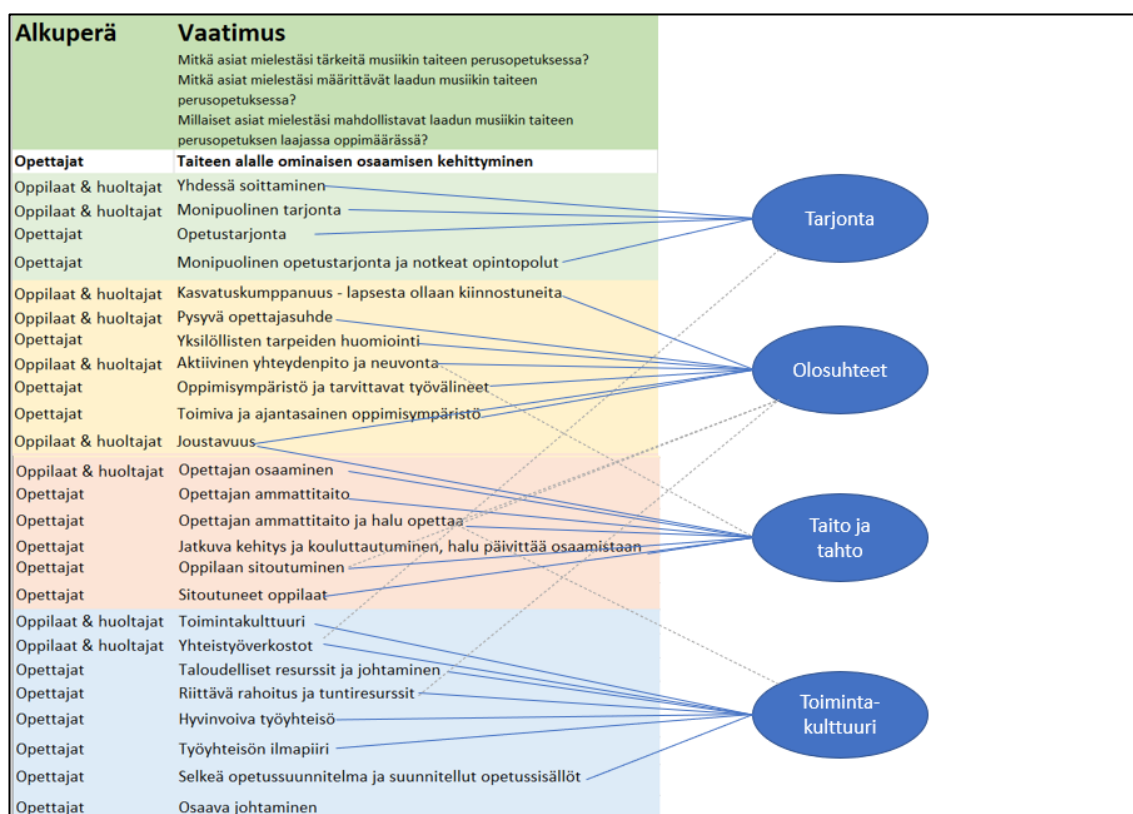
Kuva 19. 4S Model Fishbone Diagram (Ishikawa templates Wondershare EdrawMax n.d.)

Markkinoinnissa vastaavasti on usein käytetty malli 8P, jossa P:t ovat "Product" "Price" (hinta), "Place" (sijainti), "People" (henkilöstö), "Promotion" (menekin edistäminen), "Process" (toimintatapa), "Performance" (toteutus) ja "Proof" (todennus) (asq n.d.). Olennaisinta työni kannalta olikin tunnistaa ne yhteiset nimittäjät, jotka kaikkien toimijoiden näkökulmasta määrittävät laadun musiikin taiteen perusopetuksessa ja sen laajassa oppimäärässä.

Merkityskokonaisuuksien jäsentelyn yhteydessä tarkastelin vielä sekä haastattelututkimukseen osallistuneiden rehtoreiden että jatko-opintojen tarjoajien edustajien vastauksia, jotka tukivat aineistoanalyysissä laatimaani jäsentelyä muun muassa todeten, että opetuksen laatu on sidoksissa opettajan taitoon, osaamiseen, siihen miten hän pystyy havainnoimaan ja minkälaisia työkaluja hänellä on (haastateltava 2022).

Eräs haastatelluista kiteytti vastauksessaan, että opetuksen laatuun vaikuttavat oikeat ja sitoutuneet, samaan suuntaan katsovat ihmiset tekemässä työtä, joka tuntuu mielekkäältä ja, jota haluaa tehdä. Työyhteisön toimivuus on hänen mukaansa laadun tae. Haastateltava korosti, että ylpeys omasta tekemisestä johtaa moniin toimiviin ja erilaisiin ratkaisuihin. (haastateltava 2022.)

Oletuksena on tietenkin se, että oppilaitoksessa on ihmisiä, jotka ovat kouluttuneita tehtäväänsä ja joille työnantajalla on tarjota mahdollisuus edelleen kehittymiseen. Myös työnantajan tuki työlleen sekä asianmukaiset tilat ja välineet. Ryhmittelin lopuksi vielä oppilaiden, heidän huoltajiensa sekä opettajien kaikki vastaukset,

Kuva 20. Oppilaiden, heidän huoltajien ja opettajien vastausten jäsentely (Collin 2022).

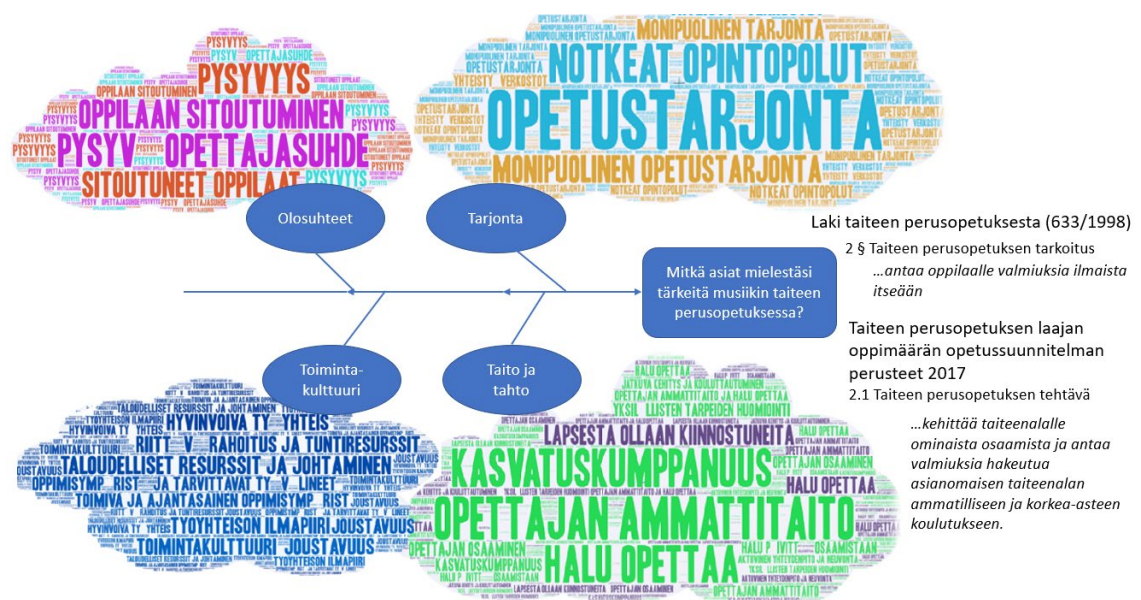
ja aineistoanalyysini pohjalta rohkenin nostaa laadun arvioinnin osa-alueiksi: Olosuhteet, Tarjonnan, Toimintakulttuurin sekä "Taidon ja Tahdon", joka sisältää sekä opettajan osaamisen että halun tehdä opetustyötä.

Ettei seuraavassa luvussa esittelemäni vaatimuksista johdetut arvioinnin mittarit ja niiden kriteerit päädy samaan kategoriaan Virvatuli-mallin kanssa, josta useampikin haastateltava totesi sen olleen "mammutti jo syntyessään" (haastateltava 2022), palasin aivan alkuun ja tarkastelin vielä kerran mahdollisimman kriittisesti

aineistolähtöisen analyysimallin perusteella tunnistamiani laadun arvioinnin osa-alueita. Tarkoitukseni oli edelleen keventää ja yksinkertaistaa lähestymistapaa.

Halusin varmistaa, että vain olennainen tulee huomioitua ja mittareihin tutustuttuaan, jokainen lukija voisi todeta sen olevan yksiselitteinen, selkeä ja tarkoituksen mukainen. Tästä syystä poimin ensin laista ja Opetushallituksen antamasta velvoittavasta ohjeesta omasta mielestäni niiden ydin viestin musiikin taiteen perusopetuksen tarkoituksesta. Laki taiteen perusopetuksesta 633/1998 (Finlex n.d.) määrittää taiteen perusopetuksen tarkoitukseksi tuottaa oppilaalle valmiuksia itseilmaisuun ja Opetushallitus on määrittänyt taiteen perusopetuksen tehtäväksi muun muassa edistää ”taiteenalalle ominaista osaamista” sekä rakentaa kyvykkyys hakeutua kyseisen taiteenalan jatko-opintoihin.

Viitaten erään rehtorin haastattelututkimuksessa antamaan kommenttiin ”oppilaitokset ovat olemassa vain oppilaitaan varten”, pidin kiinni siitä, että opetuksen laatu syntyy opettajan ja oppilaan vuorovaikutuksessa ja heidän kysely- ja haastattelututkimuksessa antamansa aineistojen merkittävyys laadun arvioinnin näkökulmasta on ensiarvoinen.

Kuva 21. Laadun arvioinnin osa-alueet aineistolähtöisen analyysimallin perusteella (Collin 2022).

7 MUSIIKIN TAITEEN PERUSOPETUKSEN LAAJAAN OPPIMÄÄRÄÄN KOHDENTUVAT VAATIMUKSET

Vaatimusmäärittely ja vaatimusten hallinta ovat järjestelmäsuunnittelun peruslähtökohtia, ja vaatimusten tunnistaminen on merkittävässä roolissa myös laadunhallintajärjestelmästandardissa ISO 9001:2015. Sen mukaan palveluun kohdentuvat vaatimukset tulee tunnistaa ja samalla on varmistettava kyvykkyys täyttää annettu lupaus (ISO 9001 2015, 19-20).

Seuraavissa luvuissa olen pyrkinyt kokoamaan musiikin taiteen perusopetuksen ulkoisten ja sisäisten asiakkaiden odotukset ja vaatimukset sekä niiden arviointiin jo luodut menetelmät yhteen, jotta on mahdollisuus löytää myöhemmin vastaus kysymykseen, kuinka musiikin taiteen laajan oppimäärän opetussuunnitelman mukaista opetusta tarjoavien opetuksen tarjoajien toiminnan laatua voidaan arvioida.

7.1 Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Opetushallitus on opetus- ja kulttuuriministeriön alainen toimija, jonka vastuulla on Suomessa varhaiskasvatuksen, koulutuksen sekä elinikäisen oppimisen kehittäminen (Valtiolle 2020). Opetushallitus vastaa opetussuunnitelmien perusteista, joista viimeisin Taiteen perusopetukselle laadittu, Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, on julkaistu vuonna 2017. Opetussuunnitelman perusteet on opetushallituksen laatima, valtakunnallinen velvoittava ohje, jonka mukaisesti alueelliset opetussuunnitelmat tulee laatia (Opetushallitus n.d.).

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistustyön ajureina toimivat muun muassa teknologian kehitys, oppimiskäsityksen muutos sekä pyrkimys uudistaa pedagogiikkaa, oppilasarviointia sekä paikallisten toimijoiden toimintakulttuuria. Aiemmin voimassa ollut taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet oli laadittu vuonna 2002 ja yleistä oppimäärää koskeva opetussuunnitelman perusteet vuonna 2005. Uudistuksen tarkoituksena oli vastata muuttuneeseen maailmaan, korostaa arvoperusteista lähestymistä

opetuksen toteuttamiseen ja yhtenäistää samalla eri taiteenalojen opintorakenteita. Uudistustyön taustalla on käytetty aiemmin tehtyjen selvitysten raportteja, saatua kehityspalautetta sekä tuoreinta tutkimusaineistoa. (Kauppinen 2017)

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistustyö saatiin päätökseen vuonna 2017, jonka jälkeen paikallisten koulutusten järjestäjien tuli joko laatia itse tai mikäli koulutuksen järjestäjä, esimerkiksi kunta, hankki taiteen perusopetuksen kolmannelta osapuolelta, vaatia laadittavan päivitetyn opetussuunnitelman opetushallituksen päättämien taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. (Opetushallitus 2017)

7.2 Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän yleiset tavoitteet

Laki taiteen perusopetuksesta (633/1998) astui voimaan 01.01.1999 ja sen mukaisesti opetushallituksen vastuulla on päättää ”taiteen perusopetuksen tavoitteista sekä keskeisistä opetussisällöistä” (FINLEX n.d.). Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteiden uudistustyön myötä opetushallitus nosti arvoperustan ja oppimiskäsityksen tärkeiksi osiksi taiteen perusopetuksen yleisiä tavoitteita. Tarkoitus on, että opetus tukee yksilön ihmisenä kasvamista kehittämällä tämän ajattelua ja luovuutta (Opetushallitus 2017).

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet rakentuvat humanistisen, konstruktivistisen ja sosio-kulttuurisen oppimiskäsityksen pohjalle, joissa kaikissa oppija nähdään aktiivisena toimijana, joka on sisäisesti motivoitunut kyten asettamaan itse tavoitteensa toiminnalleen osaten toimia tavoitteiden saavuttamiseksi itsenäisesti ja yhteistyössä muiden kanssa. Tarkoituksena on innostaa oppijaa tavoitteelliseen ja monipuoliseen musiikin opiskeluun sekä musiikillisten taitojensa jatkuvaan kehittämiseen ja elinikäiseen oppimiseen mahdollistamalla yksilön vahvuuksien käyttämisen opintojen sisältöä ohjaavana tekijänä (Opetushallitus 2017).

Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän yleisenä ja yhteisenä, taiteenalasta riippumattomana tavoitteena on luoda edellytykset yksilön monipuoliselle, koko eliniän kestäväälle taiteen ja kulttuurin harjoittamiselle niin tekijänä kuin kokijana.

Opintojen tarkoitus on luoda oppijalle kyvykkyys löytää henkilökohtaisesti mielekkäitä tapoja ilmaista itseään taiteen keinoin sekä kehittää oppijan kykyä kriittiseen ajatteluun. (Opetushallitus 2017)

7.3 Musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän tavoitteet

Musiikin taiteen perusopetuksessa voi opiskella joko yleisen tai laajan oppimäärän mukaisesti. Oppimäärästä riippumatta, opetuksen tavoitteena on luoda oppijalle hyvä suhde musiikkiin, sen harrastamiseen sekä kyvykkyys omien musiikillisten ja taiteellisten vahvuksiensa esiin tuomiseen. (Opetushallitus n.d.)

Musiikin laajan oppimäärän mukainen taiteen perusopetus luo oppijalle valmiuksia omaehtoiseen ja itsenäiseen musiikin harrastamiseen sekä musiikkiopintojen jatkamiseen korkeammilla koulutusasteilla. Opetushallituksen verkkosivuilla mainitaan, että musiikin laajan oppimäärän opinnoissa oppijalla on mahdollisuus kehittyä moninaisin tavoin omassa musiikillisessa ilmaisussaan ja opintojen on tarkoitus paitsi tukea myönteisen minäkuvan ja itsetunnon kehitystä, myös mahdollistaa yksilön vuorovaikutustaitojen ja kulttuurillisen kokonaisnäkömyksen vahvistumisen. (Opetushallitus n.d.)

Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa musiikin laajan oppimäärän mukaisen opetuksen tavoitteet on jaettu osa-alueisiin, joihin lukeutuvat oppijan harjaannuttaminen esittämisen ja ilmaisun saralla, ergonomisten ja yksilölle soveltuvien harjoitteiden omaksuminen, musiikin kuulemisen ja hahmottamisen taitojen kartuttaminen sekä säveltämisen, sovittamisen ja improvisoinnin osaamisen rakentaminen ja rohkaisu. Pyrkimyksenä on luoda oppijalle monipuoliset mahdollisuudet ja turvallinen ympäristö, jossa hän voi iloisella mielellä kehittää musiikillista osaamistaan ja nauttia oppimisesta. (Opetushallitus 2017)

7.4 Koulutuksen järjestäjä

Laki 633/1998 taiteen perusopetuksesta määrittää 2 §:ssä, että taiteen perusopetusta voi järjestää kunta, mutta ”ministeriö voi myöntää kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle luvan järjestää taiteen perusopetusta”. (FINLEX n.d.). Erityistä on huomioida, että 3 §:ssä on erikseen mainittu, ettei opetusta saa järjestää taloudellista voittoa tavoitellen.

Opinnäytetyötä varten toteutetun haastattelun yhteydessä musiikkioppilaitosten rehtorit ilmaisivat, että kuntatasolla taidekasvatus nähdään tärkeänä täydentävänä palvelutarjontana. Tilanne on kuitenkin hyvin kuntasidonnaista. Taiteen perusopetuksen tarjonta ”*nähdään, tai olisi hyvä nähdä, vetovoima tai pitovoimatekijänä*”, totesi eräs haastatelluista. Myös musiikkioppilaitosten sijoittuminen osaksi kuntarakenteita vaihtelee ja tämän rehtorit tunnistivat yhdeksi suurimmista ongelmista yhteismitallisen ja vertailukelpoisen musiikin taiteen perusopetuksen opetuksen antaman taitotason saavuttamisessa.

Joissakin kunnissa musiikkiopisto kuuluu sivistyspalveluiden osa-alueelle. Osassa kuntia musiikin taiteen perusopetus kuuluu kulttuuri- ja vapaa-aika puolelle. Haastatteluun osallistunut rehtori kokee musiikkioppilaitoksen kuulumisen sivistyspalveluihin perustelluksi, koska opetus perustuu opetussuunnitelmaan ja on tavoitteellista, tasolta toiselle etenevää oppilaitostoimintaa. Hän toi esiin myös sen, että oppilaitoksen laatua mitattaessa tulee huomioida erilaisia asioita kuin vapaansivistystyön puolella. Kaupungilla tai kunnalla on merkittävä rooli, kun luodaan yhteisiä käytänteitä. Pedagogisen kehittämisen kannalta musiikkioppilaitoksella on siinä oma roolinsa, joka ei ole mitenkään irrallaan lasten ja nuorten muusta oppimisesta.

7.1 Musiikkioppilaitosten johto, rehtorit

Musiikkioppilaitosten rehtoreiden roolissa korostuu haastatteluiden perusteella pyrkimys ja suoranainen tarve kuntatason vaikuttamiseen, jotta musiikin taiteen perusopetuksella ja sen laajalla oppimäärällä on paikkansa kuntien palveluntarjonnassa. Rehtoreiden työnohjauksellinen rooli esimiehenä ei korostu niinkään,

vaan instrumenttipedagogit usein suunnittelevat itsenäisesti tai yhdessä instrumenttikollegion kanssa niin opetussisällöt kuin konsertit, näytöt ja yhteismusisoinnit. Näyttää siltä, että erityisesti musiikin opetuksessa oppilaan ja opettajan vuorovaikutusprosessi perustuu opettajan osaamiseen eikä yhteistyön toimiessa siihen ole rehtorin tarpeen puuttua millään tavoin.

Kuitenkin se, millä tavoin oppilaitos pystyy koulutuksen järjestäjän asettamissa raameissa toimimaan ja toteuttamaan taiteen perusopetuksesta annetun tavoitteen mitoittaa opetuksen määrä niin, että opetuksen tavoitteet saavutetaan, oli rehtoreiden yhteinen haaste, jonka yhdeksi laatua määrittävistä tekijöistä he nostivat oppilaitoksen opettajien työsuhteiden laadun. Opettajien vaihtuvuudella rehtorit katsoivat olevan ison merkityksen asiakkaiden laatukokemukseen. Tämä havainto on yhdenmukainen Laura Viljakaisen YAMK työssään teettämän kyselytutkimuksen vastauksien kanssa, jossa kahdella yhdeksästä vastaajasta opettajan vaihtuminen oli ollut soitonopiskeluintoa vähentävä seikka (Viljakainen 2021, 47). Eräs haastatelluista rehtoreista nosti kuitenkin esiin periaatteensa, ettei opettaja oppilas -suhteita rikota, vaikka joskus olisi kustannustehokkaampaa järjestellä toisin.

Rehtorit tiedostivat jo, että uusien hyvinvointialueiden tuoma muutos ajaa kuntia ahdinkoon, joka muutaman vuoden sisään tulee läpäisemään myös taiteen perusopetuskentän. Jo nyt toiminnan kustannustehokkuus on yksi rehtoreiden oppilaitostoimintaan kohdistama vaade, mutta haastatteluihin osallistuneiden rehtoreiden arvovalinnoissa painoi enemmän henkilöstön jaksamisen näkökulma ja ekologisuus. Eräs haastateltu totesi, ettei ole opettajan ajankäytön eikä ympäristön kannalta kestävä, jos puolentunnin opetustehtävän vuoksi joutuu ajamaan yksin autolla tunnin matkan edestakaisin.

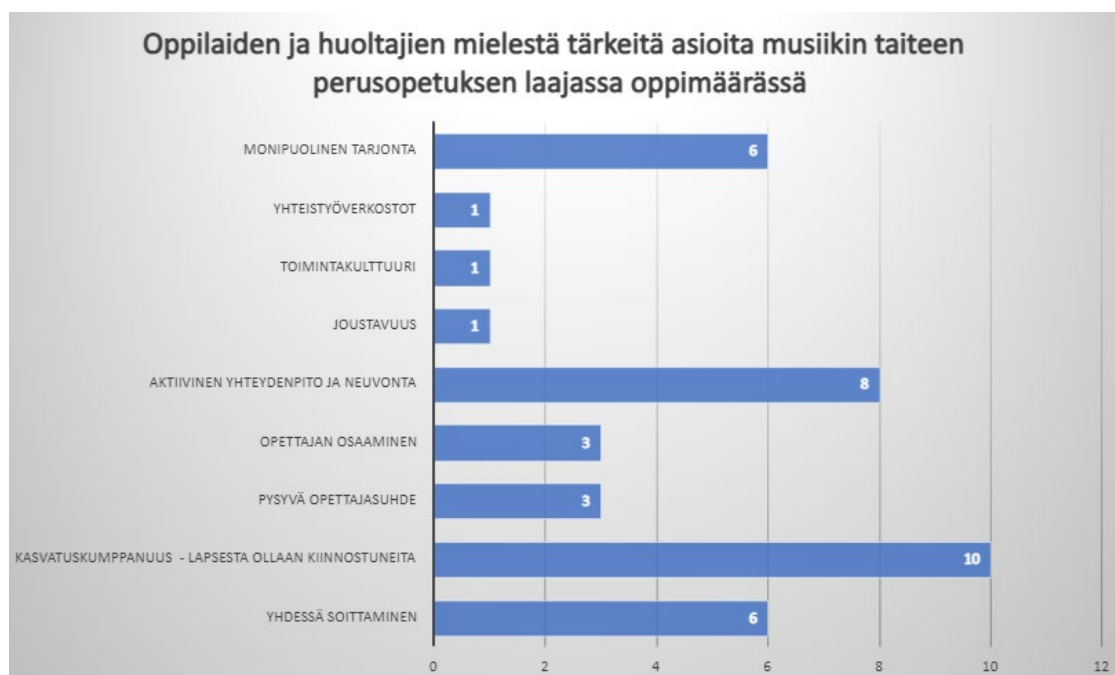
7.2 Oppilaat ja heidän huoltajansa

Lapset ja nuoret oppilaina ovat tietenkin musiikkiopistojen toiminnan pääsääntöinen kohderyhmä, vaikka aikuisopiskelijoitakin on. Haastatteluilla lapsilla ja nuorilla on ikätasosta ja tavoitteistaan riippuen odotuksia opettajalle, oppitunneille ja kaikelle muulle tekemiselle mitä musiikkiopistossa pääsee tekemään ja koke-

maan yhteisesti muiden oppilaiden kanssa. Koska pienet lapset eivät osaa itseohjautuvasti toimia, musiikin opiskelun vaikuttimina voivat olla niin huoltajat kuin isovanhemmat tai muut sukulaiset ja tuttavat.

Haastattelujen pohjalta voidaan sanoa, että kaverit ja yhdessä soittaminen ovat iästä riippumatta musiikin taiteen perusopetuksen oppilaille tärkeä, laatukokemukseen vaikuttava tekijä. Tämä havainto on yhtäpitävä Viljakaisen (2020, 45) haastattelututkimuksen tulosten kanssa, jossa yhteismusisointi nousi esiin yhtenä opiskeluinnostusta lisäävänä tekijänä. Tätä opinnäytetyötä tehtyjen haastattelujen vastauksissa esiin noussut monipuolinen tarjonta piti sisällään kokemuksia esimerkiksi monipuolisesta soitintarjonnasta, kuoro ja lauluyhteytoiminnasta, orkesteri- ja bänditoiminnasta, erilaisista keikoista sekä leirimahdollisuuksista.

Tärkeimpänä laatukokemukseen vaikuttavana tekijän esiin nousi kuitenkin opettajan taidot. Haastateltavat eivät yleisesti nimenneet keskusteluissa aihetta varsinaisesti ammattitaidoksi, kuten opettajat, rehtorit ja korkeakoulujen edustajat omista vastauksistaan, mutta varsinkin vanhemmat korostivat vastauksistaan kasvatuskumppanuutta ja sitä, että lapsesta ollaan kiinnostuneita. Sen keskiössä on opettaja osaamisellaan.

Kuva 2. Oppilaiden ja huoltajien tärkeitä laatukokemukseen vaikuttavia tekijöitä

Nuoremmille lapsille opettajan taidot kiteytyivät vastauksissa siihen, että opettaja ”on kiva”. Hivenen vanhemmat oppilaat osasivat pohtia opettajan ammattitaitoa monipuolisemmin ja vastaukset olivat hyvin samankaltaisia jälleen kuin Viljakaisen (2020, 46) saamat vastaukset siitä, että opettaja tarjoaa sopivaa soitettavaa ja että soiton opettajasta oli tullut nuorelle elämän opettaja ja kuuntelija. Erään oppilaan vanhempi kertoi haastattelussa nuoren sanoittaneen opettajan merkitystä kertomalla, että opettajasta tuli ”tärkeä aikuinen”.

Haastatteluissa saadut vastaukset vahvistavat luvussa 2.1. esitetyn olettamuksen siitä, että opettaja on keskiössä, kun tarkastellaan oppilaiden ja heidän taustajoukkojensa kokemusta laadusta musiikin taiteen perusopetuksen laajassa oppimäärässä. Oppilaitos ja sen johto voivat toki välillisesti vaikuttaa arvovalinnoiltaan tähänkin laatukokemukseen.

Osa oppilaista ja vanhemmista nosti esiin sen, kuinka tärkeää on löytää oppilaalle sopiva opettaja sekä sen kuinka tärkeää on, että opettaja pysyy samana tai ei vaihdu ainakaan kaiken aikaa. Eräs vanhempi kertoi haastattelussa, kuinka oli jokavuotinen jännitys, saiko pitää saman opettajan. Tämä koettiin erityisen ikäväksi. Joissakin musiikkioppilaitoksissa tämä opettaja oppilas -suhteen arvo näyttää kuitenkin rehtorin haastatteluvastausten perusteella onneksi huomioidun.

Toisissa musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän mukaista opetusta tarjoavissa oppilaitoksissa prioriteetit eivät kuitenkaan ole samanlaiset. Erään oppilaan kokemus sivusoitinopinnoissa vaihtuvista opettajista oli lukukauden (11 opetuskertaa) ensimmäisen puoliskon aikana kolme eri opettaja. Vanhemman oltua yhteydessä oppilaitokseen ja tuotua esiin tilanteen aiheuttavan oppilaalle stressiä jo muutoinkin stressaavassa elämäntilanteessa, oppilaitoksen edustajana suunnittelijaopettaja ilmoitti, ettei välivuosi ole mahdollista, vaan opiskelupaikan menettää, jos ei halua käydä tunneilla. Suunnittelijaopettaja ei ollut kiinnostunut oppilaan tilanteen yksityiskohdista eikä siitä, että oppilas oli juuri siirtynyt uuteen kouluun.

Viljakainen (2020, 82) toteaa tekemänsä kyselytutkimuksen perusteella, että erityisesti koulusiirtymät, kuten yläkoulusta toiselle asteelle siirtyminen, ovat kriittisiä

tilanteita musiikkiharrastuksen jatkumisen kannalta. Opettaja oppilas -suhteen arvostamisen osalta vastuu pysyvyydestä on nimenomaan oppilaitoksen johdolla ja näissä asioissa olisi hyvä, että huomioitaisiin yksilöiden erilaisuus, joidenkin oppilaiden on helpompi omaksua uusi opettaja ja toisille se voi olla stressitekijä, joka pahimmassa tapauksessa johtaa soittoharrastuksen loppumiseen.

Pohtiessaan laadun olemusta musiikin taiteen perusopetuksessa vanhemmat nostivat esiin opettajat, joiden he katsovat olevan musiikin taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten tärkein voimavara ja vetovoimatekijä. Erityisesti opettajien osaaminen oppilaiden kohtaamisessa oli vanhempien mielestä tärkeää. Haastatteluissa huoltajat eivät varsinaisesti osanneet erottaa opettajan ja oppilaitoksen roolia kovinkaan selkeästi.

Huoltajat korostivat vastauksissaan viestinnän tärkeyttä, oppilaitoksen aktiivistaminen yhteydenpitoa ja esimerkiksi soittimen hankintaan ja huoltoon liittyvää neuvonta (kuva 2), mutta eivät osanneet erottaa mitään niistä oppilaitoksen tehtäväksi, vaan sekin koettiin osaksi opettajan toimintaa ja osaamista. Näyttääkin siis vastausten pohjalta enenevässä määrin siltä, että kaikkein eniten opetuksenkin laatuun vaikuttavat työhönsä intohimoisesti suhtautuvat ja sitoutuneet instrumenttiopetuksen ammattilaiset.

Viimeisenä laatukokemukseen vaikuttavana tekijänä oppilaiden ja heidän huoltajiensa haastatteluissa nousi esiin musiikin hahmotusaineiden opinnot (MuHa) ja niihin liittyvät käyntikerrat musiikkiopistolla. Eräs instrumenttipedagogi, musiikin opiskelijan äiti itsekkin, kiteytti tilanteen: ”eivät lapset, nuoret ja heidän perheensä halua soittotuntien ja orkesterin lisäksi vielä kolmatta kertaa viikossa kulkea musiikkiopistolle, kun on muitakin harrastuksia”.

Lappeenrannassa MuHa-opinnot sekä orkesteri sisältyvät koulupäiviin, jolloin ei tule useita eri kertoja opistolle menoa. Vanhemmat kokivat sen erinomaiseksi järjestelyksi ja nostivat sen erityisen positiiviseksi laatukokemukseksi haastattelussa. Eräs rehtoreista kuitenkin nosti omassa haastattelussaan esille yhteistyöverkoston ongelmallisuuden. Kateellisuus toisten touhuista on läsnä, eikä yhteistyötä musiikkiluokkien kanssa ei tehdä, vaikka se voisi olla tarkoituksenmukaista opetuksen järjestämisen kannalta (haastateltava 2022).

7.3 Opettajat

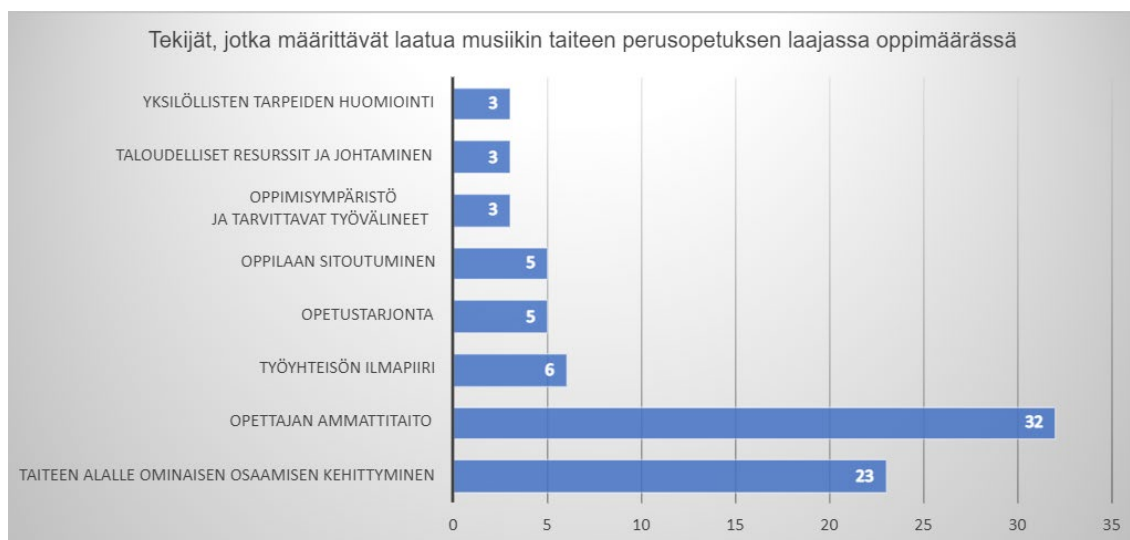
Asiakkuuden käsite ei silti rajoitu vain ulkoisiin asiakkaisiin, joita ovat yllä mainitut tavoitteiden asettajat, rahoittajat, oppilaat ja heidän vanhempansa. Musiikin taiteen perusopetuksen laajalle oppimäärälle asettavat odotuksiaan myös opettajat. Heidä voidaan yritysmaailmasta tutulla tavalla nimittää oppilaitoksen sisäisiksi asiakkaiksi. Ja heidän kokemuksiaan laadusta voidaan hyödyntää oppilaitoksen toiminnan laadun mittareita laadittaessa.

Opettajat ovat oppilaiden ja heidän vanhempiensa laatukokemuksen avaintekijä, kuten oppilaiden ja heidän huoltajiensakin vastauksista voi päätellä. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisussa 57 Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden ja pedagogiikan toimivuus Tiainen ym. toteavat Ketovuoren ja Tikkasen kirjoitusta lainaten, että oppimistuloksia tarkasteltaessa pätevien pedagogien opetus korostuu perusopetuksen oppimistuloksien osalta (Tiainen, ym. 2012, 33).

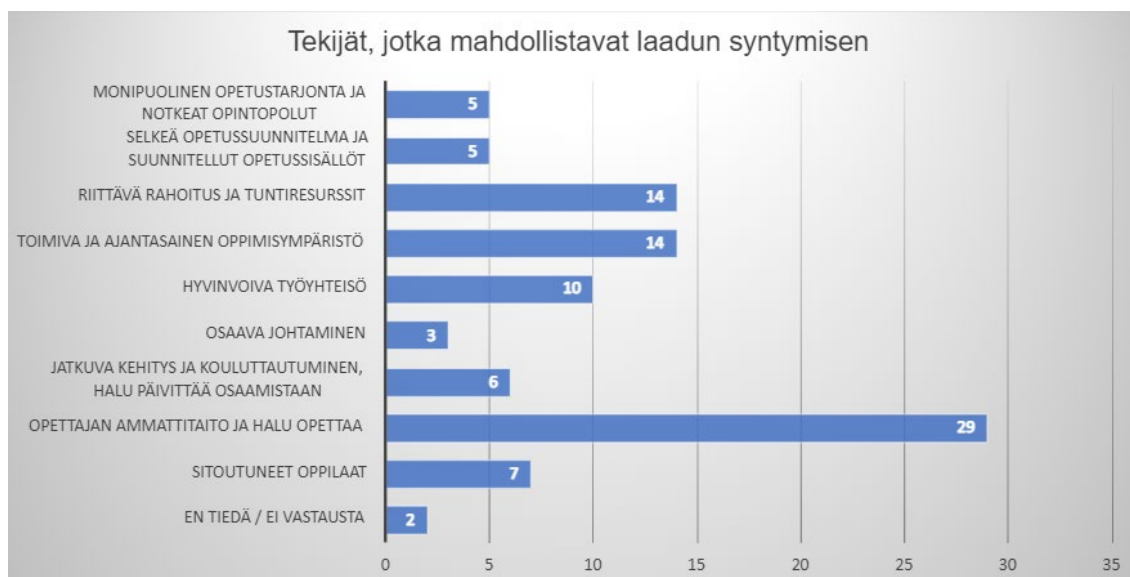
Pätevät, osaavat ja työstään innostuneet opettajat, ovat taiteen perusopetuksen järjestäjien ja oppilaitoksien kaikkein tärkein voimavara, joka loppukädessä takaa oppilaiden ja heidän vanhempiensa odotusten täyttymisen ja laatukokemuksen. Siksi heidän odotuksiaan ja kokemuksiaan ei tule sivuuttaa selvitetäessä sitä mitä laatu on musiikin taiteen perusopetuksen laajassa oppimäärässä. Tästä syystä selvitin kyselytutkimuksen avulla neljänkymmenen musiikkioppilaitoksissa työskentelevän pedagogin näkemyksiä siitä, mitkä asiat heidän mielestään määrittävät laadun musiikin taiteen perusopetuksessa, mitkä mahdollistavat ja mitkä asiat heikentävät laatukokemusta musiikin taiteen perusopetuksen laajassa oppimäärässä.

Taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten opettajien osaamisen ja sitoutumisen ansiosta taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa määritetyt tavoitteet joko toteutuvat tai ovat toteutumatta. Raportissaan Tiainen ym. ovat kirjanneet Koivisto-Niemisen vuonna 2009 Virvatuli-hankkeesta laatimassa artikkelissaan todenneen varsinkin musiikin opettajien olevan paitsi laatutietoisia myös hyvin itsekriittisiä (Tiainen, ym. 2012, 33). Opinnäytetyötäni varten tekemässäni kyselyssä tämä nousi esiin opettajan ammattitaidon korostu-

essa vastauksissa, jotka koskivat laadun mahdollistavia tekijöitä sekä niitä asioita, jotka määrittävät laatua musiikin taiteen perusopetuksessa. Opettajat tunsivat oman roolinsa painoarvon oppimistulosten saavuttamisessa, taiteen alalle ominaisen osaamisen kehittämisessä, oppilaiden opiskelumotivaation ylläpitämisessä, monipuolisten oppisisältöjen luomisessa opettajana ja kasvattajana.

Kuva 3. Opettajien näkemys tekijöistä, jotka määrittävät laatua musiikin taiteen perusopetuksen laajassa oppimäärässä

Kuva 4. Opettajien näkemys tekijöistä, jotka mahdollistavat laadun syntymisen

Opettajien ammattitaitoa voidaan siis varmasti pitää yhtenä oppilaitoksen toiminnan laadun mittareista, mutta päästöksemme myöhemmin laatumittarien määrittelyssä riittävän vaikuttavalle tasolle, tulee kyselyjen tuloksia tarkastella vielä hiukan tarkemmin löytääksemme opettajien musiikin taiteen perusopetuk-

selle asettamat odotukset. Esimerkiksi motivaatio ja halu opettaa ja tehdä työtään kasvattajana kumpuaa pitkälti työyhteisöstä ja sen luomista mahdollisuuksista toteuttaa osaamistaan.

Sekä henkilökohtaisissa haastatteluissa että kyselyn vastauksissa opettajat korostivat musiikin opetukseen soveltuvia puhtaita ja äänieristettyjä opetustiloja, toimivia ja työhön soveltuvia teknisiä välineitä, soittimia ja nuottimateriaaleja tärkeinä laatuun vaikuttavina tekijöinä. Näitä voidaan perustellusti pitää opettajien työhönsä kohdistamina vaatimuksina ja niiden voidaan katsoa vaikuttavan vahvasti opettajien työhyvinvointiin. Työympäristön ydinasioiden ollessa kohdallaan niillä on myös opettajien työmotivaatiota ylläpitävä vaikutus.

Kirjassaan Arvovalta: opas arvojen hyödyntämiseen 2020-luvun johtamis- ja asiantuntijatyössä Jukka Saksi ja Lasse Ahlstedt ovat haastatelleet eri alojen johtajia ja muun muassa Kansallisoopperan pääjohtajaa Gita Kadambia arvoista ja arvostamisesta. He peräänkuuluttavat kirjassaan arvopohjaista johtamista myös kuntasektorille (Saksi & Ahlstedt. 2020, 166–167). He nostavat kirjan johdannossa esiin laajasti tiedostetun tosiasian, että ihmiset työskentelevät mielellään sellaisessa työyhteisössä, jonka arvot ovat heidän henkilökohtaisten arvojen kanssa saman suuntaiset (Saksi & Ahlstedt. 2020, 13). Arvojen kautta johtamisella voidaan saada myös musiikkioppilaitosten opettajien ammattitaidosta enemmän irti.

Opettajien kyselyyni antamista vastauksista voi päätellä, että rahoituksen puute sekä siitä johtuvat riittämättömät tuntiresurssit ja puutteet oppimisympäristöissä, huonot opetustilat ja soittimet sekä epäergonomiset opetusolosuhteet nähdään osaksi laajempaa arvostuksen puutetta. Niiden koetaan heikentävän laatua musiikin taiteen perusopetuksessa, sillä ne ovat auttamatta opettajien työmotivaatiota alentavia tekijöitä.

Hyvä työyhteisö ja työmotivaatio syntyvät kuitenkin muistakin tekijöistä kuin tiloista ja työvälineistä. Musiikin taiteen perusopetuksen ja sen laajan oppimäärän ohjaus tapahtuu taloudellisilla resursseilla. Vaikka kuntatasolla taidekasvatus nähdäänkin usein tärkeänä täydentävänä palvelutarjontana, tiukkoina ai-

koina leikkaukset kohdentuvat usein siihen. Rahoituksen supistamisen vaikutukset työyhteisön hyvinvointiin ja motivaatioon eräs rehtori kiteytti haastattelussaan siten, että työyhteisön vahvuus näkyy sen kyvyssä selvitä iskusta.

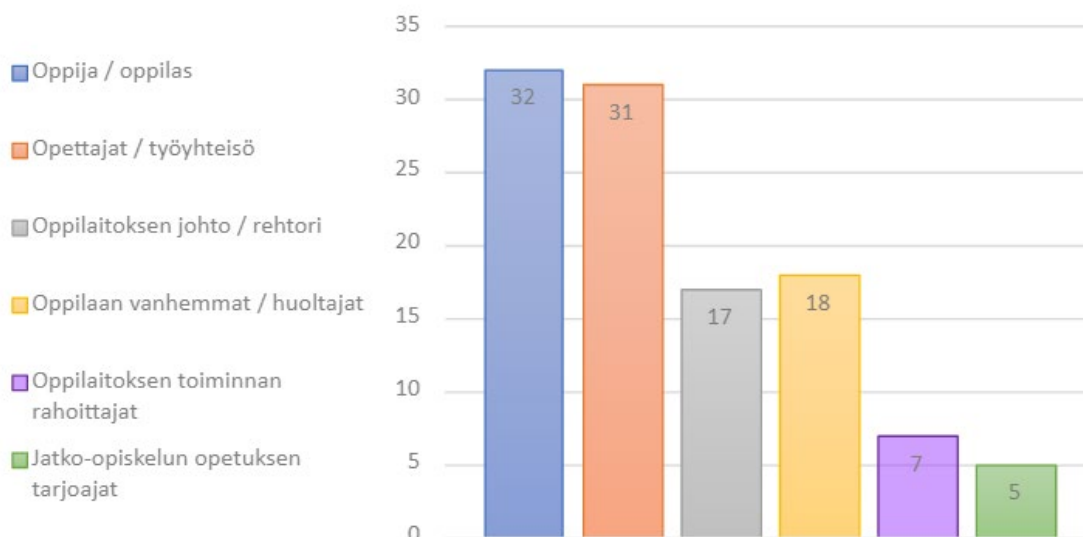
Kansallisoopperan pääjohtajaa Gita Kadambi korostaa Saksin ja Ahlstedtin kirjassa, että luovienalojen työntekijöiden johtamisessa heidän arvostamisensa tulee ennen kaikkea ja sen sanoittaminen ja esiin tuominen on äärimmäisen tärkeää ja kertoo Kansallisoopperan arvoihin kuuluvan avoimen keskustelun (Saksi & Ahlstedt. 2020, 227). Vaikutusmahdollisuus omaan työhön ja sen sisällön suunnitteluun voidaan nähdä motivaatiotekijänä ja yhtenä odotuksena opetustyötä ja oppilaitoksen toimintatapoja kohtaan.

Sekä haastatteluissa että kyselyvastauksissaan monet opettajat toivat esille muun muassa muun työn osuudeksi nimitettävän työajan, jonka kohdentamisessa on musiikkioppilaitoksissa oppilaitoskohtaisia eroja ja joka vastausten perusteella herättää varsin voimakkaita tunteita. Vastausten perusteella osa opettajista kokee muuhun työhön varattujen tuntien vähentyneen.

Eräässä oppilaitoksessa opettajat aiemmin käyttivät muun työn tunteja esimerkiksi muiden opettajien oppilaiden etenemisnäytteiden kuunteluun, mutta sittemmin etenemisnäytteiden kuuntelu pitäisi tehdä tuntityönä. Tämä käytäntö erään haastattelun mukaan verhotaan vain sanaan ”yhteisopettajuus”, vaikka käytännössä työ on jonkun toisen oppilaan opetustunneista pois. Muun työn tunneista puhuttaessa kyseessä voi tietenkin olla osin muutosvastarinta, mutta työyhteisön hyvinvoinnin ja opettajien työmotivaation kannalta muun työn osuus työajasta ja sen kohdentuminen ovat kiinnostavia aiheita mahdollisina laadun mittareina. Laatua voi myös heikentää se, jos aina mennään raha edellä eikä työnantaja ole esimerkiksi valmis panostamaan kehittämiseen, vaan odotetaan opettajien tekevän sitä omalla ajalla.

Sekä opinnäytetyötäni varten tekemissä haastatteluissa että kyselyvastauksissa vastaajat kokivat, että musiikin taiteen perusopetuksessa ja sen laajassa oppimäärässä laatukokemuksen määrittävät pääasiallisesti oppilas ja opettaja (kuva 5).

Kuka / ketkä laatukokemuksen pääasiallisesti määrittävät

Kuva 5. Kyselyvastausten pohjalta laadittu kuvaaja siitä, kuka / ketkä määrittävät laatukokemuksen musiikin taiteen perusopetuksessa ja sen laajassa oppimäärässä.

Koska oppimisen ja opettamisen ytimessä ovat vain oppilas ja opettaja, on luonnollista, että opettajan työmotivaatioon vaikuttaa myös oppilaiden sitoutuminen yhteiseen tekemiseen. Opettajan motivaatio omaan työhönsä edesauttaa laadun syntymistä, mutta saatujen vastausten perusteella motivaatio opettaa syntyy jokaisella opettajalla omalla tavallaan. Toisille motivaatio syntyy tuloksellisuudesta ja joillekin opettajille tärkeintä on se, että oppilailla on kivaa.

Oppilaiden sitoutuminen ja ”oppilasaines” tietysti vaikuttavat laatuun myös. Ikäluokkien pienentyessä oppilasaines on monin tavoin kirjavaa. Sekä haastatteluissa että kyselyvastauksissa nousi esiin myös huoli trendistä, että musiikin taiteen perusopetukseen ja sen laajaan oppimäärään ei vain enää ole hakijoita entiseen tapaan. Musiikki on harrastus, jossa ei tule helposti tuloksia ja sen harjoitteluun vaatii äärimmäistä pitkäjänteisyyttä taitojen kartuttamiseksi. Oppilaiden ajasta kilpaillaan monien eri harrastusten tarjoajien kanssa eikä neljänviiden lajin harrastajia ole vaikea oppilaista löytää. Siksi opettajan pitää löytää sellaisia kokonaisuuksia, joissa sekä onnistuminen että opinnoissa eteneminen näkyisi oppilaan soittotunnon ja harjoittelumotivaation säilyttämiseksi.

Vastaajien mielestä hakijoiden vähyys ja pitkäjänteisyyden puute kertoo yhteiskunnan tilasta. Ihmiset eivät enää kykene pitkäaikaisiin suunnitelmiin. Kun syk-

syllä alkaviin opintoihin pitää ilmoittautua jo helmi-maaliskuussa, kasvaa aikaväli liian pitkäksi opintojen aloittamiseen. Eräs haastatelluista rehtoreista korostikin sitä, että oppilaitosten pitää elää ajan mukana, kun ihminen saa päähänsä, että hän haluaa oppia soittamaan, niin opintoja pitää olla saatavilla.

Samanlainen sitoutumiskammo pakottaa instrumenttipedagogit venyttämään taitojaan ja omaa kekseliäisyyttään saadakseen oppilaiden vanhemmat aktivoitua tukemaan lastensa taiteen perusopintoja. Eräs kyselyyn vastanneista opettajista kiteytti ongelman seuraavasti: *”Taidekasvatuksen kapeus ja muualla yhteiskunnassa marginaaliin ajaminen näkyy myös siinä, miten perheet tukevat lapsen taiteen perusopintoja. Leikatut resurssit kaikessa taidekasvatuksessa ovat ylisukupolvinen henkinen aukko yhteiskunnassa.”* (haastateltava 2022.) Tilanne kasvattaa samalla oppilaitosten haasteita ylläpitää osaavien ja työhönsä motivoituneiden opettajien joukko palveluksessaan. Eräs haastatelluista rehtoreista nostikin juuri henkilöstön virkarakenteen erääksi laatuun vaikuttavista kysymyksistä. Hänen mukaansa päätoimisuus tuo varmuuden työn pysyvyydestä ja sitä kautta varmuutta oppilaille opetussuhteen pysyvyydestä (haastateltava 2022). Tämä on asia, jonka oppilaat ja heidän vanhempansa mainitsivat yhdeksi laatukokemukseensa vaikuttavista tekijöistä (ks. alaluku 7.2).

7.4 Jatko-opintojen tarjoajat

Laadun mittaaminen edellyttää paitsi tunnistamaan kaikki sen tuottamiseen liittyvät ryhmät, mutta myös ne sidosryhmät, joille tekemisen laatu syntyy kokemuksen kautta (Salminen 2014). Tästä syystä halusin opinnäytetyötäni varten selvittää myös sen, millaiset odotukset jatko-opintojen tarjoajilla on henkilöille, jotka ovat valmistuneet musiikin taiteen perusopetuksen laajasta oppimäärästä.

Musiikin laajan oppimäärän perusteiden mukaisen opetuksen tavoitteena on mahdollistaa musiikkiopintojen jatkaminen korkeammilla koulutusasteilla (Opetushallitus 2017). Korkeakoulujen edustajilla oli haastatteluissaan yhdenmukainen kokemus siitä, että musiikin korkeakouluopintoihin hakeutuu yhä useampi aiempaa moninaisempia polkuja pitkin. Joka vuosi tulee sellaisia oppilaita, jotka

eivät ole käyneet musiikkioppilaitospolkua ja se näkyy erityisesti musiikin hahmotusopintojen sisällöissä.

Joissakin korkeakouluissa on käyty keskusteluja siitä, pitäisikö korkeakoulujen laajentaa musiikin hahmotusopintojen valmistelevia opintoja. Helsingin taideyliopiston musiikin opetuksesta vastaavan, Sibelius-Akatemian edustajalla oli tästä selkeä mielipide. Hänen mukaansa hahmotusopintojen pohjustukselle ei tätä nykyä ole varattu korkeakouluissa tuntiresursseja. Korkeakoulussa ei ole aikaa eikä resursseja lähteä opettamaan perusteita. Kuten muillakin aloilla, edellytys on, että perusasiat ovat halussa, kun hakeudutaan yliopistoon. (haastateltava 2022.)

Korkeakoulut odottavat tiettyä osaamisetasoa hakijoiltaan. Korkeakoulujen edustajat toivat haastatteluissaan esiin opiskelijoiden mahdollisen eriarvoistumisen, joka johtuu musiikin taiteen perusopetusta ja sen laajan oppimäärän mukaista opetusta antavien oppilaitosten opetussisältöjen erilaistumisesta, jonka uusi OPS mahdollistaa. Pienissä oppilaitoksissa saattaa olla, ettei tarjota enää kuin muutamia kursseja musiikin hahmotusaineissa (haastateltava 2022).

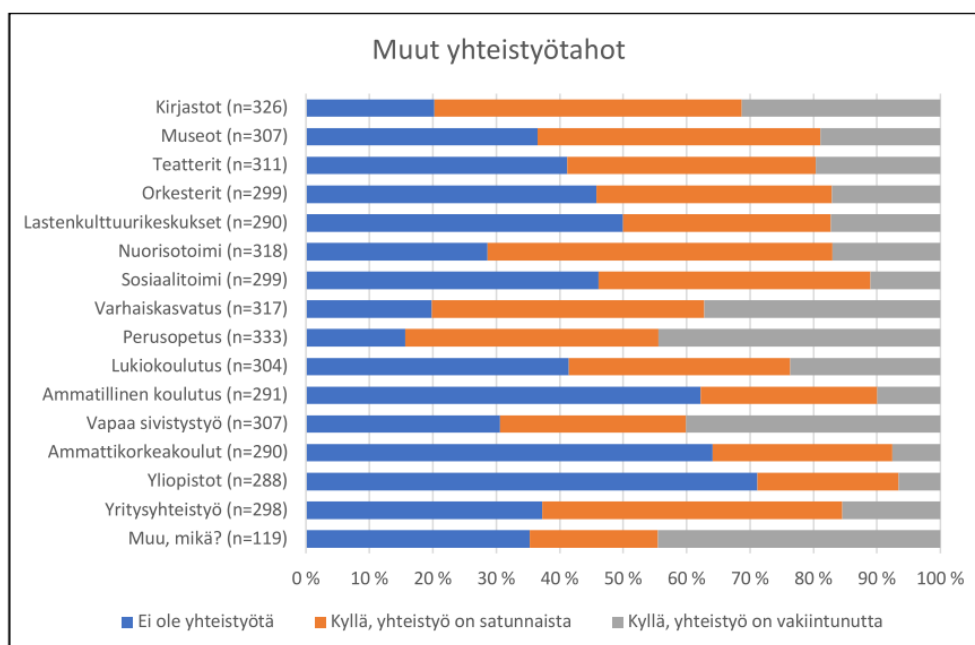
Musiikin laaja-alainen ymmärrys vaatii myös teorian ymmärtämistä. Erot opiskelijaksi hakeutuvien osaamisen lähtötasoissa aiheuttavat ongelmia sekä opetus suunnittelussa että opiskelijoiden jaksamisessa. Siksi on tärkeää, että musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussisällöt antaisivat oppilaille valtakunnallisella tasolla tarkastellen tietyn yhdenmukaisen kyvykkyyden ja taitotason.

7.5 Muita sidosryhmiä

Varianssia syntyy siitä, että eri kunnissa eri tahot päättävät musiikintaiteen perusopetuksen satsauksista. Musiikin taiteen perusopetusta ja sen laajan oppimäärän mukaista opetusta antavien oppilaitosten tuleekin kyetä osoittamaan paikallisesti se, miten oppilaitos vaikuttaa osana yhteisöä; miten monta konserttia pidetty tai esiintymisvierailuja tehty ja millainen vaikutus kokemuksella on yleisöön. Seurakunnat ja yhdistykset ovat musiikkioppilaitosten vaikutuspiirissä, kuten myös varhaiskasvatus, perusopetus, seniorityö, nuorisotoimi ja sosiaalityö.

muutamia mainitakseni. Musiikkioppilaitoksilla on yhteiskunnallista liittymäpintaa paljon ja musiikin hyvinvointivaikutukset ovat merkittäviä, kuten aiemmin luvussa 2.2 on mainittu.

Tiia Luoma laati Opetushallituksen toimeksiannosta vuonna 2020 selvityksen taiteen perusopetuksen järjestämisestä lukuvuonna 2019–2020. Siinä Luoma nostaa esiin, että musiikin taiteen laajan oppimäärän opintoja tarjoavat oppilaitokset tekevät saatujen vastausten perusteella laajasti yhteistyötä muiden kulttuuritoimijoiden kanssa. Näistä hän mainitsee esimerkkeinä muun muassa museot ja kirjastot. (Luoma 2020,47.)

Kuva 6. Taiteen perusopetuksen oppilaitosten muut yhteistyötahot (Luoma 2020, 48).

Luoman mukaan varsinkin varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa yhteistyö käsittää usein työpajoja ja opetustuokioita. Yhteistyötä tehdään myös erilaisten esitysten sekä konserttien muodossa. Seurakuntien ja kirkkojen kanssa tehtävä yhteistyö on pitkälti niiden tiloissa järjestettyjä konsertteja. Musiikin taiteen perusopetus ja oppilaitosten tekemä moninainen yhteistyö eri toimijoiden kanssa on paitsi alueellisesti, myös kansallisesti tärkeää (Luoma 2020, 47–48).

7.6 Suomalaisen musiikkikoulutuksen visio 2030

Loppuvuodesta 2018 Taideyliopiston Sibelius-Akatemian dekaani Kaarlo Hildén lähestyi musiikkialan- ja musiikkikoulutuksen toimijoita avoimella kirjeellä kutsuen näitä mukaan luomaan alalle uutta, yhteistä tulevaisuuden näkemystä. Suomen musiikkikoulutussysteemille oli juuri edellisenä vuonna julkaistu uusi Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet ja järjestelmään kohdentuneet ulkoiset paineet, muun muassa rakennemuutosten, säästöjen ja digitalisoitumisen vaatimusten Hildén näki vaativan ennen näkemätöntä yhteistyötä alan toimijoilta. (musiikkikoulutuksenvisio n.d.)

Tulevaisuuden näkymiä rakennettiin laaja-alaisesti melkein 1500 hengen voimin. Työn ydintiimiä johti Jouni Auramo, joka toimii Suomen musiikkioppilaitosten liiton puheenjohtajana sekä Pirkanmaan musiikkiopiston rehtorina. Vuonna 2020 julkaisunsa saaneen, Suomalaisen musiikkikoulutuksen vision 2030 odotuksia musiikin taiteen perusopetukselle ovat muun muassa se, että opetus on oppijalähtöistä ja sitä toteutetaan tutkimusperustaisen pedagogiikan keinoin. Opetuksen tulisi myös tukea musiikillista diversiteettiä sekä yksilöllistä, elinikäistä oppimista. (musiikkikoulutuksenvisio n.d.) Nämä kaikki vaatimukset ovat linjassa OPS:n sisällön kanssa, kuten myös vision 2030 linjaukset koulutuksen toteuttamisesta riittävin ja tehtävään soveltuvien resurssein.

Visiossa 2030 puhutaan myös paljon laadusta. Siinä peräänkuulutetaan sekä musiikkialan johtamisen laatua että laadukkaita ja monipuolisia oppimispolkuja. Vision 2030 mukaan on tärkeää, että *”laadukas johtaminen turvaa musiikkialan opetus- ja oppimisyhteisöjen hyvinvoinnin”*. Sen mukaan johtajuuden ydin muodostuu avoimesta ja työyhteisön osallistavasta kanssakäymisestä sekä oikea-aikaisesta päätöksenteosta. (musiikkikoulutuksenvisio n.d.) Suomalaisen musiikkikoulutuksen visiossa 2030 korostetaan myös musiikinopiskelun tasa-arvoista saatavuutta asuinpaikasta tai varallisuustasosta riippumatta.

Näiden musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän toimijoiden, tavoitteiden asettajan, asiakkaiden ja sidosryhmien odotusten täyttymiseen asteen toteuttaminen on yksi laadun mittaamisen tavoite.

8 VAATIMUKSISTA JOHDETUT ARVIOINNIN MITTARIT JA NIIDEN KRITTEERIT

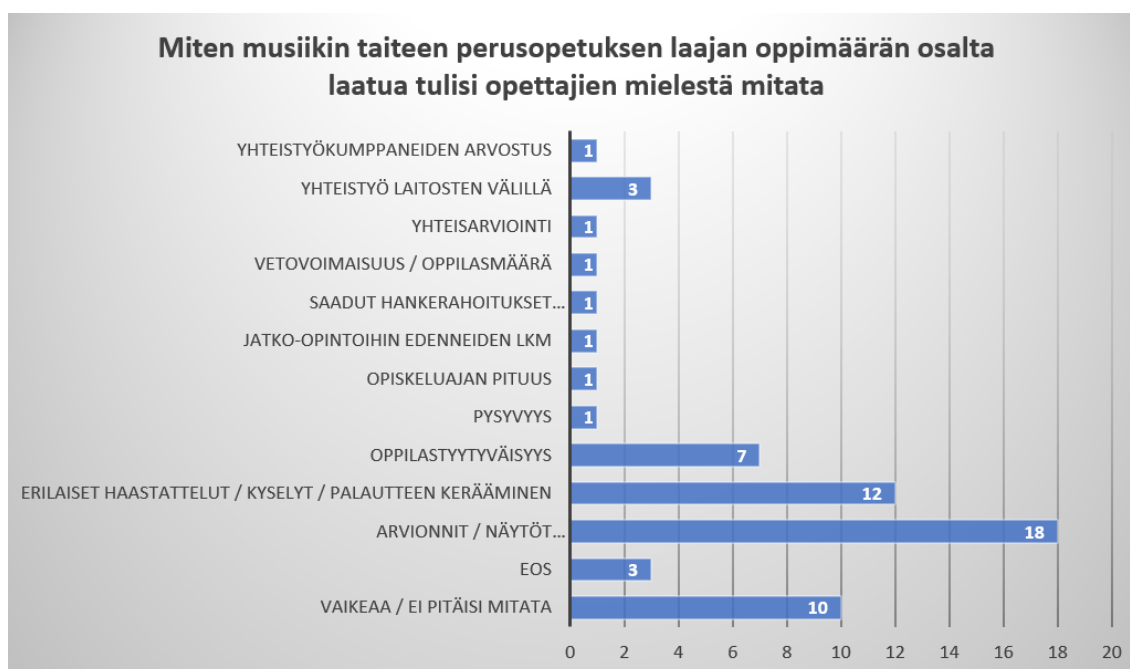
Mittareita määrittäessäni pyrin pitämään mielessä Taiichi Ohnon esittelemät 7 hukkaa (waste), jotka eivät tietenkään opetusmaailmaan suoraan sovi, mutta filosofia hukkan takana on oleellinen. Kun käsillä ovat rajalliset resurssit ja budjetäärinen paine, on merkittävää tunnistaa ne laadun mittaamisen kannalta olennaiset tekijät, joihin panostukset ovat lopputuloksen kannalta laitettava.

Arvioinnin kontekstissa hukka voisi soveltaen olla seuraavia:

- Otetaan liian iso kokonaisuus arvioitavaksi, joka vaatii liian monta toimijaa ja lisää ylimääräistä taakkaa organisaatiolle
- Kokoonnutaan ihmettelemään asiaa, jonka voisi arvioida etänä
- Arviointiprosessin itsensä aiheuttama hukka (aika, energia, mieliala)
- Kerätyn datan käsittelyyn ja analysointiin kuluva aika
- Saatujen vastausten epävarmuus
- Perusteettomat kehitystoimenpiteet

Näitä edellä mainittuja pyrin seuraavissa luvuissa vähentämään määrittelyn ja ohjeistuksen avulla.

Opetustyön onnistuminen on luonteva mittari musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän laadun arvioinnissa. Sille ei kuitenkaan ole vain yhtä yksiselitteistä mittaria, vaan kyselytutkimuksessa opettajat nostivat esiin oppilaiden taitotason edistymisen ja osaamisen arvioinnin lisäksi myös muun muassa oppilastyytyväisyyden mittaamisen. Moni vastaajista totesi laadun mittaamisen olevan vaikea tai jopa mahdotonta ja osa vastaajista oli jopa sitä mieltä, ettei sitä ylipäänsä tulisi edes mitata.

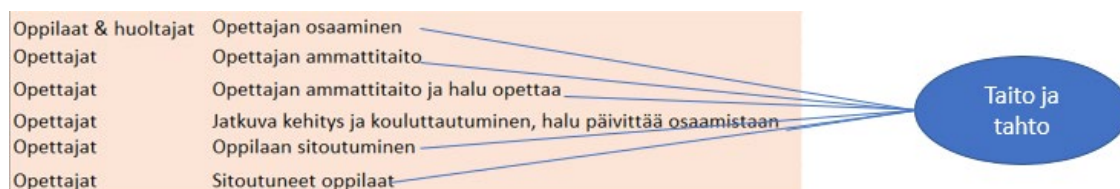
Kuva 23. Yhteenvetokuvaaja siitä, miten musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän laatua tulisi kyselyyn vastanneiden opettajien mielestä mitata (Collin 2022).

Laadun arvioinnin kannalta on luonnollisesti hyvä, kun oppilaitoksella on Opetushallituksen velvoittavan ohjeen mukaisesti laadittu opetussuunnitelma. Suunnitelman olemassaolo ei kuitenkaan sinällään osoita laatua tai laaduttomuutta. Kuten luvussa 4.2 on todettu esimerkiksi opetuksen yksilöllistämisen osalta, vaikka se olisi suunniteltu, se ei välttämättä tarkoita, että se on toteutettu riittävässä määrin.

Koska oppiminen on laadullisen tutkimuksen alaan kuuluva aihe, sen mittaamiseen on luontevinta käyttää laadulliseen tutkimukseen kuuluvia metodeja. Oppilaille, heidän huoltajilleen, opettajille ja oppilaitoksen muulle henkilöstölle sekä yhteistyökumppaneille kohdennetut haastattelut tai kyselyt voidaan luokitella laadullisen tutkimuksen metodeiksi, mutta valtakunnallisen yhteistyön myötä ja yhtäläisin kyselylomakkein, voidaan tuottaa kvantitatiivista dataa ja vertailupohjaa musiikin taiteen perusopetuksen ja sen laajan oppimäärän laadun arvioimiseksi. Niiden avulla saadaan tärkeää tietoa liittyen oppimiseen, opintoihin musiikkiopistossa, opettamiseen, toimintaympäristöön, työyhteisöön ja taidekasvatukseen sen hetkiseen tilaan maassamme.

8.1 ”Taito ja Tahto”

Kuten niin monessa kohtaan opinnäytetyössäni on jo todettu, kaiken oppimisen ytimessä ovat opettajat ja heidän oppilaansa. Opetustyön onnistumisen edellytys on luonnollisesti se, että opettajat ovat tehtävänsä kouluttautuneita ihmisiä, joilla halu oivalluttaa oppilaita ja osaaminen erilaisten pedagogisten menetelmien hyödyntämiseen.

Kuva 22. Taidon ja tahdon merkityskokonaisuus (Collin 2022).

Opettajan ammattitaidosta on pitkälti riippuvaista myös se, kuinka oppilaat sitoutuvat musiikin opiskeluun. Asenne, jolla oppilaat harrastavat vaikuttaa opettajan työn mielekkyyteen. Toisaalta se, kuinka opettaja kykenee ruokkimaan oppilaan sisäistä motivaatiota oppimiseen varsinkin soittomotivaation säilymisen kannalta kriittisissä käännekohtissa, voi olla niin oppilaan kuin opettajan näkökulmasta oleellinen laatu kokemus. Kummankaan ydintoimijan sitoutumista oppimiseen tai opettamiseen ei kannata kuitenkaan suorin kysymyksin lähteä selvittämään ainakaan arvioinnissa, jossa vastaukset voidaan kohdistaa tiettyyn opettajaan tai tiettyyn oppilaaseen, sillä se voidaan kokea olevan liian leimaavaa.

8.1.1 Oppilaan taitotason ja osaamisen arviointi

Taitotason ja osaamisen arvioinnissa on jo pitkään tavoiteltu sanallista arviointia. Oppilaiden soiton ammattitaitoinen arviointi pitää laatua yllä. Edistymisnäytteinä esiintymiset ovat erinomaisia tilaisuuksia, joissa oma opettaja yhdessä kollegansa kanssa voi arvioida oppilaan teknisten ja ilmaisullisten taitojen kehittymistä. Palautteessa voisi olla mukana myös arvio siitä, kuinka hyvin oppilaan opiskelu- ja yhteistyötaidot ovat opettajan näkökulmasta vahvistuneet.

Taitojen ja osaamisen kehittymisen arviointiin olisi hyvä liittää myös itsearviointia vaikkapa kyselylomakkeella, johon oppilas ikäkaudesta riippuen voisi vastata joko itsenäisesti tai yhdessä huoltajansa kanssa. Itsearvioinnissa ei tarvitsisi olla

kovin montaa kysymystä ja sen voisi toteuttaa vaikka mobiilisovelluksella, joka on nykyisin niin monelle lapselle ja nuorelle se helpoin käyttöliittymä.

- Tuntuuko sinusta, että olet mennyt eteenpäin tällä lukukaudella soittotaidossasi?
- Oletko oppinut uusia asioita musiikin teoriasta?
- Oletko oppinut uusia asioita musiikin historiasta?
- Huomaatko teoriasta ja historiasta oppimiasi asioita omissa soittoläksyissäsi?

Kysymyksiä ei saa olla liikaa ja niiden tulee olla selväkielisiä lasten ja nuorten vastata. Samassa kysymyslomakkeessa voisi olla myös muutama kysymys, jonka pohjalta voidaan kerätä dataa opettajan osaamisen arvioimiseksi.

- Onko sinulla ollut kivaa soittotunneilla? tai Montako tähteä antaisit tämän lukukauden soittotunneille?
- Oletko päässyt esiintymään mielestäsi riittävän monta kertaa?
- Olisitko halunnut esiintyä enemmän / vähemmän?
- Oletko saanut soittaa mukavia kappaleita?
- Ehditkö harjoittelemaan kotona?
- Oletko saanut osaamisestasi palautetta?
- Onko palaute ollut mielestäsi oikeudenmukaista?
- Oletko päässyt itse valitsemaan tai ehdottamaan soitettavia kappaleita?

Toisaalta asiakaspalautteelle voi laatia myös oman, itsearviointista täysin irrallisen kyselyn. On tapauskohtaisesti mietittävä kyselytutkimuksen toteutus tapa. Liian pitkäksi koettu kysely voi vaikuttaa negatiivisesti vastaamishalukkuuteen. Kyselylomakkeen ulkoasu ja ensivaikutelma sen pituudesta vaikuttaa paljon vastaamispäätökseen. (Borg, n.d.) Kaikkea laadunarvioinnissa tarvittavaa dataa ei kuitenkaan tarvitse kerätä kerralla. Olennaista on se, että laadunarvioinnille on määritetty aikataulu ja sen puitteissa kerätään arviointiin tarvittava materiaali. Taidon ja Tahdon arviointikokonaisuuteen liittyy myös opettajan osaamisen arviointi, johon yllä esimerkin omaisesti esitetyt kysymykset antava oppilaan näkökulmasta olennaista palautetta.

8.1.2 Opettajan osaamisen arviointi

Toisin kuin Virvatuli -mallissa, itse lähtisin liikkeelle siitä, että opettajan aineen hallinta ja pedagoginen osaaminen tulee olla arvioitu jo siinä kohtaan, kun opettaja on toimeensa palkattu. Instrumenttipedagogin aineenhallintaa, taiteellista osaamista taikka opetusmenetelmiä ei ole mielekästä tarkastella erityisesti musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän laatua arvioitaessa, sillä niiden osaaminen näkyy kyllä oppilaiden tyytyväisyytenä ja taitotason karttumisena. Näitä voidaan ja tulee mitata oppilaille suunnatun kyselyn ja oppilaiden edistymisnäytteiden avulla. Sen sijaan opettajien osaamisen kehittäminen, työmotivaation ylläpitäminen ja kasvatuskumppanuuden taidot ovat laadun arvioinnin kannalta kiinnostavimpia. Se kuinka tietoinen ja kiinnostunut opettaja on ympärillä tapahtuvista ilmiöistä ja nuorten maailmasta, taikka kuinka paljon hän vuotuisesti käyttää aikaa opetuksen suunnitteluun ja toiminnan kehittämiseen, on kiinnostavaa laadun tuottokyvyn kannalta.

Arvioinnin toteutus voisi olla opettajille kohdistettu kyselylomake, jonka pohjalta tietyt kysymykset voisi nostaa halutessaan osaksi esimiehen kanssa käytävää kehityskeskustelua.

- Miten ylläpidät tai kehität pedagogista ja taiteellista osaamistasi?
- Kuinka moneen tilaisuuteen olet tällä lukukaudella päässyt osallistumaan?
- Minkä koet työssäsi haastavaksi?
- Millaista tukea koet tarvitsevasi työssäsi onnistuaksesi?
- Mitkä ilmiöt / tapahtumat ovat oppilaittesi elämässä juuri nyt ajankohtaisia?
- Oletko saanut liitettyä niitä oppimissisältöihin?
- Kuinka monella oppilaallasi on yksilöllistetty tavoitteet?
- Arvioi asteikolla, kuinka hyvin koet onnistuneesi kannustavan palautteen antamisessa ja oppilaasi tukemisessa?
- Miten huolehdit hyvinvoinnistasi?
- Kuinka todennäköisesti suosittelisit oppilaitostamme kollegallesi työnantajana?

Palveluja tarjoavien organisaatioiden on menestyäkseen kehitettävä aito suhde asiakkaisiinsa, mutta se onnistuu vain luomalla aito suhde henkilöstönsä kanssa (Beckford 2016, 16.) Niinpä kehityskeskustelussa olisi esimiehen hyvä käydä opettajien kanssa läpi myös seuraavia asioita:

- Työajan jakautuminen (työaikakirjauksiin perustuen);
 - Opetukseen käytetty työaika.
 - Opetuksen suunnitteluun (ml. opetuksen yksilöllistämiseen) käytetyt tunnit.
 - Oppilaan ohjaukseen / neuvontaa käytetty työaika.
 - Henkilöstökokouksiin käytetty työaika.
 - Muiden kuin omien oppilaitten arviointiin käytetty työaika.
 - Esitysten valmisteluun tai muuhun yhteistyöhön käytetty työaika.
- Oppilas- ja huoltajapalautteen tulosten läpikäynti.
- Arvioi asteikolla, koetko, että sinulla on riittävästi ajantasaista tietoa kertoaksesi oppilaille tarvittaessa jatko-opinnoista ja taiteilijan ammatista?
- Arvioi asteikolla, koetko, että sinulla on hyvä olo työyhteisössä?
- Arvioi asteikolla, pääsetkö käyttämään osaamistasi ja yhteistyöverkostojasi monipuolisesti?

Käytännössä myös opettajat saivat vastattavakseen 13 kysymyksen lomakkeen, jonka tuottamat tulokset yhdessä saadun oppilaspalautteen kanssa toimivat opettajan osaamisen arvioinnin lähtötietoina, kehityskeskustelun pohjana sekä laajemmassa mittakaavassa valtakunnallisen musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän laadunarvioinnin taustatietona.

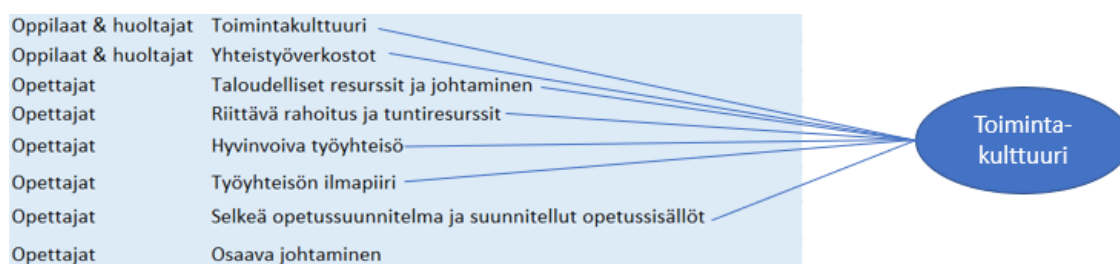
8.2 Toimintakulttuuri

Musiikin taiteen perusopetusta ja sen laajan oppimäärän opetussisältöjä tarjoavien oppilaitosten toimintakulttuurin arvioimisen tulisi pohjata laajasti kerättyyn informaation paitsi oppilaitoksen työntekijöiltä, rehtorilta, opettajilta, muulta henkilöstöltä, myös yhteistyökumppaneilta, kuntalaisilta, oppilailta ja heidän huoltajiltaan. Käsitys muun muassa siitä, kuinka musiikkioppilaitos on sijoittunut osaksi kuntarakenteita, voi poiketa merkittävästi riippuen vastaajasta. Huolella suunnit-

tellut kysymyslomakkeet ja helppokäyttöiset alustat mahdollistavat tiedon keräämisen yhteistyökumppaneilta ja kuntalaisilta, vaikka välittömästi tapahtuman jälkeen.

- Asteikolla 1–5, kuinka paljon nautitko taide-elämyksestä?
- Näetkö taidekasvatuksen kunnassa tärkeänä täydentävänä palveluntarjontana?
- Oliko järjestelyt onnistuneet?

Toimintakulttuuria arvioitaessa on tiedon keräämisessä noudatettava erityistä sensitiivisyyttä. Opetuksen tarjoajan toimintakulttuuri pitäisi toki pystyä arvioimaan ilman aluehallintovirastojen keräämiä tietoja taiteen perusopetusta koskevista kanteluista, mutta anonymiteetillä voidaan varmistaa, että vastaaja kokee esimerkiksi oppilaitoksen hallintomalliin, päätöksentekoon ja johtamistapaan liittyvän kritiikin antamisen turvalliseksi, ilman pelkoa tulla sen vuoksi leimatuksi.

Kuva 23. Toimintakulttuurin merkityskokonaisuus (Collin 2022).

Oppilaitoksen johdon tulisi raportoida toiminnasta tietoa esimerkiksi seuraavien kysymysten pohjalta:

- Montako erilaista esiintymistä järjestetty kunnallisissa yhteistyöverkostoissa?"
- Millainen on henkilöstön virkarakenne?
- Mikä on viimeisimmän työilmapiirimittauksen tulos?
- Kuinka toiminnan kustannustehokkuutta seurataan?
 - Kiinteät kustannukset, opetuskustannukset, niiden suhde sekä seuranta?
- Miten musiikkioppilaitoksenne on sijoittunut osaksi kuntarakenteita?
- Tehdäänkö yhteistyötä esimerkiksi musiikkiluokkien kanssa?

Niin oppilaitoksen johdon kuin opettajien ja muun henkilöstön näkemyksiä tulisi kerätä esimerkiksi seuraavilta osin:

- Arvioi asteikolla oppilaitoksenne hallintomallin selkeyttä?
- Arvioi asteikolla päätöksenteon läpinäkyvyyttä?
- Noudattaako oppilaitoksenne voimassa olevia opetussuunnitelman perusteita?
- Onko oppilaitoksenne organisaation vastualueet selkeät?
- Onko oppilaitoksenne tärkeimmät tukiprosessit määritellyt? Mitä ne ovat?
- Koetko, että työyhteisössänne sinulla on mahdollisuus toteuttaa vahvuuksiasi?
- Arvioi asteikolla, kuinka suureksi koet vaikutusmahdollisuuden omaan työhösi ja sen sisällön suunnitteluun?
- Koetko, että oppilaitoksellanne on riittävä rahoitus ja tuntiresurssit, toteuttaa tarkoitustaan?
- Arvioi asteikolla, kuinka hyvin työterveyshuolto on järjestetty?
- Arvioi asteikolla, kuinka hyvin koet pystyväsi palautumaan työstäsi?

Osana oppilaitoksen toimintakulttuurin laadun arviointia tulisi käydä läpi myös työterveyshuollon keräämää tilastoa muun muassa sairauspoissaolojen määrästä ja syistä, työhyvinvoinnin tilasta sekä työsuojelun toteutusmallista. Myös oppilaiden ja heidän huoltajiensa kokemukset yhteistyön toimimisesta oppilaitoksen kanssa tulisi kerätä vaikkapa nimettömän palautekanavan kautta.

Puutteet oppimisympäristöissä, huonot opetustilat ja soittimet, epäergonomiset opetusolosuhteet sekä nuottimateriaalien uusimattomuus nähdään opinnäytetyössäni keräämien vastausten perusteella osana laajempaa arvostuksen puutetta. Niiden arviointiin tuottaa jonkin verran dataa jo yllä olevat kysymykset, mutta vasta seuraavassa oppimisen olosuhteita määrittävässä kokonaisuudessa pureudutaan niihin syvemmin.

8.3 Oppimisen olosuhteet

Olosuhteiden osalta moni asia riippuu paljon oppilaitoksen toimintaansa saaman rahoituksen riittävydestä ja oppilaitokselle osoitetuista toimitiloista, mutta opin- näytetyössäni kokosin oppimisen olosuhteet merkityskokonaisuudeksi, jossa kohtaavat kahden ydintoimijan, oppilaan ja opettajan musiikin taiteen perusope- tukseen kohdentamat vaatimukset ja odotukset.

Kuva 25. Oppimisen olosuhteiden merkityskokonaisuus (Collin 2022).

Oppimisen olosuhteisiin, oppimisympäristön ja käytössä olevien työvälineiden arviointiin pystyvät parhaiten antamaan vastauksen opettajat sekä oppilaat ja heidän vanhempansa, mutta oppilaitoksen käytössä olevien tilojen arviointia ei pitäisi jättää vain käyttäjien subjektiivisen arvion varaan, sillä mitä ei ole tarjolla, ei osaa vaatia. Työturvallisuuslaki 738/2002 on laadittu työntekijöiden työkyvyn turvaamiseksi ja sitä tulisi noudattaa työstä tai työympäristöstä johtuvien terveys- haittojen ehkäisemiseksi (Finlex n.d.).

Oheisessa kuvassa on rinnakkain kahden eri musiikin taiteen perusopetusta ja sen laajan oppimäärän opetussisältöjä tarjoavan oppilaitoksen pianoluokasta.

Kuva 24. Erilaisia luokkia piano-opetukseen (Kaivola & Collin 2022).

Toisessa on normaali huonekorkeus (yli 240 cm), hyvä akustiikka, riittävä ää- nieristys, kaksi laadukasta flyygeliä sekä cembalo, opettajalla oma pöytä ja lukit- tavaa kaappitilaa muun muassa nuottien säilyttämistä varten. Tila on siisti, ope-

tukseen soveltuva ja viihtyisä. Toisessa tilan korkeus on noin 220 cm, koska kyseessä on kellaritila. Äänieristystä ei ole ja tilassa kulkevat viemäriputket säästävät opetusta. Opettajalla ei ole omaa pöytää, mutta kaappitilaa nuottien säilyttämiselle on, ja takka. Molemmissa esimerkkituloissa opettavien opettajien kommentoissa tärkeimmäksi nousi kuitenkin hyvä sisäilma.

8.3.1 Tilojen arviointi

Musiikin taiteen perusopetuksen ja sen laajan oppimäärän opetuksen järjestäminen ja siihen varatut tilat ovat täysin kuntasidonnaisia. Opinnäytetyötä varten tehdyissä haastatteluissa rehtorit korostivat vastauksissaan sitä, että taloudelliset resurssit ohjaavat vahvasti tekemistä. Musiikkikoulutuksen visiossa 2030 korostetaan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta musiikkikoulutuskentän toiminnassa (musiikkikoulutuksenvisio n.d.), mutta ilman opetukseen osoitettuihin tiloihin kohdistuvaa, valtakunnallista ja ulkopuolista seurantaa, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ei voi toteutua, musiikin opetukseen soveltuvien, terveellisten opetustiloja osalta.

Opetushallitus on vuonna 2012, julkaissut oppaan musiikin opetustilojen suunnitteluun. Sen mukaan musiikin opetukseen tarkoitetut tilat edellyttävät muun muassa huonekorkeudelta enemmän verrattuna tavallisiin opetustiloihin (Kuivamäki & Unkari 2012, 63). Vaikka edellä mainittu opas on tarkoitettu peruskoulujen ja lukioiden musiikinopetukseen tarkoitettujen tilojen suunnitteluun, voi siitä helposti poimia tärkeimmät musiikin opetustilojen arvioinnin osa-alueet.

Tilojen arvioinnin tulee sisältää eksaktia, mitattavaa ja seurattavaa dataa ainakin seuraavien osa-alueiden osalta:

- Akustiikka
- Tilan korkeus
- Melutasot
- Sisäilman laatu
- Säilytystilat
- Esteettömyys
- Turvallisuus

Opetustilojen **akustiikan** tulisi mahdollistaa tilanne, jossa opettaja jaksaa opettaa useamman tunnin ilman tunnetta, että ääni väsyy ja oppilas pystyy kuulemaan soittonsa sävyt. Jos äänenpainetasojen hallintaa ei ole osattu tilasuunnittelussa huomioida, voi opetus olla raskasta ja aiheuttaa jopa kuulovaurioita (Kuivamäki, Mantere, Ruippo & Unkari 2012, 36). Esimerkiksi laulamien liian tunkkaisessa akustiikassa johtaa usein liian paineiseen äänen tuottamiseen ja suoranaisiin ääni ongelmiin. Niinpä opetustilan tulee olla riittävän korkea ja opetustilojen osalta **tilan korkeuden** tulisikin olla yksi mitattavista asioista.

Musiikin opetus, riippuen toki myös instrumentista, saattaa aiheuttaa häiriötä äänenpainetasojen noustessa korkealle (Helimäki 2012, 74). Riittävä äänieristys estää opetustilasta toiseen kulkeutuvan häiritsevän melun ja **melutasojen** mittaaminen tuottaa eksaktia dataa, jolle voidaan asettaa tavoitearvot. Suomessa meluallistumista koskee varsin tiukka lainsäädäntö, joka asettaa työnantajalle vaatimuksia melun aiheuttamien haittojen torjumiseksi (Peltomaa 2012, 19). Tilojen äänieristyksen ja akustiikan lisäksi myös opetustilojen sisäilman laatu vaikuttaa merkittävästi instrumenttipedagogien työhyvinvointiin ja työssä jaksamiseen sekä sitä kautta laatuun musiikin taiteen perusopetuksessa ja sen laajassa oppimäärässä.

Opetustilojen **sisäilmanlaatua** tulisi tarkastella osana laadun arviointia. Säännöllinen näytteenotto varsinkin, jos opettajat, jotka viettävät tiloissa useita tunteja viikossa, raportoivat huonosta sisäilmasta johtuvista tyypillisistä oireista, kuten päänsäryistä, ylähengitystieoireista ja yskästä (hengitysliitto n.d.) on välttämätöntä työhyvinvoinnin näkökulmasta. Eräs työperäiseen astmaan sairastunut ja väistötiloissa edelleen opettava instrumenttipedagogi kertoili sosiaalisessa mediassa haaveilevansa terveistä ja tarkoituksenmukaisista työtiloista, joihin voisi jättää tavaraakin joskus säilöön, niin ettei tarvitsisi kaikkea nuottimateriaalia kantaa jatkuvasti mukanaan.

Opettajien odotukset eivät työpaikan suhteen ole mitenkään ylimitoitettuja, jos odotus on sisäilmaltaan turvalliset ja terveelliset tilat, joissa on laadukkaat työntekovälineet ja **säilytystilat** työssä tarvittaville materiaaleille. **Esteettömyys** sen sijaan on haaste osalle musiikin taiteen perusopetusta ja sen laajan oppimäärän mukaista opetusta tarjoaville oppilaitoksille juuri siitä syystä, että ne toimivat usein kuntien niille osoittamissa toimitiloissa, jotka kirjavuudessaan aiheuttavat

haasteita niin esteettömyyden kuin terveellisen sisäilman suhteen. Oppimisen olosuhteiden ollessa esteettä se mahdollistaa oppimiseen tasa-arvoisen osallistumisen (Kaikkonen 2012, 24), joka on yksi musiikkikoulutuksen vision 2030 ydintavoitteista (musiikkikoulutuksenvision n.d.).

Myös **turvallisuus** on tärkeä arvioinnin osa-alue, jonka kohdalla kuitenkin on laadun arvioinnin näkökulmasta tarkasteltava vain sitä, että sekä tila- että henkilöturvallisuuteen on laadittu riittävät suunnitelmat ja, että kriisitilanteita varten olemassa toimintamallit ja selkeät vastuut. Arvioinnin käytännön osuudessa voisi kiinnittää huomiota paloturvallisiin materiaalivalintoihin, palo- ja häikävaroitimien toiminnan varmistamiseen sekä työntekijöiden saamaan harjoitukseen mahdollisen kriisitilanteen varalta. Otantana voisi varmistaa ensisammutusvälineistön saatavuuden ja ajantasaisuuden. Henkilöstön perehdytyksestä poikkeustilanteissa toimimisen osalta pitäisi löytyä tallenteet työturvallisuuslainsäädäntö edellyttämällä tavalla.

8.3.2 Työvälineiden arviointi

Musiikin taiteen perusopetuksen ja sen laajan oppimäärän laadun arvioinnin näkökulmasta käytössä olevien työvälineiden, instrumenttien tulisi olla riittävän usein viritettyjä ja huollettuja, käytössä olevien teknisten sovellusten tulisi olla ajanmukaisia ja nuottimateriaalien riittävän laaja, laadukas ja ylläpidetty kokonaisuus opetustyön tarpeita silmällä pitäen. Laadun arvioinnin yhtenä osa-alueena tulisi tarkastella sitä, kuinka usein **instrumentit (pianot) viritetään ja huolletaan**. Kuinka paljon kuluja syntyy vuotuisesti instrumentteihin liittyvistä huolloista ja varaosista, kuten kielten vaihto tai jouhitukset. Kuinka paljon oppilaitos satsaa vuotuisesti uusien työvälineiden hankintaan. Tilojen **ilmankosteuden seuranta** sekä **nuottimateriaalien** ympäristövastuullisuuteen panostaminen esimerkiksi erilaisiin tietoteknisiin sovelluksiin ja lisensseihin sijoittamista voidaan tarkastella myös osana laadun arviointia.

8.3.3 Kasvatuskumppanuuden arviointi

Toisaalta oppimisen olosuhteisiin vaikuttavat myös yksilön kohtaamiseen käytävissä oleva aika, henkilöiden välille rakentunut luottamus sekä se kuinka hyvin

palautetta osataan ottaa vastaan. Näistä asioista syntyy kasvatuskumppanuus, jonka olennainen osa on kokemus kuulluksi ja kohdatuksi tulemisesta ja aidosta välittämisestä.

Tuntemus kasvatuskumppanuudesta voidaan luoda asiakkaille; oppilaille ja heidän huoltajilleen jo ensi kontaktissa oppilaitokseen. Se kuinka selkeästi oppilaitos kykenee kommunikoimaan opintojen sisällön, vaikuttaa huoltajien kokemukseen siitä, millaiseen yhteistyöhön ollaan sitoutumassa. Erään pikkupoikaan äiti mainitsi haastattelussa, ettei tainnut lainkaan tulla ymmärtäneeksi, mihin oli lapsensa ilmoittanut. Kysyessäni oliko kyseessä yleinen- vai laaja oppimäärä, hän ei osannut sanoa. Samalla poikaan äiti kuitenkin vertasi tilannetta kuvataidekoulun vastaavaan, taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiseen opetukseen, jossa tasolta toiselle etenemistä ei korosteta yhtä paljon kuin musiikin opiskelussa. Tämän hän koki lapsen ikätason huomioiden sopivampana kasvatuskumppanuuden tulokulmana.

Haastattelututkimuksessa huoltajat korostivat tunnetta siitä, että lapsesta ollaan kiinnostuneita, häntä kannustetaan ja mahdollistetaan monipuolinen osallistuminen musiikin oppimiseen ja tekemiseen. Huoltajat ja jopa osa oppilaista kokivat myös tärkeäksi vanhempien mahdollisuuden tulla mukaan tunneilla ja päästä keskustelemaan opinnoista sekä seuraamaan edistystä. Tämän kaiken toteuttaminen vaatii kuitenkin aikaa ja niinpä yhtenä laadun arvioinnin osa-alueena tulisi tarkastella sitä, kuinka opettajille on varattu **työaikaa olla kontaktissa** oppilaihinsa myös muutoin kuin oppitunnin yhteydessä.

Jos 30 minuutin tai 45 minuutin oppitunnista käytetään osa ohjelmiston suunnittelu yhdessä tai neuvontaan esimerkiksi soittimen hankintaan ja huoltoon liittyen, se on poissa opetuksesta. Moni opettaja tekee jo neuvontaa ja ohjausta omalla ajallaan, ilman korvausta, niin kutsutusti rakkaudesta lajiin. Niin spesiaalilta kuin se vanhemmasta tuntuukin, vahvistimen testaaminen opettajan kotona, hänen työaikansa ulkopuolella, ei varmasti ole työaikalain 872/2019 tarkoittama poikkeus opetushenkilöstön työaikaan, vaikka instrumenttipedagogilla olisikin työn luonteesta johtuva mahdollisuus päättää työajastaan (Finlex n.d.). Laadun arvioinnin tarpeisiin neuvontaan ja ohjaukseen käytetyn työajan tulisi olla erotettavissa opetustunneista.

Muun työn osuuden tarkempi sisällön seuranta ja selkeämpi valtakunnallinen määrittely auttaisi vähentämään mahdollisia paikallistasolla esiintyviä kiistoja. Ja selkeä valtakunnallinen linjanveto esimerkiksi sille, miten opetustyölle varatut tunnit ja muiden kuin omien oppilaitten arviointiin käytetty työaika tulisi kirjata, tukisi valtakunnallista yhdenvertaisuutta ja mahdollistaisi eri oppilaitosten vertailun työnantajina.

Kasvatuskumppanuuden tärkeimmäksi arvioitavaksi yksityiskohdaksi nousi sekä haastattelu- että kyselytutkimuksen vastauksissa pysyvä opettajasuhde. Näin ol- len laadun arvioinnissa tulisi kiinnittää huomiota **opettajien työsuhteen laatuun ja kestoan**. Osa oppilaitoksista, jotka tarjoavat myös vapaan sivistystyön opin- toja, hyödyntää opettajien työsuhteiden määrittelyssä kansalaisopistojen käytän- teitä, joissa opettajien työsuhteet ovat määräaikaista ja kestävät vain lukukauden ajan. Näiden oppilaitosten opettajat ovat työttömiä loma-ajat ja eräänkin opettaja noin 25 vuotta kestänyt työsuhte on sisältänyt yli 55 työsopimusta. Tämä hivenen arveluttava toimintatapa luo, paitsi opettajille itselleen epävarmuutta sekä turhaa työtä uudistuneen aktiivimallin vuoksi, myös oppilaille ja huoltajille jokakevällisen huolen opettajaoppilas -suhteen jatkuvuudesta.

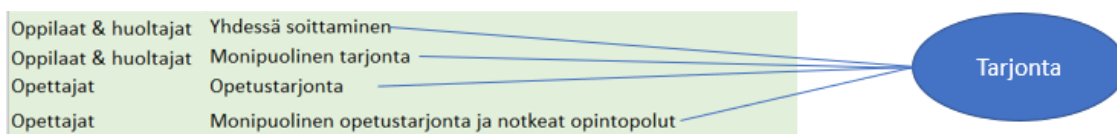
Kasvatuskumppanuuden näkökulmasta myös **opettaja-oppilas -suhteiden pi- tuus ja päättymisen syy**, on yksi mielenkiintoinen laadun arvioinnin mittari. Se kertoo siitä, kuinka oppilaitos on onnistunut tehtävässään järjestää opetusta, joka edistää oppilaan hyvinvointia ja mahdollistaa elinikäisen taiteen harrastamisen. Yhtenä onnistumisen edellytyksenä voidaan varmasti pitää sitä, että oppilaitok- sesta löytyy taiteen perusopetuksesta laaditun lain 633/1998 edellyttämä riittävä määrä henkilökuntaa (Finlex n.d.) ja näiden joukosta oppilaalle sopiva opettaja, joka osaa lukea oppilasta ja tämän muilla elämän alueilla kokemia paineita, ja jolla on työaika varattuna muuhunkin kuin opettamiseen.

Opettaja-oppilas -suhteen päättymisen syyt ja opetussuunnitelman **yksilöllistä- minen** arviointi ovat mittareina sellaisia, joihin oikean vastauksen voi antaa vain oppilas itse tai hänen huoltajansa. Se kuinka huoltajat tai oppilas itse kokevat tulleensa kuunnelluiksi tilanteessa, jossa yksilön elämäntilanne huomioiden, tulisi oppilaitoksen kyetä tulemaan vastaan huomioiden yksilölliset, usein ohimenevät tarpeet, on laadun arvioinnin mittarina välttämätön, jotta Opetushallituksen vel- voittavan ohjeen vaatimuksen täyttymisen aste tulee arvioiduksi.

Osana kasvatuskumppanuuden arviointia pitää tarkastella myös oppilaitoksen kyvykkyyttä ja tehokkuutta **kiusaamisen karsimiseksi**. Jälleen pelkät suunnitelmat ja juhlapuheet eivät riitä, vaan saadaksemme kiusaamisen yleisyydestä ja siihen puuttumisesta riittävän käsityksen, tulee osana laadun arviointia tarkastella oppilaiden, heidän huoltajiensa sekä opettajien ja muun henkilöstön kyselyssä antamia arvioita siitä, millaisena he oppilaitoksen toiminnan kokevat.

8.4 Tarjonta

Haastattelututkimuksessa opetustarjontaan liittyvät vastaukset olivat osin ristiriitaisia. Pääasiallisesti vastaajat kokivat tärkeäksi mahdollisuuden saada monipuolista musiikin taiteen opetusta instrumenttiopetuksen lisäksi muun muassa erilaisissa yhteismusisointikokoonpanoissa, kuorossa, musiikkiteknologiassa sekä leirien ja konsertointireissujen muodossa. Tosin liian monitahoisen tarjonnan nähtiin kyselytutkimuksessa myös mahdollisesti heikentävän laatua.

Kuva 26. Tarjonnan merkityskokonaisuus (Collin 2022).

Musiikin taiteen perusopetuksen ja sen laajan oppimäärän laatua arvioitaessa tulisi tarkastella sitä mitä muuta kuin instrumenttiopetusta oppilaitos tarjoaa. Tämä liittyy asiakkaiden, oppilaiden ja heidän vanhempiansa, odotukseen siitä, että on mahdollisuus esimerkiksi saada sivusoitinopintoja paikkakunnasta riippumatta, tai osallistua sopivan taitotason mukaiseen yhteismusisointikokoonpanoon. Lisäksi muun musiikin taiteen opetukseen liittyvän opetussisällön, kuten musiikin teorian, säveltapailun ja musiikin historian opetussisällöt, ovat välttämättömiä jatko-opintojen tarjoajien vaatimusten täyttymisen mahdollistamiseksi. Tarjonnan tarkasteluun tulisi luoda valtakunnallinen odotusarvo pohjautuen esimerkiksi osaamisen minimitasoon liittyen musiikin hahmotusaineiden hallintaan, yhteismusisoinnin määrään ja sivusoittimen opiskelun mahdollisuuksiin. Sivusoitin mahdollisuuksia ei pitäisi voida karsia esimerkiksi kuntakohtaisesti, vaan valtakunnallinen tasa-arvo tulisi tässäkin täyttyä.

8.5 Tavoitteiden saavuttamisen aste

Koska taiteen perusopetuksesta säädetyssä laissa on asetettu taiteen perusopetukselle tavoite tuottaa oppilaalle valmiuksia itseilmaisuun tasolta toiselle etenevän opetuksen avulla (Finlex n.d.) ja Opetushallitus on määrittänyt taiteen perusopetuksen tehtäväksi edistää ”taiteenalalle ominaista osaamista” ja rakentaa oppijalle kyvykkyys hakeutua myöhemmin kyseisen taiteenalan jatko-opintoihin (Opetushallitus 2017, 10), on luonnollista, että näille vaatimuksille luodaan menettelyt tavoitteiden saavuttamisen asteen arvioimiseksi yhdessä jatko-opintojen tarjoajien kanssa. Korkeakoulut odottavat tiettyä osaamisentasoa hakijoiltaan. Musiikin opiskelu korkeakoulussa vertautuu vaikkapa fysiikan tai matematiikan opiskeluun korkeakoulussa. Korkeakouluissa oletetaan, että hakija osaa ainakin aihealueen perustiedot, joita testataan pääsykokeissa. Tästä syystä oppilaiden taitotason ja osaamisen arviointia on edelleen tehtävä ja oppilaitoksen opetustarjonnan sisällön tulee mahdollistaa vähintään tietyn taitotason saavuttaminen myös musiikin hahmotusaineissa.

Laki edellyttää myös, että opetuksen järjestäjällä on osaamista sekä taloudelliset resurssit järjestää musiikin taiteen perusopetus asianmukaisesti (Finlex n.d.). Näiden vaatimusten osalta täyttymisen asteen arviointi on monitahoinen asia, jonka ytimessä on niin luvussa 8.1 kuin 8.3 esitetyt tahdon ja taidon sekä oppimisen olosuhteiden merkityskokonaisuudet. Musiikin opiskelun tulisi lisäksi olla tasa-arvoisesti saavutettavissa asuinpaikasta tai varallisuudesta riippumatta. Sitä, kuinka matalalla kynnyksellä oppilaitos voi oppilaspaikkaa tarjota ja kuinka laajasti esimerkiksi yksilöllistäminen on käytössä ja esteettömyys huomioitu, tulisi tarkastella osana valtakunnallista musiikin taiteen laajan oppimäärän opetus-suunnitelman mukaista opetusta antavien musiikkioppilaitosten laadun arviointia.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Laadukas opetus tuottaa laadukasta musisointia. Musiikin opetuksen laatu on sidoksissa opettajan ammattitaitoon, siihen minkälaisia työkaluja hänellä on käytössään ja millainen tuki hänellä on takanaan työyhteisössä. Opettajan kyky innostua työstään ja sitoutuminen siihen näkyy paitsi oppilaiden monipuolisena osaamisena ja taidokkaana instrumentin hallintana, myös siinä, että oppilaat viihtyvät oppilaitoksessa ja heille syntyy aito elinikäinen musiikkisuhde OPS:n tavoitteiden mukaisesti. Tästä syystä laadun arvioinnin tarkastelukohteina pitäisi olla erityisesti oppimisen olosuhteet, joiden seurannalla varmistetaan turvalliset, terveelliset ja yhdenvertaiset olosuhteet musiikin taiteen opiskelulle.

Laatuarvioinnit vaativat aikaa ja osaamista. Taiteen perusopetusliiton Virvatuli-itsearviointimalli sisältää runsaasti hyviä elementtejä, mutta malli koetaan kentällä liian raskaaksi. Virvatuli-mallille suunniteltu toteutustapa toimii moitteettomasti silloin, kun oppilaitoksessa on valmiiksi hyvä ja luottamukseen pohjautuva toimintakulttuuri sekä osaamista arvioinnin toteuttamisessa. Itsearviointimallin heikkoudet korostuvat siinä tapauksessa, että johtamiskulttuurissa on toivomisen varaa.

Laatuarviointien integriteetti on kestävän toiminnan kehityksen ydin. Taiteen perusopetuksen kansallista tilaa ja opetussuunnitelmien perusteiden sekä siihen liitetyn pedagogiikan toimivuutta ei voi arvioida ilman taidekasvatuksen laatuun liittyviä eri aspekteja ja sidosryhmiä. Kattavaa arviointia ei myöskään voida tehdä sivuuttamalla lasten ja nuorten tai heidän huoltajiensa näkemykset ja kokemukset siitä, kuinka taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden tavoitteet ovat toteutuneet.

Suomalaisen musiikkikoulutuksen vision toteutumisen tukemiseen tarvitaan yhteismitallista dataa, jotta tulosten tarkastelu antaisi tilaisuuden aidosti arvioida musiikin taiteen perusopetuksen valtakunnallista tilaa. Yhteisellä laadun arvioinnin mallilla tulisi tarkastella oppilaitoksia oppilaiden tasapuolisen taitotason mahdollistamiseksi ja oppilaitosten vertailukelpoisuuden varmistamiseksi. Yhteisesti määritellyt, ymmärrettävät kysymykset ja relevantit vastausvaihtoehdot sisältävä, yleisesti käytössä olevan ja helppokäyttöisen sovellusalan päälle rakennettu kysely, mahdollistaisi valtakunnallisen tason datan kerryttämisen ja vertailtavuuden.

LÄHTEET

Anttila J. & Jussila K. Suomen standardisoimisliitto. Artikkelin 15.2.2016. Mitä laatu on? Viitattu 31.12.2021. <https://sfs.fi/mita-laatu-on/>

Alila, K. 2013. Varhaiskasvatuksen laadun ohjaus ja ohjauksen laatu, laatupeuhet varhaiskasvatuksen valtionhallinnon ohjausasiakirjoissa 1972–2012. Kasvatustieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto. Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. Väitöskirja. Viitattu 2.1.2022 <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/68120/978-951-44-9115-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

ASQ Org. Kaoru Ishikawa. Verkkosivu. Viitattu 14.8.2022. <https://asq.org/about-asq/honorary-members/ishikawa>

Auvinen, P. 2018. Laatuauditoinnit toimijan, auditoijan ja päättäjän näkökulmasta. Teoksessa Pirinen, T. (toim.). Riippumaton arvioija. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Artikkelikokoelma 1:2018. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere 2018. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2018/10/KARVI_Artikkelikokoelma_0118.pdf

Beckford J. 2016. Quality: A Critical Introduction. Taylor & Francis Group. Viitattu 16.7.2022. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/detail.action?docID=4848972>

BEM Business Enterprise Mapping. 2022. Verkkosivu. Viitattu 15.9.2022. <https://www.businessmapping.com/blog/the-effectiveness-of-the-plan-do-check-act-cycle/>

Blaeser T. 2021. The Blaeser Training Taxonomy. Dissertation, Concordia University, St. Paul. <https://digitalcommons.csp.edu/edd/27>

Borg, S. Kyselylomakkeen laatiminen. Teoksessa Niskanen, O. & Alaterä, T. J. (toim.) Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere, Tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/kyselylomake/laatiminen/>. Viitattu 04.10.2022.

The European Foundation for Quality Management n.d. Verkkosivu. Viitattu 16.9.2022. [https://efqm.org/the-efqm-model/ \(free downloads\)](https://efqm.org/the-efqm-model/ (free downloads))

EdrawMax. Wondershare. 4S Model Fishbone Diagram. Ishikawa templates. Verkkosivu. Viitattu 16.9.2022. <https://www.edrawmax.com/templates/>

Erialaisten oppijoiden liitto ry. n.d. Verkkosivu. Viitattu 1.10.2022 <https://www.eo-liitto.fi/tietoa-oppimisvaikeuksista/>

Erkkilä, J., Punkanen, M., Fachner, J., Ala-Ruona, E., Pönttiö, I., Tervaniemi, M., Vanhala, M. & Gold, C. Individual music therapy for depression: randomised controlled trial. British journal of psychiatry. 2011. 199 (2),132-139 https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdv/cdi_proquest_miscellaneous_910631662

- Hellström, M. 2008. Sata Sanaa opetuksesta. Keskeisten käsitteiden käsikirja. Juva
- Helsingin Yliopisto uutiset 9.6.2022 Musiikkia harrastavat lapset erottuvat edukseen tarkkaavuudessa. Luettu 20.6.2022. [Musiikkia harrastavat lapset erottuvat edukseen tarkkaavuudessa | Helsingin yliopisto \(helsinki.fi\)](https://www.helsinki.fi/uutiset/2022/06/09/musiikkia-harrastavat-lapset-erottuvat-edukseen-tarkkaavuudessa)
- Hengitysliitto. n.d. Verkkosivu. Viitattu 6.10.2022. <https://www.hengitysliitto.fi/hengitys-sairaudet/sisaimasta-oireilu/>
- Huolila, I. 2020. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Verkkosivu. Viitattu 16.6.2022. <https://verkkolehdet.jamk.fi/openstage/2020/06/tutkintojarjestelman-ja-arvioinnin-muutokset-uudessa-taiteen-perusopetuksen-opetussuunnitelmassa/>
- Hyvärinen, M., Suoninen, E. & Vuori, J. Haastattelut. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere. Tietoarkisto. Viitattu 04.10.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/>.
- ISO 9000.2015 Quality management systems. Fundamentals and vocabulary Helsinki: Suomen Standardoimisliitto SFS. Luettu 10.1.2022. Vaatii käyttöoikeuden. <https://online.sfs.fi/fi/index.html.stx>
- ISO 9001.2015 Quality management systems. Requirements Helsinki: Suomen Standardoimisliitto SFS. Luettu 12.1.2022. Vaatii käyttöoikeuden. <https://online.sfs.fi/fi/index.html.stx>
- ISO 19011.2018 Guidelines for auditing management systems Helsinki: Suomen Standardoimisliitto SFS. Luettu 3.8.2022. Vaatii käyttöoikeuden. <https://online.sfs.fi/fi/index.html.stx>
- Juhila, K. Koodaaminen. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere. Tietoarkisto. Viitattu 16.10.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/>.
- Juran J.M., De Feo J.A. Juran's Quality Handbook, The Complete Guide to Performance. 2017. Viitattu 13.7.2022. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/1j3mh4m/alma9910643817805973
- Juran. n.d. The Father of Quality. Verkkosivu. Viitattu 15.8.2022. <https://www.juran.com/about-us/dr-jurans-history/>
- Kansalaisopistojen itsearviointi CAF raportti. 2014. Verkkosivu. Viitattu 19.9.2022. https://www.jokihelmenopisto.fi/files/CAF_2014.pdf
- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 19:2019. Korkeakoulujen auditointikäsikirja 2019–2024. PunaMusta, Tampere. Viitattu 15.6.2022. https://karvi.fi/app/uploads/2019/09/KARVI_Korkeakoulujen_auditointika%CC%88sikirja_2019-2024_FINAL.pdf

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Laadunhallinta suomalaisessa kasvat- ja koulutusjärjestelmässä TIIVISTELMÄT 7:2021 PunaMusta Oy, Helsinki. Viitattu 16.6.2022. <https://karvi.fi/publication/laadunhallinta-suomalaisessa-kasvatus-ja-koulutusjarjestelmassa/>

Kauppinen E. Opetusneuvos, OPH. 2017. Taiteen perusopetuksen uudet opetussuunnitelmat. Viitattu 29.12.2021 <https://www.youtube.com/watch?v=fL4QCTShnIo> & http://www.musicedu.fi/wp-content/uploads/2017/02/SML_taideen_perusopetus_5.4.2017_Kauppinen_Fin.pdf

Koivisto-Nieminen, J. 2009. Tietoa, työkaluja parempaan itsearviointiin. Taiteen perusopetuksen oppilaitoskyselyn tuloksia. Virvatuli-hankkeen selvitys. Taiteen perusopetusliitto TPO ry. Helsinki. Saatavilla. Viitattu 31.12.2021. [Tietoa, työkaluja parempaan itsearviointiin - PDF Free Download \(docplayer.fi\)](#)

Koivisto-Nieminen J. & Holopainen K. Virvatuli-malli, Itsearviointiopas taiteen perusopetusta antaville oppilaitoksille. Taiteen perusopetusliitto TPO ry. Vammalan kirjapaino. Sastamala. Viitattu 31.12.2021. https://drive.google.com/file/d/1oWeU3_v44dkGN5ByaYAu27SlucUBrdj/view

Kuivamäki, K. ja Unkari, J. Arkkitehtisuunnittelu. 2012. Teoksessa Unkari, J. (toim.) Musiikin opetustilojen suunnitteluopas. Opetushallitus. Verkkosivu. Viitattu 29.10.2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/musiikin_opetustilojen_suunnitteluopas.pdf

Kuivamäki, K., Mantere, M., Ruippo, M. ja Unkari, J. Musiikin opetustilojen määrittely. 2012. Teoksessa Unkari, J. (toim.) Musiikin opetustilojen suunnitteluopas. Opetushallitus. Verkkosivu. Viitattu 29.10.2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/musiikin_opetustilojen_suunnitteluopas.pdf

Laki Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta 30.12.2013/1295. Viitattu 3.4.2022. [Laki Kansallisesta koulutuksen... 1295/2013 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)

Laki taiteen perusopetuksesta 21.8.1998/633. Viitattu 13.2.2022. [Laki taiteen perusopetuksesta 633/1998 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)

Luoma, T. 2020. Selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä lukuvuonna 2019–2020. Opetushallituksen raportit ja selvitykset. Viitattu 13.6.2022. [Taiteen perusopetus 2020 | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)

Marsio, L. 2014. Virvatuli. Kokemuksia taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten itsearviointista. Taiteen perusopetusliitto TPO ry. Vammalan kirjapaino Sastamala. Viitattu 21.8.2022. https://www.academia.edu/13483100/Virvatuli_Kokemuksia_taideen_perusopetusta_antavien_oppilaitosten_itsearviointista_Experiences_on_self_evaluation_of_basic_arts_education_institutions

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Uutinen. 20.1.2012. Viitattu 30.12.2021. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/virvatuli-malli-kehittaa-taideen-perusopetusta>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Taiteen perusopetuksen järjestäminen ja rahoitus. Verkkosivu. Viitattu 31.12.2021. <https://okm.fi/taiteen-perusopetus>

Opetushallitus. Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017. Määräykset ja ohjeet 2017:12a. Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy, Helsinki. 2017. Verkkosivu. Viitattu 28.12.2021.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/186920_taideen_perusopetuksen_laajan_oppimaaran_opetussuunnitelman_perusteet_2017-1_0.pdf

Opetushallitus. Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2002. Edita Prima Oy, Helsinki. 2002. Verkkosivu. Viitattu 28.12.2021.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/123013_muusiik_tait_ops_2002.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:29 Perusopetuksen laatukriteerit. Verkkosivu. Viitattu 6.4.2022.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75311/okm29.pdf?sequence=1>

Opetushallitus n.d. Verkkosivu. Viitattu 5.7.2022 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/vertaisarviointi-ja-itsearviointi>

Opetushallitus n.d. Verkkosivu. Viitattu 16.9.2022. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/EFQM-malli%2010%20kuvan%20avulla%202020.pdf>

Opetushallitus n.d. Verkkosivu. Viitattu 16.9.2022. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/EFQM-malli%207%20kriteeri%C3%A4.pdf>

Peltomaa, M. Kuulonsuojelu koulun musiikinopetuksessa. 2012. Teoksessa Unkari, J. (toim.) Musiikin opetustilojen suunnitteluopas. Opetushallitus. Verkkosivu. Viitattu 29.10.2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/musiikin_opetustilojen_suunnitteluopas.pdf

Perusopetuslaki 628/1998. Viitattu 8.8.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Ristikangas, M-R. & Ristikangas, V. Valmentava johtajuus. Alma Talent 2017. 28–32.

Saksi, J. ja Ahlstedt, L. Arvovalta: opas arvojen hyödyntämiseen 2020-luvun johtamis- ja asiantuntijatyössä. 1. painos. Helsinki: Kauppakamari, 2020.

https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/r7s9o4/alma9911190083905973

Salminen S. 2014. Mitä laatu on? Osaammeko määritellä sen? Aalto Leaders' Insight 04.02.2014. Viitattu 31.12.2021. <https://www.aaltoee.fi/aalto-leaders-insight/2014/mita-laatu-on-osaammeko-maaritella-sen>

Sarajärvi, A., Tuomi, J. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Kustannusosakeyhtiö Tammi. 2018. Viitattu 27.9.2022. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/1kfmqvo/alma999832334205973

Sihvonen, A.J., Ripollés, P., Leo, V., Saunavaara, J., Parkkola, R., Rodríguez-Fornells, A., Soinila, S., & Särkämö, T. Vocal Music Listening Enhances Post-stroke Language Network Reorganization. eNeuro 2021 ENEURO.0158-21.2021. DOI: doi.org/10.1523/ENEURO.0158-21.2021

Suomen musiikkioppilaitosten liitto. Verkkosivu. Viitattu 12.20.2022. <https://www.musicedu.fi/musiikin-opetus-suomessa/jarjestelma/taiteen-perus-opetuksen-tpo-musiikin-laaja-oppimaara/>

Suomen Standardisoimisliitto SFS ry. Standardisointiryhmät. SFS/SR 305 Opetusteknologia. Verkkosivu. Viitattu 29.12.2021. <https://sfs.fi/osallistu-ja-vaikuta/standardisointiryhmat/opetusteknologia/>

Taiichi, O., Bodek, N., 1988. Toyota Production System: Beyond Large-Scale Production https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvtdi_scopus_primary_636352330

Taiteen perusopetusliitto TPO ry. n.d. Verkkosivu. Viitattu 30.12.2021. <https://artsedu.fi/tpo-liitto/>

Tiainen H., Heikkinen M., Kontunen K., Lavaste A-E., Nysten L., Seilo M-L., Väliälä C., Korkeakoski E. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden ja pedagogiikan toimivuus. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisu 57. Jyväskylän yliopistopaino. 2012. Verkkojulkaisu. Viitattu 2.8.2022. https://karvi.fi/app/uploads/2014/09/KAN_57.pdf

The Deming Institute 2022. Verkkosivu. Viitattu 22.9.2022. <https://deming.org/explore/pdsa/>

Tuomivaara, Timo, 2005. Kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimus. Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Viitattu 5.10.2022. <https://www.mv.helsinki.fi/home/ttuomiva/Y125luku6.pdf>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. 2019. Viitattu 04.10.2022.

https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf.

Työaikalaki 872/2019. Viitattu 18.10.2022. [872/2019 - Säädosmuutosten hakemisto - FINLEX®](#)

Työturvallisuuslaki 738/2002. Viitattu 20.10.2022. [738/2002 - Säädosmuutosten hakemisto - FINLEX®](#)

Valtiolle.fi. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Verkkosivu. Julkaistu 14.4.2015. Päivitetty 21.7.2020. Viitattu 29.12.2021. https://www.valtiolle.fi/fi-FI/Tyonantajat_ja_tyontekijat/Opetus_ja_kulttuuriministerio/Kansallinen_koulutuksen_arviointikeskus.

Valtiolle.fi. Opetushallitus. Verkkosivu. Julkaistu 12.12.2014. Päivitetty 12.8.2020. Viitattu 29.12.2021. https://www.valtiolle.fi/fi-FI/Tyonantajat_ja_tyontekijat/Opetus_ja_kulttuuriministerio/Opetushallitus.

Vehkalahti, K., 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Finn Lectura / Helsingin yliopisto. 2019. Viitattu 8.9.2022. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/305021/Kyselytutkimuksen-mittarit-ja-menetelmat-2019-Vehkalahti.pdf>

Venäläinen, S., Saarinen, J., Johnson, P., Cantell, H., Jakobsson, G., Koivisto, P., Routti, M., Väänänen, J., Huhtanen, M., Kauppinen, L. & Viitala, M. Näkymiä OPS-matkan varrelta. Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden 2014 toimeenpanon arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Julkaisut 5:2020. PunaMusta Oy, Tampere.

https://karvi.fi/app/uploads/2020/01/KARVI_0520.pdf

Viljakainen L. 2020. Mistä on yläkouluikäisten soittomotivaatio tehty? Tapaustutkimus Merikanto-opistossa. Musiikin ylempi tutkinto-ohjelma. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 3.5.2022. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020112624407>

ViVa2030!-työryhmä. n.d. Musiikkikoulutuksen visio 2030. Verkkosivu. Viitattu 2.9.2022. [VISIO 2030 - Etusivu \(musiikkikoulutuksenvisio.fi\)](https://visio2030.fi) & [visiojulkaisu.pdf \(musiikkikoulutuksenvisio.fi\)](https://visio2030.fi/visiojulkaisu.pdf)

VOPLA. Miten osoitat ja mitaat opetuksen laadukkuuden? Verkkosivu. Viitattu 2.1.2022. <http://www.vopla.org/miten-osoitat-ja-mittaaat-opetuksen-laadukkuuden/>

Vuori, J. Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere. Tietoarkisto. Viitattu 04.10.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/>.

Vlasov, J., Salminen, J., Repo, L., Karila, K., Kinnunen, S., Mattila, V., Nukarinen, T., Parrila, S. & Sulonen, H. 2018. Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus julkaisut 24:2018. Juvenes Print. Suomen Yliopistopaino Oy. Tampere. Viitattu 7.7.2022. https://karvi.fi/app/uploads/2018/10/KARVI_vaka_laadun-arvioinnin-perusteet-ja-suositukset.pdf